

Regeringens proposition

1982/83: 115

om förbättrade förmåner åt värnpliktiga m. fl.;

beslutad den 23 februari 1983.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

INGVAR CARLSSON

ANDERS THUNBORG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås dels vissa ändringar och förbättringar av de förmåner som värnpliktiga m. fl. får under grundutbildningen, dels principer för hur ersättningar till värnpliktiga m. fl. skall betalas ut under beredskap och krig.

Det nuvarande systemet för värnpliktigas m. fl. förmåner under grundutbildningen behålls. I fråga om de generella förmånerna höjs dagersättningen från nuvarande 18 kr. till 22 kr. per dag. Vidare tillkommer ytterligare ett tillägg till dagersättningen efter 360 dagars tjänstgöring. Utbildningspremierna för kompanibefälsuttagna m. fl. och de särskilda ersättningarna för visst slags tjänstgöring m. m. slopas. Det s. k. vpl 10-systemet för de värnpliktigas m. fl. resor upphör. I stället införs en fri hemresa varje vecka. Nuvarande begränsningar i möjligheterna att resa med flyg kvarstår. För de behovsprövade förmånerna ändras reglerna för familjepenning, bostadsbidrag samt näringsbidrag. Näringsbidraget höjs från nuvarande högst 200 kr. till högst 400 kr. per dag. Vissa ändringar vidtas i administrationen av familjebidragen.

Ersättningen till personal inom försvarsmaktens, inkl. hemvärdet, och civilförsvarets krigsorganisation under beredskap och krig skall ske enligt det s. k. dagpenningssystem som gäller för värnpliktiga, vapenfria, civilförsvarspliktiga och frivilliga vid repetitionsutbildning i fred. Dagpenningen, som motsvarar hel sjukpenning, skall normalt betalas ut till anhörig. Den inkallade får ett s. k. fälttraktamente på tjänstgöringsplatsen. Administrationen skall kunna fungera utan datorer. Vidare blir alla resor, för vilka ledighet beviljas, kostnadsfria för den inkallade.

1 Förslag till

Lag om ändring i familjebidragslagen (1978: 520)

Härigenom föreskrivs i fråga om familjebidragslagen (1978: 520)
dels att rubriken närmast före 18 § skall utgå,
dels att nuvarande 17 § skall betecknas 18 §,
dels att nuvarande 18 § skall betecknas 17 §,
dels att 2, 9, 10, nya 17, 19, 21, 25, 28, 39 och 42 §§ skall ha nedan
angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Familjebidrag utgår i form av familjepening, bostadsbidrag, *flyttningsbidrag*, näringsbidrag och begravningsbidrag.

Familjebidrag utgår i form av familjepening, bostadsbidrag, näringsbidrag och begravningsbidrag.

Skyldighet att utge familjebidrag vilar på kommunerna.

9 §¹

Familjepening beräknas för månad till högst 630 kronor för barn och till högst 1 440 kronor för annan person. Familjepening för den som uppbär ersättning för vård som avses i 7 § 7 eller för den som har rätt till underhållsbidrag, som tjänstepliktig är skyldig att utge, får dock inte överstiga ersättningens eller bidragets belopp för månad.

Familjepening beräknas för månad till högst 750 kronor för barn och till högst 1 500 kronor för annan person. Familjepening för den som uppbär ersättning för vård som avses i 7 § 7 eller för den som har rätt till underhållsbidrag, som tjänstepliktig är skyldig att utge, får dock inte överstiga ersättningens eller bidragets belopp för månad.

10 §

Bostadsbidrag beräknas för månad till högst bostadskostnaden eller, i fall som avses i 8 § 4, den tjänstepliktiges andel i bostadskostnaden. Endast om särskilda skäl föreligger får dock till grund för beräkningen läggas högre bostadskostnad än som motsvarar normal hyra på orten för en lägenhet om *tre* rum och kök i fråga om bostad som avses i 8 § 1, för en lägenhet om *två* rum och kök i fråga om bostad som avses i 8 § 2 samt för en lägenhet om ett rum och kök för bostad i övriga fall.

Bostadsbidrag beräknas för månad till högst bostadskostnaden eller, i fall som avses i 8 § 4, den tjänstepliktiges andel i bostadskostnaden. Endast om särskilda skäl föreligger får dock till grund för beräkningen läggas högre bostadskostnad än som motsvarar normal hyra på orten för en lägenhet om *fyra* rum och kök i fråga om bostad som avses i 8 § 1, för en lägenhet om *tre* rum och kök i fråga om bostad som avses i 8 § 2 samt för en lägenhet om ett rum och kök för bostad i övriga fall.

¹ Senaste lydelse 1982: 469.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Flyttningsbidrag

18 §

17 §

Byter tjänstepliktig bostad under tjänstgöringstiden eller inom 30 dagar därefter, utgår flyttningsbidrag för skäliga flyttningskostnader, om det föreligger särskilda skäl.

Under den tid som bostadsbidrag utges till den tjänstepliktige, utgår ett tillägg med 60 kronor per månad. Tillägget utgår dock inte till tjänstepliktig som har beviljats familjepening.

19 §²

Har tjänstepliktig sin huvudsakliga försörjning från näring, som drivs av honom eller hans maka, och anlitas under den tjänstepliktiges tjänstgöring särskilt avlönad arbetskraft för att helt eller delvis ersätta den tjänstepliktige, utgår näringsbidrag för uppkommande lönekostnad, i den mån kostnaden är skälig och överstiger det genomsnittliga normala driftsöverskott som näringen kan beräknas lämna under den tjänstepliktiges tjänstgöring. Näringsbidrag utgår dock endast om det måste antagas att förutsättningar finns för fortsatt drift av näringen.

Har tjänstepliktig helt eller delvis sin försörjning från näring, som drivs av honom eller hans maka, och anlitas under den tjänstepliktiges tjänstgöring särskilt avlönad arbetskraft för att ersätta den tjänstepliktige, utgår näringsbidrag för uppkommande lönekostnad, i den mån kostnaden är skälig och överstiger det genomsnittliga normala driftsöverskott som näringen kan beräknas lämna under den tjänstepliktiges tjänstgöring. Näringsbidrag utgår dock endast om det måste antagas att förutsättningar finns för fortsatt drift av näringen.

Första stycket gäller också om näringen drivs av juridisk person, vari aktier eller andelar till övervägande del ägs eller på därmed jämförligt sätt innehas av den tjänstepliktige eller hans maka.

För lönekostnad som avser tjänstepliktigs eller hans makas barn, som är under 16 år, utgår icke näringsbidrag. Avser lönekostnad tjänstepliktigs maka, den tjänstepliktiges eller hans makas barn som har fyllt 16 år eller deras föräldrar eller syskon, utgår näringsbidrag endast om det föreligger särskilda skäl.

Frågan om barns ålder bedöms enligt 7 § andra stycket.

21 §³

Näringsbidrag utgår med högst 200 kronor för dag.

Näringsbidrag utgår med högst 400 kronor för dag.

25 §⁴

I fråga om särskild familjebidragsnämnd tillämpas 3 kap. 2 §, 3 § första stycket, 4 §, 5 § tredje stycket, 7 och 8 §§, 9 § första stycket och 10 – 12 §§ kommunallagen (1977: 179). I annan kommun än Stockholms kommun tillämpas även 3 kap. 5 § första stycket och 6 § nämnda lag.

² Senaste lydelse 1982: 469.

³ Senaste lydelse 1982: 469.

⁴ Senaste lydelse 1981: 39.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som har bestämt utgången finns i 17 § förvaltningslagen (1971: 290).

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen tillämpas 4 och 5 §§ nämnda lag i samtliga ärenden hos särskild familjebidragsnämnd.

28 §

Ärende om familjebidrag avgörs av försvarets civilförvaltning, om ärendet angår fråga som avses i 7 § 5 eller 8 § 2 eller 4. I samma ordning avgörs ärende om bostadsbidrag, om fråga är om annan bostad än hyreslägenhet eller bostadsrättslägenhet, samt ärende om näringsbidrag, om tjänstgöringen enligt inkallelseordern skall pågå under längre tid än 50 dagar.

Ärende om bostadsbidrag avgörs av försvarets civilförvaltning, om fråga är om annan bostad än hyreslägenhet eller bostadsrättslägenhet. I samma ordning avgörs ärende om näringsbidrag.

Ärende som icke skall prövas av civilförvaltningen avgörs av den familjebidragsnämnd som anges i 27 §. Angår ärendet flera frågor och skall någon fråga prövas av civilförvaltningen, skall dock ärendet i sin helhet avgöras av civilförvaltningen.

39 §

Har någon uppburit familjebidrag med för högt belopp, skall han återbetala vad han har erhållit för mycket

1. om han har insett eller hade bort inse att utbetalningen är felaktig,
2. om den felaktiga utbetalningen beror på att den tjänstepliktige eller annan sökande uppsåtligt eller av grov oaktsamhet har lämnat osann uppgift eller förtigt sanningen,
3. om den felaktiga utbetalningen beror på att uppgiftsskyldighet enligt 38 § första stycket har åsidosatts.

Fråga om återbetalningsskyldighet prövas av den familjebidragsnämnd som har utbetalat familjebidraget. Är någon återbetalningsskyldig, får vid senare utbetalning till honom skäligt belopp innehållas i avräkning på vad som har utgått för mycket. Fullgörs ej återbetalningsskyldighet på sätt som nu har angetts, skall familjebidragsnämnden vidtaga de åtgärder som behövs för att driva in fordringen.

Fråga om återbetalningsskyldighet prövas av försvarets civilförvaltning. Är någon återbetalningsskyldig, får vid senare utbetalning till honom skäligt belopp innehållas i avräkning på vad som har utgått för mycket. Fullgörs ej återbetalningsskyldighet på sätt som nu har angetts, skall civilförvaltningen vidtaga de åtgärder som behövs för att driva in fordringen.

Försvarets civilförvaltning får helt eller delvis efterge återbetalningsskyldighet, om det föreligger särskilda skäl.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

42 §

Talan mot beslut av försvarets civilförvaltning i ärende som avses i 33 § eller 39 § tredje stycket förs hos regeringen genom besvär. Talan mot civilförvaltningens beslut i ärende som avses i 1 § andra stycket eller 28 § förs hos kammarrätten genom besvär. I övrigt får talan icke föras mot civilförvaltningens beslut enligt denna lag.

Talan mot beslut av försvarets civilförvaltning i ärende som avses i 33 § förs hos regeringen genom besvär. Talan mot civilförvaltningens beslut i ärende som avses i 1 § andra stycket eller 28 § förs hos kammarrätten genom besvär. I samma ordning överklagas civilförvaltningens beslut enligt 39 § andra stycket om återbetalningsskyldighet. I övrigt får talan icke föras mot civilförvaltningens beslut enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983.

2 Förslag till

Lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967)

Härigenom föreskrivs att 33 § värnpliktslagen (1941:967)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

33 §²

Värnpliktig är i samband med tjänstgöring berättigad till dagsättning eller dagpenning, särskilda ersättningar för tjänstgöring av särskilt slag eller i viss befattning, utryckningsbidrag, reseförmåner, fri förplägnad, fri inkvartering, fri utrustning samt fri hälso- och sjukvård. Värnpliktig som med godkänt betyg har genomgått utbildning till militär befattning för kompanibefäl erhåller utbildningspremie. Avlider värnpliktig under tid då han är berättigad till fri sjukvård, utgår begravningshjälp till hans dödsbo. Staten meddelar grupplivförsäkring för dödsfall åt värnpliktig under tjänstgöring.

Värnpliktig är i samband med tjänstgöring berättigad till dagsättning eller dagpenning, särskild ersättning för tjänstgöring i viss befattning, utryckningsbidrag, reseförmåner, fri förplägnad, fri inkvartering, fri utrustning samt fri hälso- och sjukvård. När värnpliktig tjänstgör enligt 27 § 2 mom. eller 28 § är han dessutom berättigad till fälttraktamente. Avlider värnpliktig under tid då han är berättigad till fri sjukvård, utgår begravningshjälp till hans dödsbo. Staten meddelar grupplivförsäkring för dödsfall åt värnpliktig under tjänstgöring.

Om värnpliktigs rätt till familjebidrag och ersättning för skada eller sjukdom som han ådrager sig under tjänstgöring föreskrives i familjebi-

¹ Lagen omtryckt 1969: 378.

² Senaste lydelse 1978: 521.

dragslagen (1978: 520), lagen (1977: 265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977: 266) om statlig ersättning vid ideell skada.

Vid inkallelse till värnpliktstjänstgöring enligt 28 § må föreskrivas, att värnpliktig skall medföra proviant för högst tre dagar samt förse sig med beklädnad, intill dess sådan anskaffats. Skälig ersättning härför skall beredas honom av staten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983. För värnpliktig som har påbörjat sin grundutbildning till värnpliktigt kompanibefäl och den 1 juli 1983 fullgjort 300 dagar skall 33 § i den äldre lydelsen gälla i fråga om utbildningspremie, dock längst intill utgången av år 1983.

3 Förslag till

Lag om ändring i civilförvarslagen (1960: 74)

Häri genom föreskrivs att 12 § 5 mom. civilförvarslagen (1960: 74)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

5 mom.² Om ej annat följer av tredje stycket, är civilförvarspliktig vid fullgörande av civilförvarsplikt inom det allmänna civilförvaret eller verkskyddet berättigad till dagpenning, *särskilda ersättningar* för tjänstgöring *av särskilt slag eller* i viss befattning, reseförmåner, fri förplägnad, fri inkvartering och fri sjukvård. Avlider civilförvarspliktig under tid då han är berättigad till fri sjukvård, utgår begravningshjälp till hans dödsbo.

Föreslagen lydelse

12 §

5 mom. Om ej annat följer av tredje stycket, är civilförvarspliktig vid fullgörande av civilförvarsplikt inom det allmänna civilförvaret eller verkskyddet berättigad till dagpenning, *särskild ersättning* för tjänstgöring i viss befattning, reseförmåner, fri förplägnad, fri inkvartering och fri sjukvård. *När civilförvarspliktig tjänstgör enligt 12 § 1 mom. är han dessutom berättigad till fälttraktamente.* Avlider civilförvarspliktig under tid då han är berättigad till fri sjukvård, utgår begravningshjälp till hans dödsbo.

Under sådan föreskriven tjänstgöring i det allmänna civilförvaret som fullgöres efter inskrivning i civilförvaret och under föreskriven tjänstgöring vid försvarsmakten meddelar staten grupplivförsäkring för dödsfall åt civilförvarspliktig.

Om ej regeringen föreskriver annat, utgår förmån enligt första stycket ej för dygn, under vilket mindre än sju timmar tagas i anspråk för tjänstgöring och färd till eller från tjänstgöringsplatsen.

Om civilförvarspliktigs rätt till familjebidrag och ersättning för skada eller sjukdom som han ådrager sig under tjänstgöring föreskrives i familjebidragslagen (1978: 520), lagen (1977: 265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977: 266) om statlig ersättning vid ideell skada.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983.

¹ Lagen omtryckt 1975: 712.

² Senaste lydelse 1978: 522.

4 Förslag till**Lag om upphävande av krigsavlöningsreglementet (1945: 833)**

Härigenom föreskrivs att krigsavlöningsreglementet (1945: 833) skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1983.

5 Förslag till**Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370)**

Härigenom föreskrivs att punkt 6 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen (1928: 370) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Anvisningar

till 32 §

6.¹ Värnpliktig *för egen del* tillkommande naturaförmåner och under fredstjänstgöring utgående dag ersättning och tillägg till sådan ersättning, befattningspenning, avgångsvederlag samt utbildningspremie och utryckningsbidrag till värnpliktig skola icke upptagas såsom skattepliktig intäkt. Under fredstjänstgöring utgående dagpenning, flygtillägg och sjötjänstbidrag utgöra däremot skattepliktig intäkt. För tid då krigsavlöningsreglementet är tillämpligt skall för värnpliktig terminslön icke räknas till skattepliktig intäkt, dock att vid sjötjänstgöring eller tjänstgöring i sjöreserv skatteplikt föreligger för den del av terminslönen, som motsvarar sjötjänstbidrag, i den mån den samma överstiger terminslön för den värnpliktige enligt 6 § krigsavlöningsreglementet. Månadslön skall utgöra skattepliktig intäkt.

För annan under krigsavlöningsreglementet hänförlig personal än som i föregående stycke avses skola under tid, då reglementet är tillämpligt, naturaförmåner eller ersättning därför ävensom månadslön utgöra skattepliktig intäkt. Terminslön enligt reglementet upptages däremot såsom intäkt endast

6. Värnpliktig tillkommande naturaförmåner, dag ersättning och tillägg till sådan ersättning, befattningspenning, avgångsvederlag, utbildningspremie, utryckningsbidrag samt fältraktamente skola icke upptagas såsom skattepliktig intäkt. Utgående dagpenning utgör däremot skattepliktig intäkt.

¹ Senaste lydelse 1976: 1083.

Nuvarande lydelse

för tid, varunder befattningshavaren kunnat fullgöra tjänstgöringen utan att lämna den vanliga bostads- eller verksamhetsorten. Vid sjötjänstgöring eller tjänstgöring i sjöreserv gäller, att såsom intäkt upptages den del av terminslönen, som motsvarar sjötillägg eller uppbördersättning, i den mån densamma överstiger terminslön för befattningshavaren enligt 6 § krigsavlöningsreglementet.

Den för terminslön medgivna skattefriheten har sin grund däri, att sådan lön avsetts omfatta ersättning för samtliga de merkostnader, som uppkommit för den skattskyldige genom att han för fullgörande av militär tjänstgöring vistats utom den vanliga bostads- eller verksamhetsorten. I följd härav må för tid, varunder terminslön utgått, nämnda merkostnader ej avföras såsom utgift, även om terminslönen icke förslår till deras bestridande.

Familjebidrag, vilket annorledes än såsom näringsbidrag utgår till värnpliktig, räknas icke till skattepliktig intäkt. Näringsbidrag utgör däremot skattepliktig intäkt och hänföres till den förvärvskälla bidraget avser. Familjebidrag anses tillkomma den värnpliktige, även om bidraget utbetalas till annan person. Det förhållandet att bidraget använts för bestridande av en vid inkomsttaxeringen i och för sig avdragsgill utgift, t.ex. ränta eller periodiskt understöd, skall icke föranleda, att avdrag vägras för utgiften i fråga.

Vad ovan i första och fjärde styckena sägs skall äga motsvarande tillämpning i fråga om annan personal vid försvarsmakten som avlönas enligt de för värnpliktiga gällande grunder, vapenfri tjänstepliktig, hemvärnspersonal och annan personal som frivilligt fullgör utbildning för att nå eller bibehålla kompetens för placering inom totalförsvaret, civilförsvarspliktig som inkallats till tjänstgöring enligt 12 § civilförsvarslagen och annan som avlönas enligt för värnpliktiga eller civilförsvarspliktiga gällande grunder.

Föreslagen lydelse

Vad ovan i första och andra styckena sägs skall äga motsvarande tillämpning i fråga om annan personal vid försvarsmakten som avlönas enligt de för värnpliktiga gällande grunder, vapenfri tjänstepliktig, hemvärnspersonal och annan personal som frivilligt fullgör utbildning för att nå eller bibehålla kompetens för placering inom totalförsvaret, civilförsvarspliktig som inkallats till tjänstgöring enligt 12 § civilförsvarslagen (1960:74) och annan som avlönas enligt för värnpliktiga eller civilförsvarspliktiga gällande grunder.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983 och tillämpas första gången vid 1984 års taxering.

Äldre bestämmelser skall gälla i fråga om ersättningar som har utgått enligt värnpliktslagen (1941:967), lagen (1966:413) om vapenfri tjänst eller civilförsvarslagen (1960:74) i deras lydelse före den 1 juli 1983 samt i fråga om utbildningspremie som enligt övergångsbestämmelserna till lagen (1983:00) om ändring i värnpliktslagen (1941:967) utgår till värnpliktig efter den 30 juni 1983.

FÖRSVARSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1983-02-23

Närvarande: statsrådet I. Carlsson, ordförande, och statsråden Sigurdson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Boström, Bodström, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Thunborg

Föredragande: statsrådet Thunborg

Proposition om förbättrade förmåner åt värnpliktiga m. fl.

1 Inledning

Med stöd av regeringens bemyndigande den 26 november 1981 tillkallade dåvarande chefen för försvarsdepartementet en kommitté (Fö 1982:01)¹ för att utreda frågan om ett nytt förmånssystem för värnpliktiga m. fl. under grundutbildning.

Kommittén, som antog namnet 1982 års värnpliktsförmånskommitté (VFK 82), överlämnade i september 1982 betänkandet (Ds Fö 1982:4) Förmåner till värnpliktiga m. fl. under grundutbildning. En sammanfattning av kommitténs betänkande bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Betänkandet har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Med stöd av regeringens bemyndigande den 26 juni 1980 tillkallade dåvarande chefen för försvarsdepartementet en särskild utredare (Fö 1980:02)² med uppdrag att överväga och lämna förslag om värnpliktsförmåner m. m. under beredskap och krig. Utredaren, som antog namnet värnpliktsförmånsutredningen (VFU), överlämnade i februari 1982 betänkandet (Ds Fö 1982:1) Ersättningar till personal i krigsorganisationen. Utredningens sammanfattning av sitt betänkande bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

Betänkandet har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

¹ Riksdagsledamoten Lennart Brunander, tillika ordförande, riksdagsledamoten Göran Allmér, kontoristen Lena Erixon, riksdagsledamoten Ralf Lindström, ombudsmannen Lars Nicander och riksdagsledamoten Karl- Erik Svartberg.

² Generaldirektören Alf Resare.

2 Allmän motivering

2.1 Värnpliktsförmåner under grundutbildning

2.1.1 Allmänt

Nuvarande ordning

Enligt värnpliktslagen (1941:967, omtryckt 1969:378, ändrad senast 1982:470) är varje svensk man värnpliktig fr. o. m. det år han fyller 18 år t. o. m. det år han fyller 47 år. Värnplikten innebär skyldighet att tjänstgöra inom det militära försvaret i både fred och krig. I fred utbildas den värnpliktige för krigsuppgiften genom grundutbildning och repetitionsutbildning. Grundutbildningens längd varierar från 227 till 540 dagar. Repetitionsutbildningen kan bestå av krigsförbandsövningar, särskilda övningar, fackövningar, särskilda fackövningar och mobiliseringsövningar.

En värnpliktig som finner det oförenligt med sin övertygelse att bruka vapen kan enligt lagen (1966:413, ändrad senast 1982:347) om vapenfri tjänst få tillstånd att fullgöra vapenfri tjänst i stället för värnpliktstjänstgöring. Tjänstgöringstiden för en vapenfri tjänstepliktig är totalt 420 dagar och delas, liksom värnplikts-tjänstgöringen, in i grundutbildning och repetitionsutbildning.

När en värnpliktig genomgår grundutbildning och repetitionsutbildning får han ekonomisk ersättning enligt ett särskilt förmånssystem. Systemet omfattar också de vapenfria tjänstepliktiga och de kvinnor som fullgör frivillig militär grundutbildning. Kostnaderna för förmånssystemet, exkl. kost och logi, beräknas för budgetåret 1982/83 uppgå till ca 1 075 milj. kr.

Förmånssystemet är utformat så att vissa ersättningar tillkommer alla värnpliktiga, medan andra ersättningar är behovsprövade och endast ges till värnpliktiga som på grund av t. ex. sin familjesituation behöver ett särskilt ekonomiskt stöd under värnpliktsutbildningen.

De generella ersättningarna regleras i värnpliktsförmånsförordningen (1976:1008, ändrad senast 1982:472). Bestämmelserna för de behovsprövade ersättningarna återfinns i familjebidragslagen (1978:520, ändrad senast 1982:469).

Enligt värnpliktsförmånsförordningen får en värnpliktig, när han genomgår grundutbildning, dagersättning och tillägg till dagersättningen. När den värnpliktige rycker ut från grundutbildningen erhåller han ett utryckningsbidrag. För viss befälsutbildning betalas också utbildningspremier.

För varje kalendermånad med minst sexton tjänstgöringsdagar får en värnpliktig under sin grundutbildning två fria resor till och från den plats inom landet där han är kyrkobokförd eller vistas stadigvarande. Fri resa medges även till annan plats inom landet, om platsen kan nås med allmänna kommunikationsmedel. Vid viss tjänstledighet är den värnpliktige också berättigad till fri resa. Förutom dessa fria ledighetsresor har den

värnpliktige möjlighet att för 10 kr. i obegränsad omfattning utnyttja allmänna tåg-, buss- och båtförbindelser vart som helst i landet, de s. k. vpl 10-resorna.

En värnpliktig som genomgår repetitionsutbildning får dagpenning. Dagpenningen är lika stor som den värnpliktiges sjukpenning enligt den allmänna sjukförsäkringen, dock lägst 40 kr. för dag. Dagpenningen betalas ut av försäkringskassorna. Utöver dagpenningen utbetalas s. k. befattningspenning till värnpliktiga som tjänstgör som befäl.

Alla värnpliktiga har under både grund- och repetitionsutbildningen rätt till fri mat, fri inkvartering, fri utrustning och fri hälso- och sjukvård. De är vidare ekonomiskt skyddade vid skador under tjänstgöringen genom en särskild lagstiftning som anknyter till lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring. De är också grupplivförsäkrade enligt i huvudsak samma grunder som statens arbetstagare. Om en värnpliktig avlider under tjänstgöringen; lämnas begravningshjälp till hans dödsbo. Värnpliktiga som tjänstgör i speciella befattningar som t. ex. dykare eller fallskärmshoppare erhåller särskilda ersättningar.

En värnpliktig kan efter behovsprövning få familjebidrag för att klara sin försörjning under tjänstgöringstiden. Familjebidrag, som också kan avse den värnpliktiges närstående, finns i fem olika former, nämligen familjepening, bostadsbidrag, flyttningsbidrag, näringsbidrag, och begravningsbidrag. Värnpliktiga som fullgör repetitionsutbildning kan enbart få näringsbidrag.

Familjepening kan utgå till värnpliktiga som har försörjningsansvar mot barn och hustru eller sammanboende.

Bostadsbidrag kan erhållas med högst bostadskostnaden. Bidragets storlek beror på bostadens rumsantal, familjens storlek och på vad som är att betrakta som normal hyra på orten.

Ärenden om familjebidrag handläggs av försvarets civilförvaltning och kommunernas familjebidragsnämnder. Kommuner som betalar ut familjebidrag erhåller statsbidrag med 95 % av utbetalade belopp.

Ytterligare bestämmelser om förmåner och bidrag finns i förordningen (FFS 1979: 31) om särskild ekonomisk hjälp till värnpliktiga. Denna hjälp betalas ut i form av räntefria lån eller som bidrag till värnpliktiga för att tillgodose uppkomna särskilda behov som inte har kunnat förutses och som inte kan tillgodoses på annat sätt.

Kommittén

I sitt betänkande redovisar kommittén inledningsvis nuvarande förhållanden beträffande förmåner till värnpliktiga m. fl. under grundutbildning samt resultatet av en undersökning om de värnpliktigas sociala och ekonomiska situation som har gjorts av överbefälhavaren och statistiska centralbyrån.

Kommittén behandlar därefter de allmänna förutsättningarna vid ut-

formningen av ett förmånssystem. Kommittén konstaterar att ett system med värnpliktslön eller ett system med ersättning som bygger på den värnpliktiges sjukpenning har diskuterats i andra sammanhang. Båda dessa lösningar syftar till att de värnpliktiga i så stor utsträckning som möjligt skall kunna leva på samma ekonomiska nivå som före inryckningen. Kommittén anser att kostnadsskäl talar mot införandet av dessa system. I stället för att fullt ut kompensera den värnpliktige för det inkomstbortfall som drabbar honom under grundutbildningen får man nöja sig med att hitta en lösning som garanterar den värnpliktige och hans anhöriga en ekonomisk och social grundtrygghet.

Kommittén pekar i detta sammanhang på bestämmelserna om kommunalt försörjningsansvar i socialtjänstlagen (1980: 620) som ger den enskilde rätt till bistånd enligt denna lag, oavsett om han är värnpliktig eller inte, om hans behov inte kan tillgodoses på annat sätt.

Kommittén redogör vidare för den nuvarande fördelningen av ansvar mellan stat och kommun när det gäller de värnpliktigas förmåner och för bakgrunden till denna ansvarsfördelning. Beträffande den framtida ansvarsfördelningen tar kommittén avstånd från ett alternativ som innebär att staten svarar för förmåner till den värnpliktige och kommunen för förmåner till hans familj, framför allt på grund av att socialbidraget då skulle ersätta befintliga bidrag, vilket torde innebära en utveckling i strid med de långsiktiga strävandena i svensk socialpolitik. Valet mellan övriga alternativ (nuläget eller ett alternativ där staten blir helt ansvarig för kostnaderna) måste enligt kommittén bli avhängigt av hur administrationen för beslut om och utbetalning av familjebidrag organiseras.

Kommitténs slutsats blir att det nuvarande systemets huvudprinciper är lämpliga. Inom ramen för detta system föreslår kommittén vissa förändringar.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna ställer sig positiva till kommitténs förslag att nuvarande förmånssystem i stort sett behålls. Några remissinstanser, bl. a. överbefälhavaren, Centralorganisationen SACO/SR, Centerns ungdomsförbund, Folkpartiets ungdomsförbund, värnpliktiga arbetsgruppen och vapenfria arbetsgruppen, anser dock att ett system med lön till de värnpliktiga bör utredas.

Socialstyrelsen delar kommitténs uppfattning att kommunen enligt socialtjänstlagen har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd som de behöver, men anser att detta ansvar inte får innebära någon inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän.

Överväganden

Fullgörandet av värnpliktstjänstgöring eller motsvarande pliktjänstgöring innebär med nödvändighet uppoffringar för den enskilde och hans

familj. Ett grundläggande krav på ett förmånssystem är dock att den tjänstepliktige och hans anhöriga kan leva under rimliga ekonomiska förhållanden i samband med tjänstgöringen. Skillnaderna mellan olika tjänstepliktigas sociala och ekonomiska förhållanden är stora. F. n. utgår till värnpliktiga dels generella förmåner, som regleras huvudsakligen i värnpliktsförmånsförordningen, dels selektiva, dvs. behovsprövade förmåner, som regleras i familjebidragslagen. Det nuvarande förmånssystemet har från vissa håll påståtts bygga på gamla regler som har kompletterats och blivit svåröverskådliga. Systemet har också ansetts dels vara komplicerat och krångligt, dels medföra att administrationen blivit alltför byråkratisk. Vidare har man ansett att familjebidragssystemet medfört att kommunerna har kunnat uppfatta sig vara befriade från sitt grundläggande sociala ansvar för de tjänstepliktiga och deras familjer.

I likhet med de flesta remissinstanser ansluter jag mig till kommitténs förslag att nuvarande förmånsregler i princip bör behållas. Enligt min mening skulle ett system med värnpliktslön, som vissa remissinstanser förespråkar, bli alltför dyrbart. Det är troligt att ett sådant system också skulle behöva kompletteras med behovsprövade bidrag.

Kommittén har bl. a. anfört att den kritik som i vissa fall har riktats mot systemet inte är riktig. Jag delar helt kommitténs uppfattning på den punkten. De principer som tidigare har lagts fast bygger på schabloner, normerad behovsprövning och enhetsbelopp. Den administration som finns bygger på enkla normer och fungerar väl. I likhet med kommittén förordar jag dock att vissa förbättringar vidtas inom ramen för det nuvarande systemet.

Efter samråd med chefen för socialdepartementet vill jag understryka att jag delar kommitténs uppfattning att en tjänstepliktig inte kan förvägras bistånd enligt socialtjänstlagen enbart av det skälet att han är inkallad till värnpliktstjänstgöring.

I det följande kommer jag att mera i detalj ta upp enskilda frågor och förslag från kommittén och att redogöra för mina förslag i frågorna.

2.1.2 Generella förmåner

Dagersättning, tillägg till dagersättningen, utbildningspremier

Nuvarande ordning

Enligt värnpliktsförmånsförordningen får en värnpliktig, när han genomgår grundutbildning, dagersättning med 18 kr. per dag t. o. m. 230 dagars tjänstgöring. Därefter får han 15 kr. per dag i tillägg till dagersättningen t. o. m. 300 dagars tjänstgöring. För tjänstgöring utöver 300 dagar utgör tillägget 30 kr. En värnpliktig som med godkänt betyg har genomgått utbildning till militär befattning för kompanibefäl får en utbildningspremie på 5 000 kr. Vissa andra grupper kan också få utbildningspremier.

Kommittén

Kommittén framhåller att en dagersättning på 30 kr. som värnpliktsrörelsen förespråkar är rimlig som målsättning men att detta mål av statsfinansiella skäl bara kan nås genom etappvisa höjningar. Kommittén föreslår därför att dagersättningen höjs med 2 kr. per år räknat i fast prisläge under de fyra närmaste budgetåren. I en reservation förordar de socialdemokratiska ledamöterna i kommittén att dagersättningen höjs mera och föreslår för budgetåret 1983/84 en höjning med 3 kr. jämte priskompensation.

Kommittén föreslår vidare att utbildningspremierna slopas. I stället bör ett nytt tillägg till dagersättningen införas. Tillägget föreslås utgå med 45 kr. efter den 360:e tjänstgöringsdagen.

Remissinstanserna

Flertalet remissinstanser lämnar kommitténs förslag i denna del utan erinran. Några remissinstanser har dock vissa invändningar. Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Kommunistisk ungdom, värnpliktiga arbetsgruppen och Lantbrukarnas riksförbund (LRF) ställer sig bakom den socialdemokratiska reservationen. Socialstyrelsen, Socialdemokratiska ungdomsförbundet och Centerns ungdomsförbund anser att dagersättningen genast bör höjas till 30 kr. Vissa av remissinstanserna anser att trettiokronorsmålet bör nås snabbare men godtar reservanternas förslag som en första etapp. Försvarets personalvårdsnämnd avstyrker kommitténs förslag till automatisk priskompensation av dagersättningen. Chefen för armén, chefen för flygvapnet och Moderata ungdomsförbundet avstyrker förslaget att ta bort utbildningspremierna.

Överväganden

Dagersättningen har under de senaste fyra åren höjts med 1 kr. varje år. Detta motsvarar en årlig höjning med 6–7%. Eftersom prisökningarna under samma period har varit högre, har de tjänstepliktigas dagersättning fortlöpande urholkats. Jag delar därför kommitténs uppfattning att dagersättningen etappvis bör höjas till 30 kr. I likhet med försvarets personalvårdsnämnd kan jag däremot inte stödja kommitténs förslag att dagersättningen automatiskt skall priskompenseras. Det måste anses vara en styrka i förmånssystemet att riksdagen varje år har möjlighet att ta ställning till vilka förmåner i systemet som bör förbättras. Ekonomiskt utrymme för en angelägen men kostsam reform kan därigenom uppstå, eftersom andra förmåner inte automatiskt tar i anspråk en ökande del av de medel som kan avsättas till värnpliktsförmåner. Jag är f. n. inte beredd att ange någon bestämd tidsplan för när trettiokronorsmålet skall nås. Jag förordar emellertid för budgetåret 1983/84 att dagersättningen höjs med 4 kr., dvs. från 18 kr. till 22 kr. per dag.

Genom 1975 års riksdagsbeslut om värnpliktsförmåner (prop. 1975: 37, FöU 18, rskr 195) lades fast att ersättningen till de tjänstepliktiga under grundutbildningen i princip skall grundas på tjänstgöringens längd. Den dittillsvarande kopplingen mellan lön och grad slopades liksom huvuddelen av de då existerande tjänstgörings- och utbildningspremierna. I stället infördes tilläggen till dagersättningen. För frivillig utbildning till värnpliktig officer (kompanibefäl) och reservofficer behölls premierna av rekryterings-skäl.

I likhet med flertalet remissinstanser, däribland chefen för marinen, försvarets civilförvaltning, LO och Stockholms kommun delar jag kommitténs uppfattning att utbildningspremierna bör slopas. Redan när den obligatoriska uttagningen till kompanibefälsvärnpliktiga infördes uttryckte den dåvarande chefen för försvarsdepartementet tveksamhet till att ge premier vid en obligatorisk utbildning. Av de ca 2700 värnpliktiga som har en betydligt längre tjänstgöringstid än flertalet värnpliktiga får ca en tredjedel inte någon premie. Av dem som får en utbildningspremie är fler än tre fjärdedelar numera tvångsuttagna till denna utbildning. Mot bakgrund av den fastlagda principen om att ersättningen skall grundas på tjänstgöringstidens längd samt det förhållandet att det finns andra kategorier av tjänstepliktiga som har ungefär lika lång tjänstgöringstid men som inte får några premier bör av rättviseskäl i stället ett ytterligare tillägg till dagersättningen utgå efter 360 dagars tjänstgöring. Tillägget bör dock vara större än det som kommittén föreslår. Jag förordar därför att tillägget efter 360 dagars tjänstgöring skall vara 60 kr. per dag. Dagersättningen och tilläggen skulle alltså vid genomförande av mitt förslag bli 22 kr. t. o. m. 230:e tjänstgöringsdagen, 37 kr. mellan 231:a och 300:e tjänstgöringsdagarna, 52 kr. mellan 301:a och 360:e tjänstgöringsdagarna och 82 kr. fr. o. m. 361:a tjänstgöringsdagen.

Utbildning till reservofficer är helt igenom frivillig vid samtliga vapenslag. Premierna för sådan utbildning bör av rekryterings-skäl alltjämt bestå.

Vissa särskilda ersättningar

Nuvarande ordning

Enligt 12 § värnpliktsförmånsförordningen kan värnpliktiga erhålla särskild ersättning för sjötjänstgöring, dykeriarbete, flygtjänstgöring och fallskärmstjänst enligt bestämmelser som regeringen meddelar särskilt. Sådana bestämmelser har regeringen meddelat i beslut den 30 juni 1967 med bestämmelser om särskilda ersättningar till värnpliktiga vid sjötjänstgöring och i förordningen (FFS 1977: 41, ändrad senast FFS 1982: 9) om särskild ersättning till värnpliktiga under flygtjänstgöring och fallskärmstjänst. Under sjötjänstgöring kan enligt nämnda bestämmelser utgå ett belopp som varierar från 3 till 35 kr. per dygn. Dykningstillägg utgår med mellan 90 öre och 8:10 kr. per period om sex minuter beroende på vilket djup dykningen har bedrivits. Vid flygtjänstgöring utgår flygtillägg med 1 140 – 1 260 kr.

per månad. Vissa flygspiranter har ett flygelevtillägg med 540 kr. i månaden. Flygrisktillägg utgår till värnpliktig, som inte har flygtillägg, under flygning med 20 kr. för dag. Till värnpliktig som deltar i träningshopp från torn eller utför fallskärms hopp utgår hopptillägg med 600 kr. i månaden. Vissa av tilläggen utgör beskattningsbar inkomst.

Av förordningen (FFS 1982:3) om mässpengar för vissa värnpliktiga framgår att mässpengar under vissa förutsättningar kan utgå i stället för fri förplägnad. Mässpengar skall beräknas enligt de bestämmelser som enligt kollektivavtal gäller för tjänstemän. Mässpengar utgår med ett belopp per dag som motsvarar värdet av en skeppsportion och ett fast tillägg om 9 eller 12 kr. beroende på typ av mäss. När skeppsportion utspisas skall mässpengarna minskas med skeppsportionspriset.

Kommittén

Enligt kommitténs mening är de särskilda ersättningarna att betrakta som risktillägg. Kommittén anser att det inte är möjligt att gradera olika slag av risker och påpekar att de flesta skadorna bland värnpliktiga inträffar i samband med fysisk träning och olyckor med fordon. Kommittén framhåller att riskfyllda verksamheter bör göras så säkra som möjligt genom säkerhetsföreskrifter, skyddsanordningar m. m. Om en olycka trots allt skulle inträffa och skada uppstå, bör staten, liksom f. n., tillhandahålla ett tillfredsställande ekonomiskt skydd.

Kommittén framhåller att systemet med mässpengar synes ha motiverats av jämförelser med de anställdas avtalsreglerade förmåner. Syftet med mässpengarna var ursprungligen att möjliggöra mathållning i den egna mässen m. m., medan syftet numera enligt kommittén torde vara att förstärka skeppsportionen. Vidare kan enligt vad kommittén har erfarit mässpengarna användas till representation, anskaffning av inventarier till mässen o. d. Kommittén föreslår mot denna bakgrund att de särskilda ersättningarna och mässpengarna till värnpliktiga slopas.

Remissinstanserna

Försvarets civilförvaltning, försvarets rationaliseringsinstitut, kammarrätten i Göteborg, Stockholms kommun, LO och Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund delar kommitténs uppfattning att de särskilda ersättningarna bör slopas. Chefen för marinen hävdar att sjötiläggen skall ses som obekvämlighets- och ansvarstillägg och därför bör bestå. Chefen för flygvapnet anför att flygtilläggen är en del av löneförmånerna och utgör kompensation för en krävande kvalificerad utbildning och av rekryteringskäl bör behållas.

Försvarets civilförvaltning, kammarrätten i Göteborg, Stockholms kommun och LO delar kommitténs uppfattning att mässpengarna till värnpliktiga kan tas bort. Chefen för marinen föreslår att mässpengarna begränsas till att endast utgå för kompanibefälsvärnpliktiga.

Överväganden

För min del anser jag att det skulle medföra betydande administrativa förenklingar om de särskilda ersättningarna och mässpengarna avskaffades. De medel som därigenom sparas kan bidra till att möjliggöra angelägena reformer och förbättringar i förmånssystemet. Det finns såvitt jag kan se inte heller något skäl att från rekryteringssynpunkt behålla dessa ersättningar. Med hänsyn till att det kan finnas andra typer av tjänstgöring som i och för sig också skulle kunna motivera en tilläggsförmån eller särskild ersättning talar också rättviseskäl för att de särskilda ersättningarna tas bort. I fråga om mässpengarna kan jag i likhet med kommittén inte anse dessa utgöra en egentlig värnpliktsförmån. Jag förordar därför att de särskilda ersättningarna och mässpengarna till värnpliktiga slopas.

Förplägnadsersättning, inkvarteringsersättning, beklädnadsersättning

Nuvarande ordning

Enligt 30 § värnpliktsförmånsförordningen får en värnpliktig förplägnadsersättning i stället för fri förplägnad när han har tillstånd att själv svara för sin mathållning samt när han i samband med tjänstledighet eller sjukdom inte befinner sig vid förbandet. F. n. uppgår ersättningen till 15 kr. per dag.

Enligt 31 § värnpliktsförmånsförordningen kan en värnpliktig få inkvarteringsersättning i stället för fri inkvartering enligt bestämmelser som regeringen meddelar särskilt. Regeringen har genom beslut den 30 september 1960 (ändrat den 18 december 1965) meddelat sådana bestämmelser. Om den värnpliktige inte bor i egen bostad, kan förbandschef enligt dessa bestämmelser under vissa förutsättningar hyra en bostad åt honom för högst 300 kr. i månaden. Om den värnpliktige utnyttjar sin egen bostad, utgår ett månatligt hyresbidrag med 50 kr. under förutsättning att han inte uppbär bostadsbidrag enligt familjebidragslagen. När en värnpliktig har medgetts förläggning utanför kasernområdet, utbetalas ersättning för resa mellan bostaden och tjänstgöringsplatsen, om avståndet däremellan överstiger tre kilometer.

Värnpliktiga som har tillstånd att i tjänsten begagna egna persedlar erhåller beklädnadsersättning enligt 32 § värnpliktsförmånsförordningen. Ersättningen utgår med 2:70 kr. per dag.

Kommittén

Kommittén har funnit att 15 kr. inte täcker livsmedelskostnaderna för en dag och föreslår att förplägnadsersättningen höjs till 25 kr. Vidare föreslår kommittén att beloppsgränsen 300 kr. för hyra av bostad utom kasernområdet slopas samt att hyresbidraget höjs till 100 kr. i månaden och utgår oavsett om bostadsbidrag utgår eller ej. Enligt förslaget bör vidare beklädnadsersättningen räknas upp och bestämmas till ett månadsbelopp.

Remissinstanserna

I den mån remissinstanserna har yttrat sig i denna del har flertalet inte haft något att erinra mot utredningens förslag. I fråga om förplägnadsersättningen har arbetsmarknadsstyrelsen och värnpliktiga arbetsgruppen föreslagit en ytterligare höjning.

Överväganden

Jag delar kommitténs uppfattning om att de här nämnda ersättningarna bör höjas. Jag anser dock att höjningen av förplägnadsersättningen av statsfinansiella skäl bör begränsas till hälften av vad kommittén har föreslagit. Det ankommer på regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att närmare bestämma ersättningarnas storlek. I motsats till kommittén anser jag inte att hyresbidrag skall utgå om den tjänstepliktige har bostadsbidrag.

Utryckningsbidrag, kontant arbetsmarknadsstöd

Nuvarande ordning

Enligt 15 § värnpliktsförmånsförordningen erhåller en värnpliktig 1500 kr. i utryckningsbidrag då han rycker ut från tjänstgöringen, om tjänstgöringen varit minst 180 dagar. Utryckningsbidrag utgår endast en gång till varje värnpliktig.

Enligt 6 § lagen (1973: 371) om kontant arbetsmarknadsstöd föreligger rätt till ekonomiskt stöd om den arbetslöse, under en ramtid av tolv månader omedelbart före det arbetslösheten började, har utfört förvärvsarbete i minst fem månader. I 7 § sägs att viss annan verksamhet bl. a. värnpliktstjänstgöring jämställs med förvärvsarbete, dock högst två månader.

Kommittén

Kommittén framhåller bl.a. att utryckningsbidraget inte har höjts sedan år 1979 och föreslår att bidraget höjs med 500 kr. till 2000 kr. fr.o.m budgetåret 1985/86.

Kommittén anför vidare att värnpliktsrörelsen har krävt att värnplikts-tjänstgöring skall jämföras med fem månaders förvärvsarbete i kvalifikationshänseende för kontant arbetsmarknadsstöd. Kommittén vill därför peka på behovet av att frågan tas upp till behandling snarast i lämpligt sammanhang.

Remissinstanserna

Några remissinstanser, däribland försvarets civilförvaltning, kammarrätten i Göteborg och Moderata ungdomsförbundet, instämmer i kommitténs förslag till höjning av utryckningsbidraget. Socialstyrelsen, Kommunistisk ungdom, värnpliktiga arbetsgruppen och vapenfria arbetsgruppen anser att utryckningsbidraget bör höjas redan nu. Socialstyrelsen, SACO/SR, LO, värnpliktiga arbetsgruppen och vapenfria arbetsgruppen

delar kommitténs uppfattning i fråga om en översyn av det kontanta arbetsmarknadsstödet.

Överväganden

Jag har i det föregående förordat en avsevärd uppräkningsökning av dagessättningen. Det innebär att jag har prioriterat ersättningar under utbildningen före en höjning av ersättningen vid dess avslutande. Något utrymme för att också höja utryckningsbidraget finns således inte. Denna fråga får tas upp i det årliga budgetarbetet. Med hänsyn till att frågan om det kontanta arbetsmarknadsstödet inte kan ses isolerat anser jag, efter samråd med arbetsmarknadsministern, att den bör tas upp i annat sammanhang.

Reseförmåner

Nuvarande ordning

De tjänstepliktigas reseförmåner regleras i huvudsak i 17–26 §§ värnpliktsförmånsförordningen. Den tjänstepliktige har rätt till fri in- och utryckningsresa till och från tjänstgöringsplatsen från resp. till den plats han är kyrkobokförd eller vistas stadigvarande eller från resp. till annan plats som kan nås med allmänt kommunikationsmedel. Vid tjänsteresa och vid tjänstledighet för enskild angelägenhet av vikt får den tjänstepliktige fri resa. Under grundutbildningen har den tjänstepliktige två fria ledighetsresor per månad till och från den plats inom landet där han är kyrkobokförd eller vistas stadigvarande eller annan plats som kan nås med allmänna kommunikationsmedel. Fria resor kan i vissa fall bytas ut mot lokala månadskort eller liknande. Flyg får användas vid utryckningsresa och för ledighetsresa till och från Gotland och då avståndet överstiger 800 kilometer. I undantagsfall kan flyg, enligt förbandschefens bestämmande, få användas då avståndet är kortare än 800 kilometer, dock minst 500 kilometer. Utöver dessa resor har den tjänstepliktige möjlighet till subventionerade resor. Dessa består av s. k. vpl 10-resor och abonnerade bussresor. Vpl 10-resor innebär att den tjänstepliktige i obegränsad omfattning får resa med allmänt kommunikationsmedel, dock inte flyg, för endast 10 kr. vart som helst inom landet. Den tjänstepliktige har också under vissa speciella förhållanden möjlighet att få ersättning för resor utom landet.

Kommittén

Kommittén har övervägt olika lösningar för att åstadkomma förbättringar i det nuvarande resesystemet. Kommittén framhåller att administrationen kring vpl 10-resorna är dyrbar och att varje form av samordning till ett enda resesystem skulle medföra administrativa vinster. Kommittén föreslår därför att systemet med vpl 10-resorna slopas och ersätts med ytterligare fria resor. En fri ledighetsresa per vecka innebär enligt kommittén att den värnpliktige kan ta sig hem så ofta det är möjligt med hänsyn till tjänstens krav på närvaro vid förbandet och avståndet mellan tjänstgö-

ringsorten och hemorten. Kommittén förutsätter därvid att det finns möjlighet att byta fria resor mot t. ex. lokala månadskort.

Kommittén framhåller dock att begränsningar måste vidtas i rätten att använda flyg vid fria resor med hänsyn till kostnaderna och tillgänglig flygkapacitet. Kommittén föreslår därför att den tjänstepliktige endast får rätt till flygresor i den omfattning som nu gäller, vilket skulle innebära att flyg får användas vid varannan resa, om förutsättningarna för flygresor i övrigt är uppfyllda.

Kommittén har också tagit upp frågan om fria resor skall kunna sparas eller tas ut i förväg på det sätt som nu gäller. Eftersom en fri ledighetsresa medges varje vecka, bör möjligheten att spara resor eller att ta ut resor i förskott avskaffas. Kommittén anser dock att en eller två fria ledighetsresor bör kunna få överlåtas på anhörig för att ge möjlighet till besök på förbandsorten.

Kommittén finner det vidare nödvändigt att begränsa de höga kostnaderna för flygresor. Enligt kommitténs mening bör den avståndsgräns som f. n. tillämpas för rätten till flygresor alltså gälla, men rätten till flygresor får inte vara ovillkorlig, om resan utan alltför stora olägenheter för den tjänstepliktige hade kunnat företas med annat och billigare färdmedel. Den tjänstepliktiges olägenheter bör därvid inte mätas enbart i tid. Viktigare är enligt utredningen frågan om hur länge den tjänstepliktige kan vistas på hemorten, eller om exempelvis sovvagn kan nyttjas. Man bör vidare pröva om kostnadsmedvetandet vid förbanden kan ökas genom att dessa faktureras de verkliga kostnaderna för varje resa.

Kommittén pekar också på att den uppdelning av ansvaret mellan överbefälhavaren och försvarets civilförvaltning som finns för de tjänstepliktigas resor är mindre lycklig och att möjligheterna för en myndighet att ha det sammanhållande ansvaret för resorna bör prövas.

Remissinstanserna

Flertalet av remissinstanserna tillstyrker kommitténs förslag att ersätta vpl 10-resorna med en fri ledighetsresa i veckan. Moderata ungdomsförbundet anser att vpl 10-resorna kan slopas utan att ersättas med flera fria resor. AMS, Folkpartiets ungdomsförbund, Kommunistisk ungdom, värnpliktiga arbetsgruppen och vapenfria arbetsgruppen anser att fria ledighetsresor skall kunna sparas eller tas ut i förskott. Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund förordar att den tjänstepliktige, förutom en fri resa i veckan, också får resa som med nuvarande vpl 10-resesystem men till ett pris av 30 kr. per tur och returresa. Socialstyrelsen, Centerns ungdomsförbund, Kommunistisk ungdom och värnpliktiga arbetsgruppen föreslår ett system med frikort.

Överväganden

Reseförmånerna för de tjänstepliktiga utgör en stor andel av de sammanlagda kostnaderna för värnpliktsförmånerna. Enligt min mening är det

mycket angeläget att de tjänstepliktiga får möjligheter att besöka hemmet under helger och övningsuppehåll. Förmånssystemet har också utformats för att möjliggöra detta. Det har dock visat sig att de tjänstepliktiga trots detta har stora kostnader för sina resor. I likhet med kommittén och de flesta remissinstanserna anser jag att en samordning av resorna till ett enda resesystem kan ge administrativa vinster. Som kommittén har föreslagit bör vpl 10-resorna slopas och ersättas med ytterligare fria resor. Det bör som f. n. vara möjligt att byta ut fria resor mot lokala eller regionala månadskort eller motsvarande färdhandlingar. Genom en smidig anpassning av reglerna för resornas utnyttjande bör den tjänstepliktige få möjlighet att resa hem under sin fritid, även om möjligheterna att spara resor eller att ta ut dem i förskott avskaffas i enlighet med kommitténs förslag. Däremot finner jag inte någon anledning tillstyrka att fri resa skall kunna överlåtas till den tjänstepliktiges anhöriga.

Jag vill i detta sammanhang påpeka att vpl 10-resorna f. n. även utgår till värnpliktiga under repetitionsutbildning och civilförsvarspliktiga. Enligt vad jag har inhämtat har dock utnyttjandet av sådana resor under repetitionsövningar m. m. varit lågt, beroende bl. a. på de korta tjänstgöringstiderna och tjänstgöringsförhållandena i övrigt. Mot denna bakgrund och med hänsyn till att den ekonomiska situationen normalt torde vara bättre för dessa kategorier än för värnpliktiga under grundutbildning bör vpl 10-resorna slopas även för värnpliktiga under repetitionsutbildning. I sammanhanget bör också nämnas att dagpenningssystemet för värnpliktiga under repetitionsutbildning numera ger dessa en helt annan ekonomisk situation än de hade när vpl 10-resorna infördes.

De som tjänstgör under längre tid än 60 dagar bör dock liksom f. n. få utnyttja en fri resa.

Jag delar kommitténs uppfattning att kostnaderna för flygresor måste begränsas. Jag förordar därför i likhet med kommittén att de verkliga kostnaderna för flygresorna bör faktureras förbanden. Vidare bör undersökas om det inte är möjligt att belasta förbanden med samtliga kostnader för de värnpliktigas resor.

2.1.3. Behovsprövade förmåner

Familjepenning

Nuvarande ordning

Familjepenning kan utgå till tjänstepliktiga som har försörjningsansvar mot barn och hustru eller sammanboende. Familjepenningen är f. n. för barn högst 630 kr. för månad och för hustru högst 1 440 kr. för månad.

Kommittén

Kommittén konstaterar med stöd av tidigare undersökningar att gifta eller sammanboende tjänstepliktiga som har barn har den lägsta disponibla

inkomsten per familjemedlem. Kommittén föreslår att en förbättring för denna grupp bör åstadkommas genom att familjepeningen till barn höjs så att den uppgår till halva beloppet av familjepeningen till hustru (motsvarande). Kommittén anser vidare att socialbidragsnormen för Stockholms kommun är en lämplig utgångspunkt för familjepeningens nivå.

Remissinstanserna

De remissinstanser som har behandlat förslaget om familjepening har samtliga tillstyrkt kommitténs förslag. Kammarrätten i Göteborg har särskilt understrukit vikten av att gruppen gifta eller sammanboende tjänstepliktiga som har barn blir tillgodosedda.

Överväganden

Jag delar kommitténs uppfattning i fråga om familjepeningen till barn, dvs. att den bör utgöra halva beloppet av familjepeningen till hustru (motsvarande). Jag förordar att familjepeningen till hustru eller sammanboende höjs med 60 kr. för månad. Genom dessa förändringar kommer familjepeningen till hustru eller sammanboende att bli högst 1500 kr. för månad och familjepeningen till barn högst 750 kr. för månad.

Bostadsbidrag

Nuvarande ordning

Bostadsbidrag utgår för kostnad för bostad i vilken tjänstepliktig bor ensam eller tillsammans med maka och barn. Också andra boendeformer kan berättiga till bostadsbidrag, om särskilda skäl föreligger. Bostadsbidraget beräknas till högst bostadskostnaden eller vid boende i "annat fall" till den tjänstepliktiges andel av bostadskostnaden. Endast om det finns särskilda skäl får en högre bostadskostnad än vad som motsvarar normal hyra på orten för en i familjebidragslagen angiven lägenhetsstorlek läggas till grund för beräkning av bostadsbidraget. F. n. gäller lägenhetsstorleken tre rum och kök i fråga om bostadsbidraget till en tjänstepliktig med maka och barn, två rum och kök för tjänstepliktig med maka och ett rum och kök för ensamstående tjänstepliktig. Enligt de avräkningsregler som gäller för reducering av bostadsbidraget på grund av makas eller barns inkomster skall dock minst hälften av den boendekostnad som ligger till grund för beräkningen av bostadsbidraget utgå till den tjänstepliktige.

En ensamstående tjänstepliktig som har bostadsbidrag kan enligt nuvarande regler inte få ersättning för andra kostnader som normalt uppstår i samband med eget hushåll, t. ex. kostnader för hushållsel, telefonabonnemang och hemförsäkring. För andra tjänstepliktiga kan sådana kringkostnader till boendet bli täckta genom familjepeningen.

Kommittén

Kommittén har ansett att det finns behov av att justera bostadsstödet till de tjänstepliktiga.

Kommitten föreslår att med begreppet normal hyra skall avses hyreskostnader i nyproducerade lägenheter i allmännyttiga bostadsföretag (mot-svarande). På så sätt kan en tjänstepliktig som bor i en enligt bestämmelserna för stor men billig lägenhet få hela sin bostadskostnad täckt om hans lägenhet inte har högre hyra än en nyproducerad lägenhet om ett rum och kök.

F. n. läggs den faktiska bostadskostnaden till grund för beräkningen av bostadsbidrag. Bidragen begränsas sedan när det sammanlagda behovet av familjebidrag (familjepenning och bostadsbidrag) beräknas. Detta kan enligt kommittén leda till att familjer, som i princip har rätt till lika stora bidrag, behandlas olika. En begränsning av familjebidragen först vid bestämmandet av utgående bidrag är således enligt kommitténs mening inte tillfyllest. En anpassning av tillämpningen till den nuvarande lydelsen i lagen, dvs. att till grund för bostadsbidraget får läggas högst de enligt lagen särskilt angivna lägenhetsstorlekarna, innebär en försämring i bidragshän-seende för vissa grupper. Kommittén har därför funnit det motiverat att föreslå en något högre nivå på utgående bostadsbidrag än vad familjebidragslagen f. n. anger. Förslaget innebär att till grund för beräkningen av bostadsbidrag skall, om inte särskilda skäl föreligger, läggas normal hyra för en lägenhet om fyra rum och kök för den som bor tillsammans med maka och barn, för en lägenhet om tre rum och kök för den som bor tillsammans med maka och för en lägenhet om ett rum och kök i övriga fall.

Kommittén anser vidare att delad vårdnad av barn eller umgängesrätt av viss omfattning med barn bör vara ett sådant särskilt skäl som kan innebära att högre bostadsbidrag kan utgå till den tjänstepliktige.

Kommittén föreslår också att makas synnerliga höga inkomster skall kunna påverka bostadsbidraget, dvs. att 1 § i familjebidragslagen skall vara tillämplig. Denna paragraf ger beslutande myndighet möjlighet att bestämma att bidrag inte skall utgå, om det är uppenbart att bidraget inte behövs.

Kommittén pekar på att bidrag enligt förordningen (FFS 1979: 31) om särskild ekonomisk hjälp till värnpliktiga i praktiken har utnyttjats för att betala elräkningar, hemförsäkringar etc. för ensamstående tjänstepliktiga som bara har bostadsbidrag men inte kan få familjebidrag. Eftersom den formella grunden saknas för att tillämpa förordningen på detta sätt, föreslår kommittén att ett tillägg till bostadsbidraget införs till ensamboende tjänstepliktiga. Tillägget föreslås utgå med högst 60 kr. för månad.

Remissinstanserna

Försvarets civilförvaltning biträder kommitténs förslag när det gäller bostadsstödet till tjänstepliktiga. Civilförvaltningen anser att det är viktigt att begreppet normal hyra definieras, eftersom man har upplevt att de olika kommunernas familjebidragsnämnder, som i första hand administrerar familjebidragen, tolkar begreppet normal hyra på olika sätt. Överbefälhavaren framhåller att arbetet inom personalvårdsdetaljerna vid förbanden

underlättas, om man inför ett tillägg till bostadsbidraget enligt kommitténs förslag. Då kan enligt överbefälhavaren den särskilda ekonomiska hjälpen i framtiden tillämpas enligt de ursprungliga tankarna, nämligen för bidrag till plötsliga och oförutsedda ekonomiska utgifter för de tjänstepliktiga. Liknande synpunkter framförs av försvarets civilförvaltning.

Riksrevisionsverket avstyrker att en ny bidragsform införs med motiveringen att detta skulle ytterligare fördyra och komplicera förmånssystemets administration. Riksrevisionsverket hävdar att kringkostnader för boendet bör täckas av den tjänstepliktiges dagersättning.

Överväganden

Jag delar kommitténs uppfattning när det gäller behovet av förbättringar av bostadsstödet till tjänstepliktiga. I de flesta fall torde de tjänstepliktiga som skaffar lägenhet i dag vara hänvisade till nyproducerade lägenheter. Kommitténs förslag till definition av begreppet normal hyra är därför enligt min mening lämpligt. Jag förordar således att vid tillämpningen av de bestämmelser som begränsar bostadsbidraget med begreppet normal hyra på orten skall förstås vad det kostar att på samma ort hyra en nyproducerad lägenhet i ett allmännyttigt bostadsföretag. På större orter bör med ort i stället förstås ett bostadsområde.

Jag biträder vidare kommitténs förslag att bostadsbidraget beloppsmässigt bör begränsas till att avse normal hyra för fyra rum och kök för barnfamiljer, tre rum och kök för andra sammanlevande och ett rum och kök i övriga fall.

Jag delar också kommitténs uppfattning om att makas synnerligen höga inkomster skall kunna påverka bostadsbidraget. Det är rimligt att den beslutande myndigheten kan bestämma att bidrag inte skall utgå om det är uppenbart att bidraget inte behövs.

I likhet med överbefälhavaren och försvarets civilförvaltning delar jag kommitténs uppfattning att ett tillägg bör utgå för vissa boendekostnader. För att – såsom riksrevisionsverket invänder – administrationen av det föreslagna tillägget inte skall bli onödigt krånglig bör tillägget utgå till alla tjänstepliktiga som uppbär bostadsbidrag men inte har beviljats familjepening. Detta innebär att tillägget inte kan utgå, om den tjänstepliktige har beviljats bostadsbidrag men genom de olika avräkningsreglerna inte kommer att få ut något bidrag. Tillägget bör, som kommittén har föreslagit, bestämmas till 60 kr. per månad.

Näringsbidrag

Nuvarande ordning

Till en tjänstepliktig som har sin huvudsakliga försörjning från näring som drivs av honom själv eller hans maka och anlitar särskild avlönad arbetskraft under sin tjänstgöring för att helt eller delvis ersätta egen arbetsinsats utgår näringsbidrag för uppkommande lönekostnad, om rörel-

sens normala driftöverskott inte kan täcka denna. Näringsbidrag kan också utgå för rörelse som under den tjänstepliktiges tjänstgöring tillfälligt är nedlagd. Bidrag utgår då för kostnader som är nödvändiga för att verksamheten skall kunna återupptas efter tjänstgöringens slut. Näringsbidrag kan utgå med högst 200 kr. för dag.

Kommittén

Kommittén föreslår att maximibeloppet höjs till 400 kr. för dag och anser att stadgandet om att en tjänstepliktig skall ha sin huvudsakliga försörjning från rörelse bör ändras till att den tjänstepliktige skall ha inkomst som bedöms vara av vikt för hans försörjning från näring som drivs av honom eller hans maka.

Kommittén framhåller vidare att en tjänstepliktig som inte formellt lägger ner sitt företag, men inte heller anställer en ersättare i dag inte kan få något näringsbidrag. Det finns dock fall där en rörelse rent formellt bör kunna betraktas som nedlagd trots att ägaren, vid sidan av sin tjänstgöring, driver företaget i begränsad omfattning. Kommittén föreslår att näringsbidrag skall kunna utgå i sådant fall. Bidraget bör dock reduceras med rörelsens intäkter.

Remissinstanserna

Flera remissinstanser, däribland försvarets civilförvaltning, kammarrätten i Göteborg, Svenska arbetsgivarförbundet och värnpliktiga arbetsgruppen tillstyrker kommitténs förslag om en höjning av maximibeloppet för näringsbidrag till 400 kr. för dag. Lantbrukarnas riksförbund anser att höjningen är för liten och Centralorganisationen SACO/SR föreslår att beloppet höjs till högst 600 kr. för dag.

Kammarrätten i Göteborg anser att den äldre lydelsen, där man talar om försörjning och inte om inkomst i stadgandet om näringsbidrag är att föredra framför kommitténs förslag.

Överväganden

Näringsbidrag utgår endast när rörelsen visar underskott. Avsikten är således inte att genom näringsbidrag ge bidrag till den tjänstepliktiges försörjning utan endast att garantera rörelsens fortbestånd efter tjänstgöringstidens slut. Maximalt näringsbidrag utgår i få fall. Det förekommer emellertid undantagsvis att tjänstepliktig som i dag får fullt näringsbidrag, inte har full täckning för sina kostnader. Detta är otillfredsställande. I likhet med kommittén och flertalet remissinstanser anser jag därför att maximibeloppet bör höjas till 400 kr. för dag.

I likhet med kommittén anser jag vidare att möjligheterna till näringsbidrag bör utökas så att inte endast de som har sin huvudsakliga försörjning av näringen får bidrag. Med beaktande av kammarrättens i Göteborg mening förordar jag att reglerna i familjebidragslagen om näringsbidrag

ändras på så sätt att en tjänstepliktig som helt eller delvis har sin försörjning från näring kan få näringsbidrag, om lagbestämmelsernas krav i övrigt är uppfyllda.

Enligt min mening är pliktjänstgöringen en heltidssysselsättning. Kommitténs förslag om att näringsbidrag även skall kunna utgå till den som varken lägger ned sitt företag eller anställer en ersättare kan jag därför inte godta.

Jag vill i detta sammanhang också ta upp frågan om ersättning för avbytare vid inkallelser av jordbrukare till repetitionsutbildning. Frågan har tidigare behandlats av riksdagen med anledning av en motion av innebörden att dåvarande regler medförde stora kostnader för en lantbrukare som vid inkallelse till repetitionsutbildning var tvungen att anlita avbyterservicen. Jordbruksutskottet fann det önskvärt att denna fråga i enlighet med uttalandet i prop. 1977/78: 154 om reglering av priserna på jordbruksprodukter m. m. skulle övervägas ytterligare och föreläggas riksdagen för beslut.

Efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet vill jag anmäla att den av riksdagen aktualiserade frågan får anses löst i och med den föreslagna höjningen av näringsbidraget.

Administrationn av familjebidragen

Nuvarande ordning

Ansökningar om familjebidrag görs till kommunernas familjebidragsnämnder som svarar för alla kontroller, utredningar, kompletteringar m. m. av ansökningarna och fattar beslut i huvuddelen av familjebidragsärendena. Kommunerna betalar också ut samtliga familjebidrag. 95 % av utbetalade medel för familjebidrag täcks av statsbidrag.

Försvarets civilförvaltning avgör följande familjebidragsärenden.

1. Familjepenning för maka utan barn om synnerliga skäl föreligger.
2. Bostadsbidrag för bostad i vilken tjänstepliktig bor tillsammans med enbart maka (motsvarande).
3. Bostadsbidrag för bostad i vilken tjänstepliktig bor tillsammans med föräldrar, syskon eller kamrat samt när han skaffat bostad efter tidpunkten för inryckningen, om särskilda skäl föreligger.
4. Bostadsbidrag för annan bostad än hyres- eller bostadsrättslägenhet.
5. Näringsbidrag om tjänstgöringen varar längre än 50 dagar.
6. Eftergift av återbetalningsskyldighet.

Om ett ärende berör flera ärendetyper och någon av dessa prövas av försvarets civilförvaltning, skall ärendet i sin helhet avgöras av civilförvaltningen. Försvarets civilförvaltning utövar också tillsyn över efterlevnaden av familjebidragslagen och av civilförvaltningen utfärdade föreskrifter och anvisningar till lagen.

Kommittén

Kommittén har diskuterat åtgärder för att uppnå en rationellare behandling av familjebidragen och pekar på tre möjliga handlingsvägar, nämligen att överföra handläggningen av samtliga ärenden till försäkringskassorna, att centralisera den till försvarets civilförvaltning samt att decentralisera den från civilförvaltningen till kommunerna.

Kommittén framhåller att riksförsäkringsverket, som har yttrat sig till kommittén, anser att en överföring av familjebidragsadministrationen till försäkringskassorna är möjlig utan ändringar i de grundläggande bestämmelser för familjebidragen som finns i familjebidragslagen. Kommittén anser emellertid att det är tveksamt huruvida någon rationaliseringsvinst över huvud taget kan uppstå och förordar därför att en överföring av administrationen till försäkringskassorna inte sker nu. Kommittén utesluter dock inte att en sådan överföring i framtiden kan visa sig vara rationell.

En centralisering av samtliga familjebidragsärenden till försvarets civilförvaltning skulle enligt kommittén medföra en merkostnad om ca 2,6 milj. kr. för civilförvaltningen. Om dessutom de utredningar och kompletteringar som kommunerna nu bistår med centraliseras, krävs ytterligare resurser vid civilförvaltningen. Till detta kommer också här kommunernas andel av utbetalade bidrag, ca 3 milj. kr. Kommittén kan därför inte förorda en sådan centralisering.

Kommittén konstaterar att en total decentralisering av familjebidragsärendena från civilförvaltningen till kommunerna inte heller är lämplig, eftersom vissa ärenden är så udda och komplicerade.

Kommittén föreslår emellertid att de familjebidragsärenden av skälighetskaraktär, som f. n. handläggs av civilförvaltningen, förs över till kommunerna, medan andra svårare och mera tidskrävande ärenden, som nu handläggs av kommunerna, förs över till civilförvaltningen.

Kommitténs förslag innebär således att ärenden om näringsbidrag, återbetalningsskyldighet samt liksom nu bostadsbidrag till villafastigheter och eftergift av återbetalningsskyldighet skall avgöras av försvarets civilförvaltning. Övriga ärenden bör avgöras av familjebidragsnämnderna.

Remissinstanserna

Överbefälhavaren, försvarets civilförvaltning, försvarets rationaliseringsinstitut, kammarrätten i Göteborg samt Göteborgs och Vetlanda kommuner tillstyrker i stort sett kommitténs förslag om en ökad decentralisering av vissa familjebidragsärenden och centralisering av andra sådana ärenden. Överbefälhavaren påpekar, liksom kammarrätten i Göteborg, att utredningen om ersättning till personal i krigsorganisationen har föreslagit att alla frågor om näringsbidrag vid krig eller krigsfara skall avgöras av kommunerna. Civilförvaltningen framhåller att den ärendegrupp som avser bostadsbidrag till tjänstepliktig som har anskaffat bostaden under tjänstgöringstiden inte bör decentraliseras till kommunerna. Civilförvalt-

ningen anför vidare att den minskade ärendemängd vid myndigheten, som förslaget medför, inte fullt ut kommer att kunna realiserars i personalbesparingar, eftersom förslaget samtidigt ställer större krav på civilförvaltningen när det gäller utbildning, tillsyn och information till kommunerna. Kammarrätten förordar en mer långtgående decentralisering och anser att alla familjebidrag bör avgöras av kommunerna, med undantag av ärenden om återbetalningsskyldighet.

Försvarets rationaliseringsinstitut påpekar att en decentralisering kommer att minska antalet familjebidragsärenden som handläggs av försvarets civilförvaltning med ca 50 % och framhåller vikten av att civilförvaltningen tillgodogör sig de personalbesparingar som därvid uppstår.

Riksförsäkringsverket anser att frågan om att föra över familjebidragsadministrationen till försäkringskassorna inte bör avfärdas utan vidare. Verket anför flera skäl till att en sådan överföring kan vara lämplig och anser att en begränsad utredningsinsats kan göras av verket i samråd med representanter för försäkringskassorna för att belysa bl. a. serviceaspekter vid en sådan överföring. Försäkringskassoförbundet anför också flera skäl till att överföra familjebidragsadministrationen från kommunerna och försvarets civilförvaltning till försäkringskassorna med riksförsäkringsverket som tillsynsmyndighet. Bl. a. ser förbundet en sådan överföring som ett första steg mot ett genomförande av socialpolitiska samordningsutredningens förslag att åstadkomma förenklingar i regelsystem och administration för att därigenom nå såväl ekonomiska besparingar för samhället som en ökad överblick för den enskilde. Förbundet anser att kommittén endast har beaktat ett fåtal aspekter i denna fråga och att det utredningsmaterial som kommittén har grundat sitt förslag på är ofullständigt.

Överväganden

Jag anser det angeläget att administrationen av familjebidragen kan anordnas inom ramen för en enhetlig och rationell organisation. Jag är inte beredd att nu ta slutlig ställning till hur denna administration skall ordnas på längre sikt. I likhet med bl. a. överbefälhavaren och riksförsäkringsverket anser jag dock, efter samråd med chefen för socialdepartementet, att det finns anledning att ytterligare pröva möjligheterna att överföra bidragsadministrationen till de allmänna försäkringskassorna. Dessa har redan nu hand om administrationen av större delen av samhällets ekonomiska bidragssystem, bl. a. dagpenning till värnpliktiga under repetitionstjänstgöring, och flera fördelar borde kunna vinnas genom en anknytning till denna organisation.

Jag avser föreslå regeringen att återkomma till riksdagen i denna fråga när ytterligare klarhet vunnits.

Med hänsyn till vikten av att även på kort sikt kunna rationalisera familjebidragsadministrationen delar jag kommitténs uppfattning att familjebidragsnämnderna i kommunerna bör handlägga flertalet familjebidrags-

ärenden. Därigenom understryks försvarets civilförvaltnings karaktär av tillsynsmyndighet. Civilförvaltningens handläggning av familjebidrag bör i stort sett inskränka sig till näringsbidrag, frågor om återbetalningsskyldighet och eftergift av återbetalningsskyldighet.

2.1.4 Övriga frågor

Flyttningsbidrag

En tjänstepliktig, som under tjänstgöringen eller strax därefter byter bostad, har möjlighet att få flyttningsbidrag för skäligen flyttningskostnader.

Flyttningsbidraget regleras i familjebidragslagen och handläggs av familjebidragsnämnderna. Andra frågor som rör själva flyttningen, t. ex. tjänstledighet m. m., handläggs vid förbandet. Kommittén anser att det är en fördel om samtliga hithörande frågor avgörs av samma myndighet, nämligen förbandet. Kommittén föreslår därför att reglerna för flyttningsbidrag förs över från familjebidragslagen till förordningen om särskild ekonomisk hjälp till värnpliktiga. Inte någon remissinstans har motsatt sig kommitténs förslag i denna del.

Enligt min mening hör bestämmelserna om flyttningsbidrag naturligen hemma i familjebidragslagstiftningen. Jag delar dock kommitténs uppfattning att det finns klara fördelar med att även dessa frågor handläggs på förbanden. Jag förordar därför att flyttningsbidraget slopas som familjebidragsform. Möjligheterna att få vissa flyttningskostnader ersatta bör regleras inom ramen för den särskilda ekonomiska hjälpen. Det ankommer på regeringen att utfärda de föreskrifter som behövs för detta.

Semesterlön

Enligt gällande bestämmelser skall en tjänstepliktigs semesterlön inte betraktas som inkomst vid bestämmande av familjebidrag. Kommittén anser att semesterlön som upp bärs under tjänstgöringen bör räknas som inkomst och därmed påverka behovet av familjebidrag.

Enligt min mening är detta en fråga som i allmänhet inte berör den vanlige tjänstepliktige utan snarare sådana frivilligt tjänstgörande som genomför sin frivilligutbildning under sin semester. Regeringen har i juli 1982 tillkallat en kommitté att utreda förmåner m. m. vid frivillig försvarsverksamhet (Dir. 1982: 63). Jag anser att denna fråga bör behandlas i denna kommitté.

Övrigt

Jag vill i detta sammanhang ta upp några frågor som 1982 års värnpliktsförmånskommitté inte har behandlat.

Både värnpliktiga och civilförsvarspliktiga är berättigade till befattningspenning under repetitionsutbildning som befäl. Vapenfria tjänstepliktiga som genomför repetitionsutbildning som befäl inom civilförsvaret är dock

inte berättigade till befattningspenning. Det finns enligt min mening ingen anledning att ha kvar denna skillnad. Jag förordar att vapenfria tjänstepliktiga som tjänstgör inom civilförsvaret skall vara berättigade till befattningspenning enligt samma villkor som civilförsvarspliktiga.

En vapenfri tjänstepliktig får för erhållande av tillägg till dagersättningen tillgodoräkna sig tidigare tjänstgöring enligt värnpliktslagen. Någon motsvarande tillgodoräkning kan en värnpliktig som har övergått från vapenfri tjänst inte göra. Kammarrätten i Göteborg har i sitt yttrande över värnpliktsförmånerna pekat på denna skillnad och föreslår att en värnpliktig för erhållande av tillägg till dagersättningen får tillgodoräkna sig tidigare tjänstgöring enligt lagen om vapenfri tjänst.

Jag delar kammarrättens uppfattning i denna fråga och förordar att en värnpliktig som tidigare har gjort viss del av vapenfri tjänst får tillgodoräkna sig denna tjänstgöring för erhållande av tillägg till dagersättningen.

Det ankommer på regeringen att meddela erforderliga författningsändringar för genomförande av de förslag som jag nu har förordat.

Kostnader

I 1983 års budgetproposition (prop. 1982/83:100 bil. 6) anmälde min företrädare att han avsåg återkomma till regeringen med förslag till proposition om förbättrade värnpliktsförmåner för budgetåret 1983/84 inom en kostnadsram av ca 100 milj. kr. i genomförandeprikläge. De förslag som jag i det föregående har redovisat har utformats med beaktande av denna kostnadsram. Förslagen avser även förmåner till vapenfria tjänstepliktiga. Jag har i denna fråga haft samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet.

2.2 Ersättningar till personal i krigsorganisationen

2.2.1 Allmänt

Nuvarande ordning

Värnpliktiga kan med stöd av 27 § 2 mom. värnpliktslagen inkallas till en eller flera beredskapsövningar i sammanlagt högst 180 dagar, om det behövs med hänsyn till försvarsberedskapen. Om rikets försvar eller säkerhet kräver det, dvs. under beredskap och krig, kan värnpliktiga inkallas för obegränsad tid med stöd av 28 § värnpliktslagen. Motsvarande bestämmelser finns för civilförsvarspliktiga och vapenfria tjänstepliktiga.

De förmåner som gäller för värnpliktiga m. fl. under repetitionsutbildning i fred gäller också under beredskap och krig i den mån inte särskilda bestämmelser meddelas för sådana förhållanden.

Frivillig personal och hemvärnsmän har rätt till dagpenning och befattningspenning vid tjänstgöring under krigsförbandsövning. Bestämmelser-

na skall även tillämpas vid beredskap och krig, om det inte har utfärdats särskilda bestämmelser.

I krigsavlöningsreglementet (1945:833), som beslutades av riksdagen år 1945 (prop. 1945:65, SU 137, rskr 311), finns särskilda bestämmelser för värnpliktiga, fast anställda och vissa frivilliga. Bestämmelserna skall träda i kraft vid tidpunkt som regeringen bestämmer. Regeringen har inte bestämt någon sådan tidpunkt.

Jag har i det föregående beskrivit hela värnpliktsförmånssystemet. Under repetitionsutbildning tillämpas för värnpliktiga m. fl. dagpenningssystemet. Detta innebär att de får en skattepliktig dagpenning som motsvarar hel sjukpenning enligt lagen om allmän försäkring, dock lägst 40 kr. per dag. Vidare får den som har en befälsbefattning en skattefri befattningspenning. Värnpliktiga som fullgör sjö-, flyg-, fallskärms- eller dykeritjänst kan få särskilda ersättningar för detta. Om den värnpliktige driver egen näring eller rörelse kan han få ett näringsbidrag. Därutöver är han berättigad till fria hemresor, fri förplägnad och inkvartering, fri hälso- och sjukvård samt begravningshjälp. Han omfattas även av regler om statligt personskadeskydd och statlig ersättning vid ideell skada. Några regler om fria hemresor under annan tjänstgöring än utbildning finns dock inte.

Utredningen

Enligt utredningens bedömning finns det inte något för förhållandena i krig anpassat system för att betala ut ersättning till personal i försvarsmaktens och civilförsvarets krigsorganisation.

Utredningen har övervägt olika grunder för ersättning – behov, prestation eller inkomstbortfall. Utredningen förordar att ersättningen skall grundas på inkomstbortfall och att ersättningsnivån skall motsvara sjukpenningen. Utredningens förslag sammanfaller i allt väsentligt med dagpenningssystemet, dock med tillägg av ett s. k. fälttraktamente. De särskilda ersättningarna för vissa slag av tjänstgöring (sjötjänst m. m.) föreslås upphöra.

Avsikten är att dagpenningen i normalfallet skall utbetalas till hemmavarande anhörig som därigenom kan sköta familjens ekonomi utan allvarligare störningar. På tjänstgöringsplatsen utbetalas fälttraktamente och eventuell befattningspenning.

Fälttraktamentet är avsett att täcka smärre utlägg på tjänstgöringsplatsen. Utredningen föreslår att beloppet skall motsvara statligt traktamente för endagsförrättning minskat med det belopp som avräknas om myndighet tillhandahåller samtliga måltider. Enligt det reseavtal som gällde från den 1 januari 1982 skulle fälttraktamentet bli 15 kr. per dag.

Även anställd personal föreslås bli omfattad av dagpenningssystemet. För frivillig personal föreslås ett annat system med skattefria belopp som endast utbetalas på tjänstgöringsplatsen.

Remissinstanserna

Det övervägande flertalet remissinstanser tillstyrker det föreslagna systemet för ersättning, ofta med hänvisning till att detta ersättningssystem redan fungerar i fredstid och av de flesta uppfattas som rimligt. Några remissinstanser är dock tveksamma till hela eller delar av förslaget, främst därför att systemet av olika skäl inte anses vara lämpligt under en längre tid.

Försvarets civilförvaltning befarar att det efter hand kan uppfattas som orättvist att befattningshavare med likartade uppgifter får olika ersättning.

Överbefälhavaren och SACO/SR anser att en starkare koppling bör finnas mellan ansvar och ersättning och pekar på möjligheten att differentiera befattningspenningen. Bl. a. Tjänstemännens centralorganisation pekar på att den som strax före inkallelsen saknade arbetsinkomst får en låg ersättning som efter hand upplevs som orättvis. Sveriges arbetsgivareför-
ening menar att ersättningens maximering till ett belopp som avser inkomster på högst 7,5 basbelopp inte är godtagbar under någon längre tid och påminner om risken för att lönenivån inom delar av samhällsekonomin ökar snabbt så att orimliga inkomstskillnader uppstår mellan dem som är kvar i arbetslivet och dem som får sina inkomster "frysta" i samband med inkallelse till pliktjänstgöring.

Överväganden

Den militärtekniska utvecklingen har medfört ökade möjligheter att genomföra överraskande angrepp mot oss. Detta ställer höga krav på vår beredskap att snabbt anpassa olika samhällsfunktioner till krigsförhållanden eller en omfattande beredskapshöjning. Samtidigt har sedan lång tid förändringar i samhället och den datatekniska utvecklingen medfört att komplicerade administrativa system införts inom alla samhällsområden. Utredningen har funnit att det i dag inte finns något för krigsförhållanden anpassat system för att betala ut ersättning till personal i försvarsmaktens och civilförsvarets krigsorganisation. Jag delar utredningens uppfattning att detta utgör en brist i vår beredskap.

Utredningen föreslår att dagpenningssystemet skall tillämpas under beredskap och krig. Dagpenningssystemet infördes för att ge de värnpliktiga möjlighet att under repetitionsutbildning i fredstid oförändrat kunna bidra till familjeförsörjningen och fullgöra betalningsåtaganden som avpassats till den enskildes civila inkomstnivå. Från beredskapssynpunkt är det en väsentlig fördel om omfattande inkallelser kan göras utan att de inkallade behöver vidta en rad åtgärder för sin privata ekonomi eller att någon form av moratorium behöver införas. Om händelseutvecklingen medger att endast begränsade inkallelser sker, kan den inkallade personalen efter hand avlösas och återgå till arbetslivet utan att den privata ekonomin blir allvarligt rubbad under inkallelsetiden.

Jag finner att remissinstanserna till helt övervägande del godtar de

föreslagna principerna för ersättning och att de invändningar som har förts fram i allmänhet avser effekter som uppstår först efter en längre tid. Enligt min mening uppfyller dagpenningssystemet de krav som är väsentliga från beredskapssynpunkt. Om händelseutvecklingen framtvingar omfattande inkallelser under en längre tid, är det troligt att en sådan situation medför att nya krav efter hand kommer att ställas på ersättningssystemet. Det är inte möjligt att nu förutse dessa krav. Det bör dock vara möjligt att enkelt och snabbt anpassa dagpenningssystemet till de ändrade förutsättningar som kan uppstå. Jag anser därför att dagpenningssystemet, med tillägg av det fälttraktamente som utredningen har föreslagit, bör tillämpas för värnpliktiga m. fl. vid tjänstgöring under beredskap och krig. Det bör ankomma på regeringen att fastställa ett med hänsyn till syftet avpassat belopp för fälttraktamentet.

Genom beslut av riksdagen tillkom år 1945 krigsavlöningsreglementet (1945: 833). Reglementet har inte trätt i kraft och är numera mycket föråldrat. Vidare måste verkställighetsföreskrifter utfärdas av regeringen för att det skall kunna tillämpas. I likhet med utredningen anser jag det vara uteslutet att tillämpa reglementet i krig varför det bör upphävas.

2.2.2 Personalgrupper

Nuvarande ordning

Dagpenningssystemet omfattar personal med ovillkorlig tjänsteplikt i form av värnplikt, vapenfri tjänsteplikt och civilförsvarsplikt. Även frivillig personal och hemvärnspersonal får dagpenning vid motsvarande tjänstgöring. Anställd personal har löneförmåner m. m. enligt kollektivavtal. Under beredskap och krig sker tjänstgöringen för anställd personal normalt med stöd av anställningsförhållandet.

Utredningen

Utredningen har haft att pröva om det föreslagna systemet kan tillämpas på de olika grupper av frivillig personal som kan tjänstgöra inom försvarsmakten. Utredningen föreslår att personal inom hemvärnets krigsorganisation skall få ersättning enligt ett särskilt system som bör omfatta även frivillig personal med B-avtal och värnpliktiga som tjänstgör i hemvärnets.

Utredningen har tagit upp frågan om det föreslagna dagpenningssystemet i krig bör omfatta även anställd personal och funnit starka skäl för att även denna personal skall omfattas av samma ersättningssystem som övrig personal i krigsorganisationen. Det enda skäl som enligt utredningen talar mot ett sådant enhetligt system för alla personalkategorier är den fria förhandlingsrätten för arbetsmarknadens parter. Att dessa i fredstid skall kunna träffa ett avtal som verkligen kan tillämpas i krig bedöms av utredningen som osannolikt. Utredningen föreslår därför att även anställda skall omfattas av dagpenningssystemet i den mån inte annat gäller enligt kollek-

tivavtal som uttryckligen reglerar ersättnings- och tjänstgöringsfrågor under krig eller därmed jämförbara förhållanden.

Remissinstanserna

Överbefälhavaren avstyrker förslaget om särskilt ersättningssystem för personal inom hemvärnet, bl. a. därför att detta system inte kan anses administrativt mindre betungande än det system som föreslås för värnpliktiga m. fl. Överbefälhavaren anser också att tjänstgöringen för många inom hemvärnet kan antas bli likartad tjänstgöringen för värnpliktiga och förordar att all personal inom hemvärnet ersätts på samma sätt som värnpliktiga m. fl. Rikshemvärnschefen tillstyrker i princip utredningens förslag men pekar på vissa missuppfattningar om vilka personalkategorier som finns inom hemvärnet. Flera frivilligorganisationer är negativa till en särbehandling av frivilliga gentemot värnpliktiga m. fl. och föreslår liksom bl. a. överbefälhavaren och arbetsmarknadsstyrelsen att frågan om ersättningssystem för frivillig personal inom totalförsvaret utreds särskilt.

Ett antal remissinstanser, bl. a. överbefälhavaren, försvarets civilförvaltning och statens arbetsgivarverk, tillstyrker utredningens förslag om att även anställd personal skall omfattas av dagpenningssystemet under beredskap och krig. Flera fackliga organisationer anser att utredningen har underskattat möjligheterna att reglera dessa frågor genom kollektivavtal.

Överväganden

Enligt min mening bör det föreslagna ersättningssystemet omfatta värnpliktiga, civilförsvarspliktiga och vapenfria tjänstepliktiga. De nämnda personalgrupperna bör erhålla ersättning på samma sätt oavsett var de tjänstgör inom totalförsvaret under förutsättning att tjänstgöringen ålagts den enskilde med stöd av värnpliktlagen, civilförsvarslagen eller vapenfri-lagen. Civilförsvarspliktiga inom verkskyddet bör dock avlönas av ordinarie arbetsgivare.

Jag finner att utredningens förslag i fråga om personal ur de frivilliga försvarsorganisationerna har utformats främst mot bakgrund av att de frivilliga förutsätts tjänstgöra endast korta tider och nära hemmet. I likhet med bl. a. överbefälhavaren är jag dock för egen del tveksam om detta system är administrativt mindre betungande än dagpenningssystemet. Jag är även principiellt tveksam till om ett annat ersättningssystem bör tillämpas för frivillig personal än för värnpliktiga m. fl. Jag förordar därför att den frivilliga personal som skall tjänstgöra inom försvarsmakten, inkl. hemvärnet, och civilförsvaret omfattas av samma dagpenningssystem som värnpliktiga m. fl. Frivillig personal inom driftvärnet bör dock, liksom personal inom verkskyddet, avlönas av ordinarie arbetsgivare. Från flera remissinstanser har föreslagits att ersättningssystemet för frivilliga ytterligare klarläggs. Jag anser att kommittén (Fö 1982: 08) om förmåner m. m. vid frivillig försvarsverksamhet inom ramen för sina direktiv även har att

pröva frågan om ersättning vid beredskap och krig. I den mån dagpenningssystemet då befinns olämpligt för den frivilliga personalen bör förslag till undantagsregler m. m. utarbetas.

I fråga om utredningens förslag om att dagpenningssystemet även skall omfatta den anställda personalen vill jag anföra följande. Riksdagen har under hösten 1982 beslutat om administrativ beredskap på arbetsrättens område (prop. 1981/82: 179, AU 1982/83: 1, rskr 1982/83: 16). I lagen (1982: 1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m. fl. att delta i totalförsvarsplaneringen föreskrivs bl. a. om skyldighet för arbetsmarknadens parter att överlägga med motparter om kollektivavtal för krissituationer som omfattas av totalförsvarsplaneringen. Enligt riksdagsbeslutet skall det fortsatta planeringsarbetet inledningsvis ledas av en av regeringen tillsatt delegation, sammansatt av företrädare för arbetsmarknadens parter och berörda totalförsvarsmyndigheter. Med hänsyn till vad jag nu har anfört anser jag att den anställda personalen inte bör omfattas av dagpenningssystemet och inte heller bör deras ersättningar på annat sätt författningsregleras. Jag förutsätter att de kommande överläggningarna kommer att visa om behov av författningsreglering finns.

2.2.3 Utbetalningssystemet

Nuvarande förhållanden

För värnpliktiga m. fl. fastställs och betalas dagpenning ut av försäkringskassa. Ersättningen utbetalas till den inkallade, som regel genom anvisning eller kontoinsättning var 14:e dag och efter tjänstgöringens slut. Systemet förutsätter datorstöd. Befattningspenning till värnpliktiga betalas ut på tjänstgöringsplatsen.

Utredningens förslag

Enligt utredningens förslag bör fälttraktamente och befattningspenning vara obeskattade och betalas ut på tjänstgöringsplatsen. Dessa utbetalningar bör enligt utredningen inte innebära några särskilda problem. Dagpenning, efter avdrag för preliminär skatt, skall inte bara som i fred utbetalas till den tjänstepliktige utan bör även kunna lyftas av en anhörig som kan befinna sig på hemorten eller på annan ort. Utbetalningssystemet får inte vara beroende av datorstöd eller fungerande kommunikationer mellan olika orter. Utredningen har föreslagit att den tjänstgöringsskyldige får en handling som visar behörighet att få dagpenning och en fullmakt som kan ge anhörig eller annan person behörighet att lyfta dagpenningen. Denna handling kan utformas som en talong som bifogas den krigsplaceringsorder som den tjänstgöringsskyldige normalt får i god tid före tjänstgöringen. En sådan talong, försäkringsbesked och skattekort utgör tillsammans det underlag som behövs för att hos försäkringskassan få en dag-

penningbok" som ger rätt att lösa ut dagpenningen på valfri penningmedelsinrättning. Om fullmakt ges skall handlingarna före inställelse lämnas till exempelvis anhörig som då kan få en dagpenningbok upprättad hos försäkringskassan.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker det föreslagna utbetalningssystemet. Flera remissinstanser har dock pekat på svårigheter. Värnpliktsverket anför att en reviderad krigsplaceringsorder med exempelvis talong för behörighet, fullmakt m. m. kan tas fram men att det för dem som inte är krigsplacerade eller som av något skäl förlorat tidigare utsänd talong erfordras reservblanketter på mobiliseringsplatserna.

Civildéforsvarsstyrelsen anser att det för en civildeforsvarspliktig inte är meningsfullt att få dagpenninghandlingar i samband med krigsplaceringsorder med hänsyn till att en krigsplacering inom civildeforsvaret ofta består i tiotals år.

Riksforsäkringsverket pekar på att ökad användning av datorstöd hos försäkringskassorna efter hand kan medföra risk för att den kvarstående personalen inte klarar utbetalning av dagpenning om datorstödet faller bort. Riksrevisionsverket anser bl. a. att utredningen underskattat antalet tjänstgöringspliktiga som saknar anhöriga på hemorten. Postverket anser det angeläget att dagpenningen utbetalas till en angiven person på hemorten, eftersom fältposten inte dimensionerats för sådana utbetalningar på tjänstgöringsplatserna.

Överväganden

För egen del finner jag att utredningens förslag i fråga om utbetalningssystemet är väl anpassat till de övriga system för upprätthållande av olika samhällsfunktioner som förutsätts fungera även i en krissituation. Jag förordar därför att en fortsatt detaljplanering från berörda myndigheter genomförs med den inriktning som utredningen har föreslagit. Det ankommer på regeringen att besluta om hur utbetalningssystemet närmare skall utformas.

2.2.4 Tidpunkt för ikraftträdande

Nuvarande ordning

Några särskilda bestämmelser som rör dagpenning och som skall träda i kraft vid beredskap och krig finns f. n. inte.

Utredningen

Utredningen har övervägt från vilken tidigaste tidpunkt en övergång från fredsbestämmelser bör kunna ske. Det av utredningen föreslagna ersättningsystemet har utformats med tanke på att det skall kunna fungera även

vid ett överraskande angrepp. Utredningen anser att en mer allmän beredskapshöjning framtvingar en övergång till ett ersättningssystem som är avsett för krig. Men utredningen anser också att en övergång till ett ersättningssystem som är avsett för krigsförhållanden kan te sig omotiverat då endast begränsade inkallelser sker och försvarsmakten i övrigt behåller fredsorganisationen.

Utredningen föreslår därför att det för krig anpassade ersättningssystemet för värnpliktiga m. fl. skall börja tillämpas när värnpliktiga inkallas med stöd av 28 § värnpliktslagen eller civilförsvarspliktiga tjänstgör under civilförsvarsberedskap. Enligt förslaget bör regeringen få bestämma om detta ersättningssystem skall tillämpas när värnpliktiga inkallas med stöd av 27 § 2 mom. värnpliktslagen (beredskapsövning) eller civilförsvarspliktiga tas i anspråk med stöd av 12 § 1 mom. andra stycket civilförsvarslagen.

Remissinstanserna

Överbefälhavaren, chefen för marinen, försvarets civilförvaltning och SACO/SR anser att en övergång till ett för krig anpassat ersättningssystem bör ske när värnpliktiga kallas in med stöd av 28 § värnpliktslagen. Någon allmän möjlighet för regeringen att besluta om övergång när 28 § värnpliktslagen inte tillämpas bör inte finnas. Den huvudsakliga motiveringen för denna uppfattning är främst risken för att två ersättningssystem annars kommer att tillämpas samtidigt. Länsstyrelsen i Stockholms län anser att övergången bör ske då beredskapstillstånd inträder.

Överväganden

För egen del anser jag, i likhet med de tidigare nämnda remissinstanserna, att en övergång till ett för krig utformat ersättningssystem lämpligen bör ske så att erforderlig samordning med totalförsvarets och övriga samhällsfunktioners övergång till beredskaps- och krigsrutiner kan åstadkommas. Det bör ankomma på regeringen att utfärda de föreskrifter som kan behövas för övergång till de administrativa rutiner som föreslås gälla vid beredskap och krig.

Enligt min mening kan dock tjänstgöringen under beredskapsövning vara likartad den tjänstgöring som sker med stöd av 28 § värnpliktslagen. I båda fallen finns möjligheten att tjänstgöringen blir avsevärt längre än vad som gäller för tjänstgöring i fred. Jag anser det därför lämpligt att i värnpliktslagen ange att värnpliktig är berättigad till fälttraktamente om tjänstgöringen sker med stöd av 27 § 2 mom. eller 28 § värnpliktslagen. Detta gäller då även för vapenfria tjänstepliktiga. Motsvarande förmån för civilförsvarspliktiga bör ske genom ändring i 12 § 5 mom. civilförsvarslagen.

2.2.5 Vissa övriga frågor

Näringsbidrag

Enligt gällande bestämmelser kan näringsbidrag erhållas när värnpliktiga m. fl., dock inte frivilliga, fullgör tjänstgöring då dagpenningssystemet tillämpas. Utredningen har funnit att bestämmelserna i huvudsak kan tillämpas även under krigsförhållanden, och föreslår erforderliga ändringar och tillägg. Dessa innebär möjlighet även för annan än den tjänstepliktige själv att ansöka om näringsbidrag, att näringsbidrag oavsett ansökningstidpunkt kan erhållas fr. o. m. inryckningsdagen samt att alla ärenden om näringsbidrag prövas av de kommunala familjebidragsnämnderna.

Försäkringskassförbundet anser att prövningen av näringsbidragsärenden bör läggas på försäkringskassorna. I övrigt har remissyttrandena gällt frivilligas möjligheter att få näringsbidrag. Gällande bestämmelser innebär att näringsbidrag inte får ges till en frivillig när denne får dagpenning. De remissinstanser som yttrat sig i frågan föreslår att familjebidragslagen ändras så att frivilliga ges möjlighet att, liksom värnpliktiga m. fl., få näringsbidrag samtidigt med dagpenning.

Enligt min mening bör möjligheten att få näringsbidrag finnas även i krig. Jag finner också att utredningen i huvudsak föreslagit lämpliga anpassningar till krigsförhållanden. Jag kan dock inte biträda förslaget om att lägga handläggningen av sådana ärenden helt på familjebidragsnämnderna.

F. n. prövas näringsbidragsärenden i vissa fall av familjebidragsnämnder och i andra fall av försvarets civilförvaltning. Jag har i det föregående (s. 29) redovisat mina överväganden i fråga om vilken myndighet som bör pröva näringsbidragsärenden i fredstid. Jag har funnit att dessa ärenden t. v. helt bör läggas på försvarets civilförvaltning. Det bör ankomma på den ansvariga myndigheten att utforma en beredskapsplanering som medger utbetalande av näringsbidrag även under krigsförhållanden.

När det gäller frågan om familjebidragslagen bör ändras så att även frivilliga kan erhålla näringsbidrag samtidigt med dagersättning är jag inte beredd att nu ta ställning till en sådan förändring. Jag anser att den tidigare nämnda kommittén om förmåner m. m. vid frivillig försvarsverksamhet bör studera denna fråga så att konsekvenserna av en sådan ändring blir ytterligare belysta.

Resor

I värnpliktsförmånsförordningen anges vilka reseförmåner som gäller under utbildning. Vid repetitionsutbildning erhålls en fri hemresa för varje hel tjänstgöringsperiod om 60 dagar. Tjänstgöring som inte är utbildning, t. ex. tjänstgöring under beredskap och krig, regleras inte. Utredningen föreslår att alla resor, som avser tjänsten eller är föranledda av enskild angelägenhet för vilken tjänstledighet beviljats, blir fria för dem som omfattas av dagpenningssystemet under beredskap och krig.

Överbefälhavaren tolkar utredningen så att fri resa skall erhållas även vid permission, krigspermission, tjänstledighet och hempermittering.

Jag föreställer mig att det under sådana tjänstgöringsförhållanden som det här är fråga om inte är rimligt att lägga kostnadsaspekter på resandet. I likhet med utredningen anser jag att den som tjänstgör under beredskap och krig skall ha fria resor utan begränsningar till visst antal resor per tjänstgöringsperiod, resmål eller liknande. Detta bör även gälla frivillig personal. Jag förutsätter därvid att resor utanför tjänsten under här aktuella förhållanden kommer att kunna ske endast i jämförelsevis begränsad omfattning med hänsyn till möjligheterna att bevilja ledighet och till transportkapaciteten.

Särskilda ersättningar vid vissa slags tjänstgöring

Utredningen föreslår att särskilda ersättningar för sjötjänstgöring, dykeriarbete, flygtjänstgöring och fallskärmstjänst slopas. Jag har i mina överväganden om värnpliktsförmåner under grundutbildning redovisat mina skäl för att de särskilda ersättningarna skall upphöra. Jag anser i likhet med utredningen och de remissinstanser som tagit upp denna fråga att sådana särskilda ersättningar för visst slag av tjänstgöring m. m. inte heller bör förekomma i krig.

3 Upprättade lagförslag

Förslagen om de generella förmånerna och förmånerna under beredskap och krig kräver endast smärre formella ändringar i värnpliktslagen (1941: 967), civilförsvarslagen (1960: 74) och kommunalskattelagen (1928: 370). I övrigt regleras dessa förmåner i regeringsförordningar.

I fråga om förslagen till ändringar i det familjesociala stödet till de tjänstepliktiga krävs det ändringar i familjebidragslagen (1978: 520).

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom försvarsdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i familjebidragslagen (1978: 520),
2. lag om ändring i värnpliktslagen (1941: 967),
3. lag om ändring i civilförsvarslagen (1960: 74),
4. lag om upphävande av krigsavlöningsreglementet (1945: 833),
5. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370).

Lagförslaget under punkten 5 har upprättats i samråd med chefen för finansdepartementet.

Lagförslagen är i och för sig av den karaktär att de faller inom området för lagrådets granskning enligt 8 kap. 18 § regeringsformen. De föreslagna ändringarna rör emellertid mindre ingripande åtgärder och är därför av den beskaffenhet att lagrådets hörande kan underlåtas i detta ärende.

4 Specialmotivering

4.1 Förslaget till lag om ändring i familjebidragslagen (1978: 520)

2 §

F. n. anges i paragrafen vilka former av familjebidrag som finns. Som framgår av den allmänna motiveringen skall flyttningsbidrag upphöra som familjebidragsform. I enlighet härmed föreslås att begreppet flyttningsbidrag utgår ur paragrafen.

9 §

I denna paragraf anges de högsta belopp som kan utgå i familjepening. Beloppen har höjts i enlighet med vad som har angetts i den allmänna motiveringen.

10 §

Denna paragraf innehåller bestämmelser för hur bostadsbidraget skall beräknas. Huvudregeln är att den faktiska hyran skall läggas till grund för beräkningen. Om den faktiska hyran överstiger den normala hyran för viss angiven lägenhetsstorlek, skall dock vid beräkningen bortses från det överskjutande beloppet.

Som framhållits i den allmänna motiveringen bör i fortsättningen den tjänstepliktige i vissa fall få möjlighet att jämföra sin faktiska hyreskostnad med kostnaden för en större lägenhet än hittills. Paragrafen har ändrats i enlighet härmed.

Paragrafen öppnar också en möjlighet att beräkna bostadsbidraget efter en högre bostadskostnad än den normala hyran för den angivna lägenhetsstorleken. Härför krävs dock att det föreligger särskilda skäl. I förarbetena till lagen (prop. 1977/78: 127 s. 32) angavs några fall där det kunde vara motiverat att frånga huvudregeln. Denna exemplifiering avsågs inte att vara uttömmande. Som ytterligare exempel kan nämnas att en ensamstående tjänstepliktig kan ha behov av en större lägenhet än ett rum och kök på grund av att han har umgängesrätt med ett barn eller delar vårdnaden om ett barn.

Som framhölls i den allmänna motiveringen har begreppet normal hyra vållat problem vid tillämpningen. Jag avser att föreslå regeringen att i familjebidragsförordningen ta in en bestämmelse som anger att den normala hyran skall anses vara hyran för nyproducerade lägenheter i allmännyttiga bostadsföretag eller motsvarande.

17 §

De nuvarande bestämmelserna i denna paragraf har flyttats till 18 §. Här återfinns i stället bestämmelser om ett tillägg till den som uppbär bostadsbidrag. Innebörden av tillägget, som är nytt, framgår av den allmänna

motiveringen. Tillägget utgår endast till den som uppbär bostadsbidrag. Om familjepenning också har beviljats den tjänstepliktige, utgår dock inget tillägg. Tillägget utbetalas under samma tid som den tjänstepliktige uppbär bostadsbidrag. Bidraget utgår med 60 kr. per månad. Någon särskild avräkningsregel för detta bidrag finns inte. 1 § kan dock tillämpas på denna bidragsform, dvs. att det inte skall utgå om det är uppenbart att behov av bidrag inte föreligger.

19 §

I denna paragraf regleras rätten till näringsbidrag. För att kunna få näringsbidrag förutsätts f. n. att den tjänstepliktige har sin huvudsakliga försörjning av näringen. Detta har i praxis medfört att den som har tjänsteinkomster vid sidan av näringen inte har fått näringsbidrag. Som har framhållits i den allmänna motiveringen bör möjligheterna att få näringsbidrag utökas. Paragrafen ändras därför på det sättet att rätten till näringsbidrag tillkommer även den som bara delvis har sin försörjning av näringen. Detta innebär att även om rörelsen ger relativt små inkomster så kan näringsbidrag utgå under förutsättning att rörelsen bidrar till försörjningen. Näring som endast ger ett ringa överskott och därför mera är av hobbykaraktär kan inte anses bidra till vederbörandes försörjning och berättigar därför inte till näringsbidrag. I paragrafen anges också att näringsbidraget utgår för lönekostnad för särskilt avlönad arbetskraft för att helt eller delvis ersätta den tjänstepliktige. Med hänsyn till den ändring som föreslås behöver det inte anges här att arbetskraften avses ersätta den tjänstepliktige helt eller delvis. Det följer nämligen av huvudregeln att den tjänstepliktige skall ha sin försörjning helt eller delvis av näringen. Ersättaren kan alltså inte ersätta den tjänstepliktige i vidare utsträckning än vad denne själv ägnar sig åt sin näring.

21 §

I denna paragraf anges det belopp som näringsbidraget högst kan utgå med. Beloppet föreslås höjt från 200 kr. till 400 kr.

25 §

I denna paragraf finns bestämmelser om beslutsordningen i en familjebidragsnämnd. I samband med tillkomsten av socialtjänstlagen (1980: 620) kom i den följdlagstiftning som hängde samman med sociallagstiftningen även vissa ändringar att ske i 25 § familjebidragslagen. Ett i den ursprungliga paragrafen befintligt tredje stycke innehållande bl. a. en hänvisning till förvaltningslagen föll därigenom bort (jfr prop. 1979/80: 1, SoU 15, rskr 130). Innehållet i nämnda stycke bör återinföras i denna paragraf.

28 §

Denna paragraf innehåller bestämmelser om vilka myndigheter som

beslutar i familjebidragsärenden. Som framhållits i den allmänna motiveringen bör vissa av de ärenden som nu skall avgöras av försvarets civilförvaltning i stället avgöras av familjebidragsnämnden. Samtidigt bör de ärenden om näringsbidrag som nämnden beslutar om föras över till civilförvaltningen. Försvarets civilförvaltning skall i fortsättningen endast avgöra de s.k. villabostadsfallen samt ärenden om näringsbidrag. Paragrafens första stycke har ändrats i enlighet med detta.

39 §

39 § innehåller vissa bestämmelser om återbetalningsskyldighet och eftergift av sådan skyldighet. Frågan om återbetalningsskyldighet prövas f. n. av familjebidragsnämnden och om eftergift av försvarets civilförvaltning. Som framgår av den allmänna motiveringen bör samma myndighet, försvarets civilförvaltning, avgöra dessa frågor. Andra stycket har ändrats i enlighet med det anförda. Av 38 § andra stycket framgår bl. a. att familjebidragsnämnden är skyldig att lämna civilförvaltningen de upplysningar som den behöver för sin verksamhet. Detta innebär att det därigenom blir möjligt för civilförvaltningen att infordra dels uppgifter om de fall som kan komma att bli föremål för återbetalningsskyldighet, dels underlag för beslut i sådana fall.

42 §

Paragrafen innehåller besvärsmålsbestämmelser. Enligt nu gällande bestämmelser förs talan mot civilförvaltningens beslut i ärenden om eftergift av återbetalningsskyldighet hos regeringen medan familjebidragsnämndens beslut om återbetalningsskyldighet överprövas av länsstyrelse och dess beslut av kammarrätten. Enligt förslaget till 39 § skall försvarets civilförvaltning pröva frågor om återbetalningsskyldighet. Civilförvaltningens beslut om återbetalningsskyldighet bör kunna överklagas till kammarrätten. Däremot bör inte de indrivningsåtgärder, exempelvis ansökan om stämning eller begäran om utmätning, som civilförvaltningen kan vidta vara överklagbara.

F. n. pågår inom justitiedepartementet en översyn av möjligheterna att kunna överklaga beslut till regeringen. I detta arbete strävas efter att befria regeringen från de flesta grupper av besvärsmål som den nu prövar (jfr Ds Ju 1982: 14). Med hänsyn härtill förordar jag att möjligheten att överklaga civilförvaltningens beslut om eftergift av återbetalningsskyldighet upphör.

42 § har ändrats i enlighet med det anförda.

Ikraftträdandebestämmelsen

Lagändringarna träder i kraft den 1 juli 1983. Någon särskild övergångsbestämmelse behövs inte. Den som vid ikraftträdandet uppbär bidrag enligt lagen bör automatiskt få sina bidrag omprövade efter de nya bestämmelser.

melserna. Den som inte uppbär något bidrag eller fått en ansökan avslagen enligt de äldre bestämmelserna får ansöka på nytt. Ärenden som vid ikraftträdandet ännu inte har avgjorts och som efter den 30 juni 1983 skall prövas av annan myndighet bör överlämnas till rätt myndighet enligt de nya bestämmelserna.

4.2 Förslaget till lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967)

33 §

I denna paragraf regleras allmänt vilka värnpliktsförmåner som finns. I verkställighetsföreskrifter till lagen har regeringen närmare preciserat dessa. Enligt vad som framgår av den allmänna motiveringen föreslås att de särskilda ersättningarna och utbildningspremien skall upphöra som förmåner för värnpliktiga. I enlighet härmed kan de utgå ur uppräkningslagen.

33 § gäller såväl i fred som i krig. Av vad som framgår av den allmänna motiveringen skall i stort sett samma förmåner till värnpliktiga utgå i fred som i krig. I förhållande till vad som gäller i fred förordas emellertid att ett särskilt s. k. fälttraktamente skall utgå i krig. I 33 § bör denna ersättning föras in i uppräkningslagen av de förmåner som kan utgå till värnpliktiga. Som har framhållits i den allmänna motiveringen förordas att den värnpliktige skall vara berättigad till fälttraktamentet då han inkallas med stöd av 27 § 2 mom. och 28 § värnpliktslagen. 33 § första stycket har ändrats i enlighet med vad som har anförts. Nu gällande krigsavlöningsreglemente kan därmed upphävas.

I 8 a § lagen (1966:413) om vapenfri tjänst föreskrivs bl. a. att vapenfri tjänstepliktig är berättigad till samma förmåner som enligt 33 § första stycket värnpliktslagen tillkommer värnpliktig i samband med tjänstgöring. I 5 § vapenfrilagen föreskrivs att inkallas värnpliktiga med stöd av 27 § 2 mom. eller 28 § värnpliktslagen får även vapenfri tjänstepliktig kallas till tjänstgöring. Detta innebär att vapenfri tjänstepliktig som inkallas när värnpliktig inkallas med stöd av 27 § 2 mom. eller 28 § nämnda lag får fälttraktamente och i övrigt samma förmåner som värnpliktig.

Ikraftträdandebestämmelsen

Lagändringen träder i kraft den 1 juli 1983. För värnpliktig, som har påbörjat sin grundutbildning till värnpliktigt kompanibefäl och den 1 juli 1983 fullgjort 360 dagar, skall 33 § i den äldre lydelsen gälla i fråga om utbildningspremie, dock längst intill utgången av år 1983. Detta innebär samtidigt att den värnpliktige inte har rätt till den förhöjda dagessättningen som föreslås utgå fr.o.m. den 1 juli 1983. Det får ankomma på regeringen att i värnpliktsförmånsförordningen reglera detta.

4.3 Förslaget till lag om ändring i civilförvarslagen (1960: 74)

12 § 5 mom.

I detta moment regleras allmänt förmånerna till civilförvarspliktiga. Regeringen har närmare preciserat förmånerna i förordningen (1976: 1011, ändrad senast 1982: 474) om förmåner till civilförvarspliktiga. Ändringarna i detta moment är av samma art och med samma motiv som har anförts till 33 § värnpliktslagen.

12 § 5 mom. gäller även i krig. För de civilförvarspliktiga skall i stort sett samma förmåner utgå i fred som i krig. Det som tillkommer är det i allmänna motiveringen föreslagna fältraktamentet. Fältraktamentet föreslås utgå då värnpliktiga inkallas enligt 27 § 2 mom. och 28 § värnpliktslagen. Motsvarande tjänstgöring för civilförvarspliktiga finns reglerat i 12 § 1 mom. civilförvarslagen. I första stycket regleras civilförvarspliktigas tjänstgöring under civilförvarsberedskap. I andra stycket, vilket kan sägas motsvara 27 § 2 mom. värnpliktslagen i fråga om värnpliktiga, regleras civilförvarspliktigas tjänstgöring då regeringen med hänsyn till försvarsberedskapen förordnar om sådan tjänstgöring. I 12 § 5 mom. har tillagts att civilförvarspliktig är berättigad till fältraktamente då han tjänstgör enligt 12 § 1 mom. Någon annan lagreglering behövs inte. Regeringen får i verkställighetsskrifter till lagen närmare precisera förmånerna i krig. Lagändringen träder i kraft den 1 juli 1983. Någon särskild övergångsbestämmelse behövs inte.

4.4 Förslaget till lag om upphävande av krigsavlöningsreglementet (1945: 833)

Som har framhållits i den allmänna motiveringen förordas att krigsavlöningsreglementet upphävs. Bestämmelser om detta har tagits in i denna särskilda lag om upphävande av krigsavlöningsreglementet.

4.5 Förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370)

Punkten 6 av anvisningarna till 32 §

I denna punkt anges bl. a. de skatterättsliga konsekvenserna av värnpliktsförmånerna under såväl fred som krig. I första stycket första meningen räknas upp vissa skattefria förmåner under fred. I andra meningen omnämns de förmåner i fred som är skattepliktiga. De förmåner som enligt förslaget kommer att upphöra kan således tas bort ur denna punkt. Eftersom förmånerna kommer att gälla i såväl fred som krig och med samma skatterättsliga konsekvenser kan de i första meningarna orden "under fredstjänstgöring" tas bort. I stället bör i första meningen fältraktamente

föras till. Vad som avses med fälttraktamente förklaras i den allmänna motiveringen och i specialmotiveringen till förslaget till ändringar i värnpliktslagen. I de sista följande meningarna i första stycket och hela andra och tredje stycket regleras förhållanden som rör krigsavlöningsreglementet. Eftersom detta förutsätts komma att upphävas kan bestämmelserna som rör krigsavlöningsreglementet utgå ur punkten 6. Det förutsätts också att den fast anställda personalen kommer att avtalsreglera sina löneförhållanden i krig och därvid beskattas på vanligt sätt för inkomst av tjänst.

Ändringen i femte stycket är en konsekvens av ändringarna i föregående stycken.

Ikraftträdandebestämmelsen

Lagändringarna träder i kraft den 1 juli 1983 och tillämpas första gången vid 1984 års taxering. Ersättningar som har utgått enligt värnpliktslagen, vapenfrilagen eller civilförsvarslagen i deras lydelse före den 1 juli 1983 bör behandlas enligt äldre bestämmelser i kommunalskattelagen. I övergångsbestämmelserna har detta lagts till. Enligt övergångsbestämmelserna till förslaget till lag om ändring i värnpliktslagen kan utbildningspremie komma att utgå till värnpliktig efter den 30 juni 1983, dock längst till utgången av år 1983. Sådan premie bör även i fortsättningen vara skattefri. En bestämmelse om detta har tagits in i övergångsbestämmelserna till lagen.

5 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

dels att antaga förslagen till

1. lag om ändring i familjebidragslagen (1978: 520),
2. lag om ändring i värnpliktslagen (1941: 967),
3. lag om ändring i civilförsvarslagen (1960: 74),
4. lag om upphävande av krigsavlöningsreglementet (1945: 833),
5. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370),

dels att godkänna vad jag i det föregående har anfört om värnpliktsförmåner under grundutbildning och ersättningar till personal i krigsorganisationen.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

1982 års värnpliktsförmånskommittés förslag

I sitt betänkande redovisar kommittén inledningsvis nuvarande förhållanden beträffande förmåner till värnpliktiga m. fl. under grundutbildning samt resultatet av en undersökning av överbefälhavaren och statistiska centralbyrån om de värnpliktigas sociala och ekonomiska situation.

Kommittén behandlar därefter de allmänna förutsättningarna vid utformningen av ett förmånssystem. I andra sammanhang har bl. a. värnpliktslön och ett system baserat på den värnpliktiges sjukpenning diskuterats. Båda dessa lösningar bygger på att de värnpliktiga i så stor utsträckning som möjligt skall kunna leva på samma ekonomiska nivå som före inryckningen. Kommittén anser att bl. a. kostnadsskäl talar för att förmånssystemet inte bör syfta till att kompensera det inkomstbortfall som kan uppstå i samband med grundutbildningen utan liksom f. n. bör garantera ekonomisk och social trygghet för den värnpliktige och för dem av hans anhöriga som är beroende av hans inkomster. Kommittén avfärdar därmed den kritik som i olika sammanhang riktats mot systemet, men föreslår vissa förbättringar inom ramen för detta system.

Kommittén tar i detta sammanhang upp stadgandet i socialtjänstlagen om kommunalt försörjningsansvar och finner därvid att den enskilde har rätt till bistånd enligt denna lag, oavsett om han är värnpliktig eller inte, om hans behov inte kan tillgodoses på annat sätt.

Kommittén redogör vidare för den nuvarande fördelningen av ansvar mellan stat och kommun när det gäller de värnpliktigas förmåner och för bakgrunden till denna ansvarsfördelning. Beträffande den framtida ansvarsfördelningen tar kommittén avstånd från ett alternativ som innebär att staten ansvarar för förmåner till den värnpliktige och kommunen för förmåner till hans familj, framförallt på grund av att socialbidraget då skulle ersätta befintliga bidrag, vilket torde innebära en utveckling i strid med de långsiktliga strävanden i svensk socialpolitik. Valet mellan övriga alternativ (den ordning som nu gäller eller ett alternativ där staten blir helt ansvarig för kostnaderna) måste enligt kommittén bli avhängigt av hur administrationen för beslut om och utbetalning av familjebidrag organiseras.

Slutligen redovisas förslag till åtgärder i värnpliktsförmånssystemet.

Kommittén finner att det nuvarande systemets huvudprinciper är lämpliga och anser att naturaförmånerna bör utgå som f. n. Kommittén lämnar däremot förslag om kontantförmånernas storlek samt om vissa förändringar i regelsystemet liksom förslag om slopande av vissa förmåner samt införandet av nya. Kommittén betonar att förslagen tillsammans bildar en helhet.

Generella förmåner

Dagersättningen föreslås höjas med 2 kr. per år under de närmaste fyra budgetåren. Højningen är beräknad i fasta priser (genomsnittsprisläget 1982/83 är bas).

Premierna för utbildning till värnpliktigt kompanibefäl föreslås slopas. Kommittén föreslår i stället att ett nytt tillägg till dagersättningen införs. Tillägget bör utgå med 45 kr. efter den 360:e tjänstgöringsdagen.

Utryckningsbidraget föreslås höjas med 500 kr. till 2 000 kr. budgetåret 1985/86. Kommittén pekar också på behovet att bestämmelserna om konstant arbetsmarknadsstöd ses över med avseende på att tillgodoräkna värnpliktstjänstgöringen som kvalifikationstid.

De särskilda ersättningarna (sjö-, dyknings-, flyg-, flygrisk- och hopp-tillägg) är enligt kommittén att betrakta som risktillägg. Det är inte möjligt att gradera olika slags risker. Kommittén föreslår att de särskilda ersättningarna slopas. Riskfyllda verksamheter bör göras så säkra som möjligt och om skada trots allt skulle uppstå, skall staten liksom f. n. garantera ett tillfredsställande ekonomiskt skydd.

Inom marinen utgår i vissa fall s. k. mässpengar till värnpliktiga. Kommittén konstaterar att en värnpliktig alltid skall ha rätt till fri kost, oavsett om han bespisas i befälsmess eller inte. Någon ersättning till mässen, förutom för den värnpliktiges mat, erfordras inte. Kommittén föreslår därför att mässpengar för värnpliktiga slopas.

Förplägnadsersättningen föreslås höjas till 25 kr. per dag.

Kommittén föreslår att den beloppsgräns om 300 kr. som gäller för av förbandschef förhyrd bostad åt värnpliktig slopas. Vidare föreslås att det hyresbidrag som i vissa fall kan utgå till värnpliktig som inkvarteras i egen bostad höjs från 50 kr. till 100 kr. per månad.

Beklädnadsersättningen, vilken varit oförändrad sedan den 1 januari 1977, föreslås räknas upp till aktuellt prisläge.

Resor

Kommittén föreslår att de s. k. vpl 10-resorna slopas och att värnpliktig under grundutbildning i stället får en fri ledighetsresa per tjänstgöringsvecka. Denna förändring, i kombination med möjligheten att byta fria resor mot lokala månadskort eller s. k. länskort, innebär att den värnpliktige kan resa hem så ofta det är möjligt med hänsyn till tjänstens krav på närvaro vid förbandet och avståndet mellan tjänstgöringsorten och hemorten.

Av kostnads- och trafikkapacitetsskäl anser kommittén att fördubblingen av antalet fria resor inte får innebära en fördubbling av antalet flygresor för de värnpliktiga som har rätt att nyttja flyg. Kommittén föreslår därför att sådan värnpliktig får nyttja flyg vid endast varannan fri resa.

I syfte att försöka begränsa de höga kostnaderna för flygresor föreslås vidare att reglerna härför skärps. Kommittén föreslår också att man bör pröva om inte förbanden kan faktureras de verkliga kostnaderna för varje resa. Detta borde enligt kommittén öka kostnadsmedvetandet hos myndigheterna.

Överbefälhavaren och försvarets civilförvaltning har f. n. delat ansvar beträffande de värnpliktigas resor. Kommittén föreslår att möjligheterna att sammanföra uppgifterna till en myndighet bör utredas i särskild ordning.

Familjesocialt stöd

Gifta eller sammanboende med barn har enligt gjorda undersökningar genomsnittligt den lägsta disponibla inkomsten per familjemedlem. En förbättring för denna grupp är därför angelägen och kan genomföras genom att höja familjepeningen för barn. Kommittén föreslår att familjepeningen för barn skall utgöra hälften av familjepeningen för maka. Under budgetåret 1982/83 motsvarar detta en höjning med 90 kr. till högst 720 kr. per månad.

Nuvarande regler för bostadsbidrag innebär att den värnpliktige normalt garanteras minst hälften av bostadskostnaden. Egna inkomster kan dock reducera beloppet. Kommittén föreslår att beloppet även skall kunna reduceras om maken har synnerligen höga inkomster.

Familjebidragslagens begrepp "normal hyra" vållar problem vid tillämpningen av lagen. Kommittén föreslår att med normal hyra skall avses hyran för en nyproducerad lägenhet i allmännyttiga bostadsföretag. Kommittén föreslår att ett nytt bidrag, tillägg till bostadsbidrag, införs. Detta bidrag skall utgå till ensamstående som uppbär bostadsbidrag, dock ej till den som bor i föräldrahemmet. Bidraget är avsett att täcka rörliga kostnader för hushållsel, fasta kostnader för telefonabonnemang och kostnad för hemförsäkring. Bidraget bör utgå med högst 60 kr. per månad.

Semesterlön föreslås i fortsättningen räknas som inkomst vid beräkning av behov av familjebidrag.

Näringsbidrag kan f. n. utgå till värnpliktig som har sin huvudsakliga försörjning från näring som drivs av honom eller hans maka. Detta innebär att den som även har inkomst av tjänst inte kan få näringsbidrag om tjänsteinkomsten överstiger inkomsten från näringen. Kommittén anser att om näringen bedöms vara av vikt för den värnpliktiges försörjning, så skall näringsbidrag kunna utgå även om den värnpliktige inte har sin huvudsakliga försörjning från densamma.

Förutsättningen för att erhålla näringsbidrag är f. n. att avlönad ersättare anställs eller att verksamheten läggs ned under tjänstgöringen. Kommittén

anser att den som själv driver näringen vidare, utan att ha anställt ersät-
tare, bör få möjlighet att i vissa fall erhålla näringsbidrag.

Dagsbeloppet för näringsbidrag föreslås vidare höjas från högst 200 kr.
till högst 400 kr.

Rätten till flyttningsbidrag regleras f. n. i familjebidragslagen. För att
skapa möjlighet att handlägga dessa ärenden lokalt på förbanden föreslås
att reglerna om flyttningsbidrag flyttas till förordningen (FFS 1979: 31) om
särskild ekonomisk hjälp till värnpliktiga.

Kommittén har övervägt olika alternativ för familjebidragsadministra-
tionen, varvid en överföring till försäkringskassorna, en centralisering av
samtliga ärenden till försvarets civilförvaltning och en decentralisering
från försvarets civilförvaltning till kommunerna prövas. Kommitténs ut-
gångspunkt har varit att föreslå en förändring endast om denna innebär en
rationaliseringsvinst och en besparing jämfört med nuläget. Kommittén
konstaterar att endast i alternativet med en decentralisering till kommuner-
na kommer någon besparing att kunna uppnås. Därför föreslås att kommu-
nernas familjebidragsnämnder normalt skall avgöra samtliga familjebi-
dragsärenden utom ärenden avseende bostadsbidrag för villa, näringsbi-
drag, återbetalningsskyldighet och eftergift av återbetalningsskyldighet,
vilka skall avgöras av civilförvaltningen. Förslaget bedöms medföra en
besparing motsvarande fyra personår på civilförvaltningen.

Möjligheterna till kostnadsminskningar i förmånssystemets administra-
tion har också kommenterats. Dylika förenklingar innebär oftast en scha-
blonisering av förmånerna. Dessa får enligt kommittén inte drivas så långt
att merkostnaderna för utgående förmåner överstiger de besparingar som
görs i administrationen.

Kommittén redovisar slutligen beräkningar av kostnaderna för de fram-
lagda förslagen och förslag till nödvändiga författningsändringar.

Sammanställning av remissyttrandena över 1982 års värnpliktsförmånskommittés betänkande (Ds Fö 1982: 4) Förmåner till värnpliktiga m. fl. under grundutbildning

Efter remiss har yttranden över kommitténs betänkande avgetts av överbefälhavaren, chefen för armén, chefen för marinen, chefen för flygvapnet, försvarets civilförvaltning, försvarets rationaliseringsinstitut, socialstyrelsen, riks försäkringsverket, riksrevisionsverket, riksskatteverket, arbetsmarknadsstyrelsen, kammarrätten i Göteborg, länsstyrelserna i Stockholms och Norrbottens län, försvarets personalvårdsnämnd, försäkringskassaförbundet, Svenska kommunförbundet, kommunstyrelserna i Stockholms, Malmö, Göteborgs och Vetlanda kommuner, Lantbrukarnas riksförbund, Tjänstemännens centralorganisation, Centralorganisationen SACO/SR, Landsorganisationen i Sverige, Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Centerns ungdomsförbund, Moderata ungdomsförbundet, Folkpartiets ungdomsförbund, Vänsterpartiet kommunisternas ungdomsförbund (Kommunistisk ungdom), värnpliktiga arbetsgruppen och vapenfria arbetsgruppen.

Försäkringskassaförbundet har bifogat inkomna yttranden från de allmänna försäkringskassorna.

Vidare har yttrande avgetts av försäkringsanställdas förbund, riksförbundet för sexuellt likaberättigande och vapenfriförbundet.

I följande sammanställning återges yttrandena i redigerat skick. För överskådlighetens skull redovisas de under de olika avsnitt som motsvarar propositionens allmänna motivering (punkt 2.1).

Allmänt

Överbefälhavaren (ÖB):

ÖB delar kommitténs uppfattning att nuvarande värnpliktsförmånssystemets huvudprinciper f. n. är lämpliga.

ÖB vill dock ansluta sig till Nicanders och Nilssons särskilda yttrande om fortsatt utredning av värnpliktslön.

Socialstyrelsen:

Kommunen har enligt socialtjänstlagens 3 § det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd som de behöver men detta ansvar innebär inte någon inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän.

Socialstyrelsen anser att utbildning och tjänstgöring som fullgörs enligt pliktlagar skall vara en statlig angelägenhet.

Med anledning av de många olika bidragsformer som idag utgår med det nuvarande systemet ser socialstyrelsen modellen "värnpliktslön" med familjestöd som ett alternativ som allvarligt bör beaktas och utredas. I samband härmed bör också närmare undersökas om administrationen av värnpliktsförmåner kan förenklas för att skapa en mer enhetlig och samlad administration, t. ex. i likhet med administrationen av förmåner i samband med repetitionsutbildning vilken sker genom försäkringskassorna.

Socialstyrelsen anser att samtliga förmåner bör värdesäkras.

Riksrevisionsverket (RRV):

RRV anser det vara en stor brist i utredningen, att den ej behandlar alternativ till dagens förmånssystem och avvägningar mellan skilda förmånstyper såsom dagarsättning, reseförmåner och selektiva förmåner i förhållande till kostnadsramen.

Riksskatteverket (RSV):

Skatteplikten för merparten av de ersättningar som f.n. utgår till värnpliktiga är reglerad i p. 6 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen. RSV förutsätter att om kommitténs förslag genomförs, det också sker en anpassning till dessa inom skatteförfattningarnas område. Så t. ex. bör slopandet av utbildningspremie och särskilda ersättningar medföra att någon skatterättslig reglering av dessa ersättningar inte längre är nödvändig.

Länsstyrelsen i Norrbottens län:

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget.

Försvarets personalvårdsnämnd (FPVN):

Nämnden delar kommitténs uppfattning att nuvarande systems huvudprinciper är lämpliga. Frågan om soldatlön har dock inte studerats av kommittén. Enligt nämndens uppfattning bör denna fråga studeras närmare t. ex. inför nästa försvarsbeslut. En ökad differentiering av utbildningstiden, ökande andel kvinnor som genomför grundutbildning och begränsningar av det totala antalet värnpliktiga som genomför grundutbildning är exempel på åtgärder som förstärker tanken på att införa någon form av lönesystem för värnpliktiga.

Malmö kommun:

Kommunstyrelsen framförde i yttrande till departementet under förra året synpunkter beträffande alternativa förslag till lösningar av värnpliktsförmånsfrågorna. Härvid uttalade kommunstyrelsen sitt förord för ett system med s. k. värnpliktslön. Kommunstyrelsen vidhåller sin därvid redovisade uppfattning. Innan något avgörande träffas beträffande införandet av ett dylikt system erfordras emellertid ytterligare utredning. Kommunstyrelsen förordar att det vidare utredningsarbetet inriktas på närmare undersökningar av frågor som har samband med ett system med värnpliktslön.

Centralorganisationen SACO/SR:

En helhetslösning är nödvändig. Den nuvarande dagersättningen bör omformas till en ordentlig lön. Denna lön bör bestämmas så att hela det brokiga och svåröverskådliga bidragssystemet blir överflödigt och kan avskaffas.

Landsorganisationen i Sverige (LO):

Kommittén har funnit det nuvarande systemets huvudprinciper vara tillämpliga och föreslår därför inga ändringar.

LO kan inte dela denna uppfattning och anser att en lösning enligt sjukpenningssystemet är att föredra.

Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund (SSU):

SSU vill kraftigt understryka behovet av en förbättrad information till de värnpliktiga om deras ekonomiska och sociala rättigheter.

Centerns ungdomsförbund (CUF):

CUF förordar att värnpliktslön införs.

Det nuvarande ekonomiska förmånssystemet omarbetas således för att bygga på en värnpliktslön, inom ramen för en garanterad minimiinkomst i samhället i övrigt.

CUF konstaterar vidare att familjepening och bostadsbidrag måste fortsätta att utgå, då värnpliktslönen i sig inte garanterar full ekonomisk trygghet för alla värnpliktiga.

Moderata ungdomsförbundet (MUF):

MUF har under ett flertal år i olika sammanhang hävdad att sociala kostnader och förmåner till de värnpliktiga inte skall belasta försvarshu-

vudtiteln utan istället överförs till socialdepartementet. Vi vill även denna gång med skärpa framhålla detta. Skälet är främst att värnpliktsförmånerna är att se som en del av det sociala trygghetssystemet. Den ekonomiska avvägningen bör därför ske mot andra sociala insatser och inte mot exempelvis materielanskaffning.

Folkpartiets ungdomsförbund (FPU):

FPU ser positivt på kommitténs utredning om den nya socialtjänstlagens innebörd med avseende på kommunalt försörjningsansvar gentemot den värnpliktige. Vi vill betona vikten av att kommunerna informeras så att de inser sitt ansvar.

Värnpliktiga arbetsgruppen:

Vi menar att vi förr eller senare blir tvingade att försöka komma bort från det system med specialbidrag som kan liknas vid ett lapptäcke. Med ett avlöningssystem efter civila normer skulle detta kunna avskaffas. Detta har kommittén inte alls tagit upp och detta menar vi är en mycket allvarlig försummelse.

Försäkringsanställdas förbund:

Endast genom förenkling och samordning av socialförsäkringens regler och administration kan vi behålla och skapa utrymme för en expansion i det socialpolitiska bidragssystemet. Utan att samhällets totala kostnader ökas.

Med hänsyn till vad förbundet framfört ovan avstyrker vi förslaget i sin helhet som en framtida lösning. Vi föreslår att den principmodell som under stor enighet framlagts av socialpolitiska samordningsutredningen förverkligas snarast möjligt.

Utifrån samordningsutredningens förslag har försäkringsanställdas förbund och försäkringskasseförbundet arbetat fram ett program "För en allmän och aktiv socialförsäkring", i vilket vi beskriver hur regler och administration kan ändras och därmed leda till förenkling, effektivisering och samordning av hela socialförsäkringssystemet.

Dagersättning, tillägg till dagersättning, utbildningspremier

Chefen för armén (CA):

CA anser inte att kommitténs förslag att slopa premierna för utbildning till värnpliktigt kompanibefäl är acceptabelt. Kommitténs förslag är en vidareutveckling av ett riksdagsbeslut från 1975 som innebär att systemet i

och för sig får en logisk uppbyggnad, men förslaget får stora negativa konsekvenser för några av de mest väsentliga kategorierna i vår värnpliktsarmé, våra plutons- och kompanichefer i krig.

Chefen för flygvapnet (CFV):

CFV biträder inte kommitténs förslag att slopa premien för utbildning till värnplikligt kompanibefäl. Premierna är motivationshöjande och säkerställer en nödvändig kompetensnivå hos berörda kategorier för att lösa uppgifterna i krigsorganisationen.

Kommitténs förslag begränsar i hög grad möjligheten att erhålla kompanibefälsutbildade värnpliktiga av godtagbar kvalitet i tillräcklig omfattning som grund för rekrytering av t. ex. yrkes- och reservofficerare.

Försvarets civilförvaltning (FCF):

FCF tillstyrker med samma motiv som kommittén förslaget att utbildningspremier tas bort efter genomgången utbildning till värnplikligt kompanibefäl, mariningenjör, flygingenjör i flygtjänst och meteorolog samt att ett nytt tillägg till dagersättningen efter 360:e tjänstgöringsdagen införs. I och med den föreslagna ändringen kommer, med undantag för de värnpliktiga som omfattas av övergångsbestämmelserna, även frågan om återbetalning av premie för den som anställs som yrkesofficer att lösas. Såvitt kan bedömas tar bestämmelsen om återbetalning av erhållen premie på försvarsmaktens goodwill och ett borttagande av grunden för missnöjet är därför angeläget.

Socialstyrelsen:

Dagersättningen höjs till 30 kr. Man torde kunna utgå ifrån att dagersättningen skall täcka allt, från inköp av hygienartiklar till utgifter för kulturella intressen, nöjen och sådana resor som inte omfattas av fri- eller vpl 10-resor.

Riksrevisionsverket (RRV):

RRV kan inte acceptera kommitténs förslag att slopa premierna till kompanibefälsuttagna värnpliktiga. Enligt verkets mening genomgår dessa värnpliktiga en mycket kvalificerad utbildning, som leder till för krigsorganisationen viktiga befattningar. För att nå utbildningsmålet är de värnpliktigas engagemang av avgörande betydelse. Eftersom premie endast utgår vid godkänd utbildning, utgör den ett värdefullt incitament. RRV finner det motiverat att premie också utgår till tolkar och till värnpliktiga vid försvarets radioanstalt. RRV tar med detta ej ställning till premiebeloppets storlek.

Kammarrätten i Göteborg:

Enligt kammarrättens mening finns skäl anta att premierna utgör en motivationshöjande faktor och, vid frivillig uttagning, har en rekryteringsfrämjande effekt. Det framstår å andra sidan som ett rättvisekrav att även andra värnpliktiga med lika lång tjänstgöring som de kompanibefälsuttagna tillerkänns premier.

Försvarets personalvårdsnämnd (FPVN):

Utredningen föreslår att ökningen av dagersättningen skall ske i reella belopp, dvs. även inflationen skall kompenseras. FPVN delar inte denna uppfattning. Höjningen av dagersättningen bör enligt nämndens mening beslutas i samband med den årliga budgetbehandlingen. En automatisk indexuppräknings begränsar även handlingsfriheten beträffande övriga värnpliktsförmåner. Enligt FPVN:s uppfattning bör det familjesociala stödet prioriteras före de generella förmånerna.

Vidare ställer sig FPVN bakom förslaget att slopa premierna för utbildning till värnpliktigt kompanibefäl. Nämnden har ingående prövat denna fråga och funnit att fördelarna med att slopa premierna överväger. Om premierna inte slopas torde frågan om en utvidgning av premierna till att omfatta även andra grupper behöva utredas. Alternativt bör utredas införande av ett differentierat premiesystem som tar hänsyn till bl. a. tjänstgöringstidens längd.

Stockholms kommun:

Socialförvaltningen i Stockholms kommun anser att de föreslagna förändringarna är välmotiverade. De föreslagna förändringarna skulle bl. a. innebära väsentliga förenklingar genom att särskilda bidrag tas bort och i stället schabloniseras. Ett bra exempel på det sistnämnda är att premierna i vissa fall ersätts med en högre dagersättning efter den 360:e tjänstgöringsdagen.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO):

Vad gäller dagersättningen förordar TCO kommitténs alternativ 1, enligt vilket dagersättningen successivt höjs till 30 kr. i nuvarande penningvärde.

Centralorganisationen SACO/SR:

Avslutningsvis är det med stor förvåning SACO/SR:s studeranderåd noterar att utbildningspremien till värnpliktiga kompanibefäl tas bort. SACO/SR beklagar detta förslag och motsätter sig det. Studeranderådet

ansluter sig till den motivering ledamoten Lars Nicander anför i sin reservation i denna fråga.

Landsorganisationen i Sverige (LO):

I likhet med ledamöterna Erixon, Lindström och Svartberg anser LO att dagersättningen redan nu kan fastställas till 30 kr. i samband med nästa försvarsbeslut.

LO delar också kommitténs uppfattningar rörande stimulanspremier.

Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund (SSU):

De värnpliktiga har under de senaste åren haft en sämre utveckling än nettoprisindex av dagersättningen. SSU menar att kravet på 30 kr. i dagersättning skall uppfyllas inom ramen för innevarande försvarsbeslut, så att de värnpliktiga hamnar på en någorlunda hygglig ekonomisk standard. När kravet på 30 kr. i dagersättning är genomfört, måste de värnpliktiga varje år minst få en ökning av bidraget som motsvaras av prisutvecklingen i samhället.

SSU delar kommitténs uppfattning i övrigt under detta avsnitt.

Centerns Ungdomsförbund (CUF):

Vad beträffar tanken på värnpliktslön så verkar detta av kommitténs förslag att döma ligga långt fram i tiden. I väntan på den reformen vill CUF biträda förslaget om en omedelbar höjning av dagersättningen till 30 kr., för att bättre svara upp mot målsättningen om ekonomisk grundtrygghet.

Moderata ungdomsförbundet (MUF):

MUF biträder höjningen av utryckningsbidraget samt dagersättningen enligt alternativ 2.

Vad avser tillägg till dagersättningen, premier, avstyrker MUF ett slopande av premien till de kompanibefälsvärnpliktiga. Motiven för detta ställningstagande överensstämmer med dem som ledamoten Lars Nicander lämnat i en reservation.

Folkpartiets ungdomsförbund (FPU):

En dagersättning på 30 kr. måste anses som ett minimum för att garantera den värnpliktige drägliga ekonomiska förhållanden.

FPU vill vidare klart stödja reservationen angående KB-premien från ledamoten Lars Nicander. Den motivering som där anges omfattar hela problemkomplexet till skillnad från majoritetens synsätt, vilket leder fram till slutsatsen att KB-premien bör bevaras.

Kommunistisk ungdom:

Kommunistisk ungdom stöder de värnpliktigas krav på 30 kr. om dagen, och anser det mer än rimligt att höja dagersättningen. I ett val mellan två alternativ som båda skjuter målet på framtiden ser vi oss tvingade att förorda de socialdemokratiska ledamöternas reservation.

Kommunistisk ungdom anser att de som ligger inne länge, inte enbart de KB-uttagna, ska kompenseras genom högre dagersättning och inte genom den typ av "mutor" som utbildningspremien är.

Värnpliktiga arbetsgruppen:

Av två förslag som båda skjuter målet långt framför sig, så ser vi oss tvingade att förorda den socialdemokratiska reservationen. Vi menar att det inte är tillräckligt snabbt som de värnpliktiga kommer upp i en acceptabel nivå. Regeringen måste därför undersöka alla möjligheter att nå målet 30 kr. om dagen, snabbare än kommittén föreslår.

Vapenfria arbetsgruppen:

Enligt Fst/PV:s undersökning angående dagersättning räcker inte värnpliktsrörelsens krav om en dagersättning på minimum 30 kr. till att man skall bli oberoende ekonomiskt sett under tjänstgöringen. Av de förslag som kommittén redovisar finner vi därför naturligt att ansluta oss till förslaget som ger den högsta höjningen. Samtidigt får vi dock framföra vår uppfattning att detta inte får anses räcka till för de vapenfrias ekonomiska behov. Enligt vår mening borde dagersättningen vara så pass hög som 40 kr. per dag.

Vapenfriförbundet:

Dagersättningen. Vi anser i likhet med experten Ola Nilsson att dagersättningen omgående borde höjas till 30 kr. Av kommitténs båda förslag föredrar vi givetvis det första alternativet som innebär att dagersättningen blir 30 kr., (uttryckt i prisläge 1982-83) budgetåret 1987/88. Vi anser det självklart att alla värnpliktiga och vapenfria ska vara ekonomiskt oberoende under sin tjänstgöringstid.

Vissa särskilda ersättningar**Chefen för marinen (CM):**

CM avvisar kommitténs förslag att de särskilda ersättningarna skall slopas.

Ersättningen vid sjötjänstgöring skall endast till en del, i många fall till en mindre del, ses som ett risktillägg medan andra faktorer är mer dominerande. De värnpliktiga i marinen som är sjökommenderade på fartyg och båtar har en mer krävande arbetssituation och lever i en sämre arbetsmiljö än de flesta andra värnpliktiga i försvaret. Arbetsuppgifterna är i allmänhet ansvarsfulla och kraven på tjänstbarheten hög. Den värnpliktige måste ha en stabil och fysisk kondition.

CM vill slutligen påpeka att starkt stöd i denna fråga för CM:s uppfattning finns såväl bland flottans värnpliktiga som i uttalanden av 1982 års värnpliktsriksdag. Sistnämnda har till och med begärt att tillägget görs skattefritt något som skulle tillmötesgå i allt väsentligt utredningens strävan efter administrativt enkla system. CM tar dock ej ställning i denna sistnämnda fråga.

Om mässpenningen (det fasta tillägget) inte utgår till värnpliktigt kompanibefäl som verkligen är mässmedlem innebär detta att den fast anställda aktiva och reservpersonalen i mässen subventionerar den värnpliktiges kostförstärkning vilket inte kan anses rätt.

CM:s förslag innebär dock att värnpliktiga kockar och servicepersonal inte erhåller mässpengar, dvs. inte bespisas från befälsmäss, vilket även kommittén föreslagit.

CM föreslår att "Under sjötjänstgöring erhåller värnpliktigt kompanibefäl som bespisas från befälsmäss mässpengar enligt de bestämmelser om sådana förmåner som enligt kollektivavtal gäller för tjänsteman."

Chefen för flygvapnet (CFV):

Rekrytering av berörd värnpliktig personal sker på frivillighetens väg. Slopande av flygtilläggen kommer att försämra/omöjliggöra rekryteringsmöjligheterna. Tvång i detta sammanhang är uteslutet.

Kommittén anger bl. a. att flyg- och flygrisktillägg är att betrakta som risktillägg. Detta är till stor del fel vad rör flygvapnet. Ovan angivna flygförare vid jakt-, attack- och spaningsflygdivisionerna har en ytterst kvalificerad utbildning med ett högt prestationskrav. Dessa förare löser sina uppgifter i flygvapnets primärvapensystem. Flygtillägget skall ses som en del av lönesättningen. För elever vid GFU är som angivits ersättningen mer att betrakta som ersättning för en högt kvalificerad utbildning än som ett risktillägg. Tillägget är i detta fall liksom även vad rör ytbärgarna ett rekryteringsfrämjande medel.

Försvarets civilförvaltning (FCF):

FCF tillstyrker att de särskilda ersättningarna och mässpengar för värnpliktiga slopas.

Försvarets rationaliseringsinstitut (FRI):

FRI har intet att erinra vad gäller en ensning av risktilläggen.

Kammarrätten i Göteborg:

Kammarrätten vill särskilt uttala sitt stöd för förslaget att slopa de särskilda ersätningarna och mässpengarna. Vad kommittén anfört som motiv för förslaget finner kammarrätten övertygande. Förslaget torde ha icke oväsentliga administrativa fördelar.

Landsorganisationen i Sverige (LO):

Kommittén har även behandlat frågan om riskersättning. Det är korrekt att risktillägg för civilanställd personal är en avtalsfråga samt att man bör sträva efter att med olika åtgärder skapa så säkra situationer som möjligt. Trots alla åtgärder kommer det dock att förekomma situationer där olägenhet behöver kompenseras. Härvid bör man dock följa de enligt kollektivavtalen gällande principerna vid bedömning av när risktillägg skall utgå. LO har emellertid förståelse för de administrativa förenklingar som uppstår vid slopande av dessa tillägg.

Värnpliktiga arbetsgruppen:

Kommitténs förslag att slopa risktilläggen ser vi som positivt. Vi delar kommitténs uppfattning att riskfyllda verksamheter skall göras så säkra som möjligt samt att vid olycka eller tillbud skall ett tillfredsställande ekonomiskt skydd utgå. Vi har dock uppfattningen att sjötillägget ej är att betrakta som ett risktillägg, det bör istället ses som ett tillägg för obekväma arbetsförhållanden.

Sjötillägget bör även göras skattefritt samt värdesäkras, detta för att skapa större rättvisa mellan de sjögående värnpliktiga.

Förplägnadsersättning, inkvarteringsersättning, beklädnadsersättning**Försvarets civilförvaltning (FCF):**

Värnpliktig skall i första hand erhålla fri förplägnad. FCF anser inte att tillstånd skall kunna medges värnpliktig att själv svara för sin förplägnad i de fall där förbandet inte kan tillhandahålla värnpliktig fri förplägnad t. ex. av religiösa skäl. I sådant fall anser civilförvaltningen att måltidsersättning skall utgå. Endast i samband med tjänstledighet eller vid frånvaro på grund av sjukdom bör förplägnadsersättning kunna utgå. Ämbetsverket föreslår

att 30 § värnpliktsförmånsförordningen ändras så att rätten att ge värnpliktig tillstånd att själv svara för sin förplägnad utmönstras. En sådan förändring motverkar att förplägnadsersättning kan komma att betraktas som ett alternativ till den fria förplägnaden.

FCF tillstyrker att begreppet inkvarteringsersättning utmönstras ur värnpliktsförmånsförordningen och ersätts med begreppet hyresbidrag. Inkvarteringsersättningen som sådan är inte en förmån som utgår till den värnpliktige och skall därför regleras i annan ordning. Uppräkningen av hyresbidraget är motiverat med hänsyn till den allmänna kostnadsutvecklingen. Borttagandet av kopplingen mellan utgående bostadsbidrag och hyresbidrag tillstyrks med hänsyn till hyresbidragets karaktär av slitageersättning.

FCF finner det rimligt att den av kommittén föreslagna uppräknings av beklädnadsersättningen sker. Ersättningens storlek kommer att fastställas i kommande av ämbetsverket utgivna föreskrifter.

Socialstyrelsen:

Socialstyrelsen förordar att förplägnadsersättningen, som under många år varit helt otillfredsställande, snarast höjs till en acceptabel nivå som medger att de tjänstepliktiga under tjänstgöringsuppehållet kan vistas på annan plats än i hemmet.

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS):

Flertalet av de vapenfria kan inte erbjudas fri kost in natura, utan de tvingas att åtminstone till en del anlita näringsställen. De får därför en kontant matsättning vars storlek (f. n. 45 kr. för dag) är avpassad till de förutsättningar som gäller för dessa vapenfria. Även den föreslagna höjningen av förplägnadsersättningen uppfattas som en nackdel i jämförelse med det kosthåll som matsättningen erbjuder.

Landsorganisationen i Sverige (LO):

Beträffande de särskilda ersättningarna för förplägnad, inkvartering och beklädnad har LO inget att invända mot förslaget.

Moderata ungdomsförbundet (MUF):

MUF biträder utredningens förslag avseende förplägnadsersättning, inkvarteringsersättning och beklädnadsersättning.

Värnpliktiga arbetsgruppen:

Man kan med en viss tillfredsställelse notera att förplägnadsersättningen har höjts från 10 till 15 kr. för dag fr. o. m. den 1 juli 1981 och att nu kommittén föreslår en ytterligare höjning till 25 kr. per dag.

Det är dock beklagligt att kommittén inte inser att ersättningen borde höjas till samma nivå som måltidsersättningen, nämligen 45 kr. för dag.

Vapenfria arbetsgruppen:

Vi håller med om vad som sägs angående förplägnadsersättningen. Vi vill även peka på att det i dagens läge finns en bidragsdjungel vad gäller de olika formerna för ersättningar till vapenfria inom kostområdet. En sanering av de i dag gällande reglerna borde inte vara omöjlig. Arbetsgruppen instämmer i förslaget om beklädnadsersättning.

Vapenfriförbundet:

Av betänkandet framgår ju tydligt att en höjning av förplägnadsersättningen till 25 kr. är helt nödvändig. Men vi anser också att man borde förenkla systemet genom att ersätta måltidsersättning, matersättning och förplägnadsersättning med en enhetlig matersättning. Vidare borde matersättningen utgå alla dagar under tjänstgöringsperioden. Ersättningen måste vara lika oavsett om man arbetar eller är sjuk eller ledig.

Arbetsgruppen anser att kommitténs förslag om beklädnadsersättningen är mycket bra.

Utryckningsbidrag, kontant arbetsmarknadsstöd**Försvarets civilförvaltning (FCF):**

Ämbetsverket anser det angeläget att justera utryckningsbidragets storlek så att, med hänsyn till kostnadsutvecklingen i samhället, dess realvärde bevaras.

Socialstyrelsen:

Socialstyrelsen anser att det är angeläget med en höjning av utryckningsbidraget till 2000 kr. samt att reglerna för tillgodoräknande av värnplikts-tjänstgöring för rätt till kontant arbetsmarknadsstöd (KAS) jämföras med fem månaders förvärvsarbete vid ansökan om KAS med hänsyn till den kärva arbetsmarknad som många av de tjänstepliktiga ställs inför vid utryckningen.

Försäkringskassförbundet:

Förbundet instämmer i värnpliktskonferensens i Örebro kritik mot gällande regler för värnpliktstjänstgöringens tillgodoräknandetid för KAS. Med hänsyn till den rådande arbetsmarknadssituationen för ungdomar finns starka skäl att förlänga tillgodoräknandetiden från f. n. två månader till fem månader. Förbundet delar kommitténs uppfattning att frågan snarast bör tas upp till behandling i lämpligt sammanhang.

Centralorganisationen SACO/SR:

Kommittén berör även frågan om tjänstgöringstidens förhållande till arbetslöshetsreglerna. SACO/SR:s studeranderåd vill med stor skärpa framhålla det betydelsefulla i att värnpliktstjänstgöringen jämföras med fem månaders förvärsarbete vid ansökan om KAS. Innehållsmässigt ger militärtjänstgöringen mycket god erfarenhet av arbetslivet och då tjänstgöringen är ålagd enligt lag bör också tiden tillgodoräknas. Frågan kan dock inte lösas i detta sammanhanget men studeranderådet menar att detta är ett mycket betydelsefullt och akut problem som snarast måste få sin rättvisa lösning.

Landsorganisationen i Sverige (LO):

LO vill understryka behovet av att förutsättningarna för KAS i anslutning till värnplikten ses över.

Kommunistisk ungdom:

Utryckningsbidraget måste inflationsskyddas och höjas till 3 000 kr. snarast.

Värnpliktiga arbetsgruppen:

Värnpliktsrörelsen slår fast i sitt värnpliktsprogram att syftet med utryckningsbidraget är att det skall utgöra en ekonomisk start efter militärtjänstgöringen, oavsett om den värnpliktige har arbete eller ej.

Värnpliktsrörelsen kräver en omedelbar höjning av utryckningsbidraget till 3 000 kr. samt att det indexregleras.

Vi kräver att grundutbildning som varat i minst 5 månader skall anses som fem giltiga månader vid ansökan om KAS.

Vapenfria arbetsgruppen:

Arbetsgruppen instämmer i vad man säger om reglerna för att erhålla KAS. Vad gäller utryckningsbidraget så borde meningen med detta vara

att man garanteras en månadshyra och minst existensminimum. dvs. 3000 kr., när man rycker ut.

Vapenfriförbundet:

Vi är nöjda med förslaget på 500 kronors höjning av utryckningsbidraget, även om det i och för sig varit fullt motiverat med en dubbelt så stor höjning.

Resor**Överbefälhavaren (ÖB):**

ÖB biträder kommitténs förslag om slopande av vpl 10-resorna och i stället införa en fri resa per tjänstgöringsvecka.

Slopandet av vpl 10-resorna får, som kommittén påpekar, konsekvenser för värnpliktiga under repetitionsutbildning och ÖB hemställer därför om att åtgärder vidtas för att bereda dessa värnpliktiga möjlighet att besöka hemmet under utbildningstiden.

Kommittén anser att åtgärder bör vidtas för att höja myndigheternas kostnadsmedvetande avseende de värnpliktigas resor.

Kommittén har noterat att en tudelning av ansvaret f. n. föreligger vad gäller de värnpliktigas ledighetsresor genom att FCF utfärdar anvisningar till värnpliktsförmånsförordningen medan ÖB tecknar avtalen med transportföretagen, utfärdar administrativa bestämmelser och utövar den faktiska ledningen av reseverksamheten.

Enligt ÖB:s mening bör ansvaret för anvisningar till värnpliktsförmånsförordningens paragrafer om värnpliktigs ledighetsresor överföras till ÖB. Olägenheterna med nuvarande ansvarsfördelning är uppenbara. ÖB delar därmed ej kommitténs uppfattning att frågan behöver utredas närmare. Någon anledning att särskilja utlandsresorna från övriga resor föreligger ej. Enligt ÖB:s mening bör därför även handläggningen av värnpliktigs utlandsresor överföras från FCF till ÖB. Övertagande av dessa uppgifter bedöms kunna ske inom nuvarande personalram för ÖB/Plan 4.

Chefen för armén (CA):

Kommittén föreslår att de s. k. vpl 10-resorna slopas och att värnpliktiga under grundutbildning i stället får en ledighetsresa per tjänstgöringsvecka. CA biträder i princip kommitténs uppfattning. Förslaget måste dock ytterligare utvecklas så att alla dess konsekvenser blir grundligt belysta innan CA slutligt kan ta ställning.

I syfte att försöka begränsa de höga kostnaderna för flygresor föreslås

att reglerna skärps för när flyg används. En skärpning av reglerna är enligt CA:s uppfattning inte nödvändig. Reglerna tillämpas emellertid inte på avsett vis, vilket accentuerar ett utbildningsproblem. Den väsentligaste orsaken till problemen med resekostnaderna över huvud taget är att förbanden är okänsliga för merkostnader genom gällande faktureringsrutiner. Kommittén föreslår också att för att öka kostnadsmedvetandet hos myndigheterna, det bör prövas om inte förbanden, i stället för vad som f. n. görs, kan faktureras de verkliga kostnaderna för varje resa. CA anser det väsentligt att sådana försök genomförs. Kommittén antyder dock vissa administrativa problem. Försök med ett lokalt kostnadsansvar för flygresor bör under alla omständigheter inledas utan tidsutdräkt. CA kommer att verka i detta syfte och förutsätter härvid ÖB:s och FCF:s stöd och medverkan.

Chefen för marinen (CM):

Kommittén har framfört att det bör prövas om inte kostnadsmedvetandet hos förbandscheferna skulle öka om förbanden fakturerades de verkliga kostnaderna för varje värnpliktsresa. CM avvisar detta förfarande då administrationen för ett sådant förfarande skulle öka på såväl central som lokal nivå. Kostnadsmedvetandet måste säkerställas på annat sätt.

Chefen för flygvapnet (CFV):

CFV biträder kommitténs förslag att slopa vpl 10-resorna och införa en ledighetsresa per tjänstgöringsvecka dock under förutsättning att detta medför en påtaglig kostnadsminskning samt att det samordnade ansvaret för såväl anvisningar som avtal för värnpliktsresor skall åvila en och samma myndighet.

Kommittén föreslår att förbanden faktureras de verkliga kostnaderna för varje värnpliktsresa för att höja kostnadsmedvetandet vid resp. förband. Förslaget medför en betydande ökning av administrationen på både central och lokal nivå. Utbildning och förenklade tillämpningsbestämmelser torde ligga närmare till hands för att avhjälpa här påtalad brist.

Försvarets civilförvaltning (FCF):

FCF är inom försvarsmakten central förvaltningsmyndighet inom bl. a. området förmåner till värnpliktiga. Civilförvaltningen har sedan flera årtionden svarat för utarbetandet och utgivandet av anvisningar till värnpliktsförmånsförordningen. I samband med utlokaliseringen av civilförvaltningen överfördes resefrågorna och delar av ämbetsverkets handläggningsskapacitet härför (två personår) till överbefälhavaren. En av anledningarna var att de subventionerade reseförmånerna genererade en rese-

5 Riksdagen 1982/83. I saml. Nr 115

byråliknande verksamhet som är artfrämmande för civilförvaltningen. Kommittén har genom sitt ställningstagande till den subventionerade reseförmånen vpl 10 visat att man vill återinföra ett enhetligt resesystem som skall hanteras enligt förvaltningsförfarande.

Sammanfattningsvis föreslår alltså FCF följande åtgärder:

1. Resandet begränsas till hemresor.
2. Vpl 10-resorna slopas och ett enhetligt reseförmånssystem införs.
3. Serviceavtalen med statens järnvägars resebyråorganisation slopas. Administration och informationsverksamheten kan övertas av förbanden.
4. För att öka kostnadsmedvetandet bör de värnpliktigas fria resor budgeteras och kostnadsredovisas vid respektive förband. I dag budgeterar respektive försvarsgrenschef de värnpliktigas resekostnader. Det bör inte vara förenat med någon större svårighet att budgeteringen förs ned på lokal nivå. Ur budgeteringssynpunkt är det enklast om resandet begränsas till hemmet. Varje förband kan med utgångspunkt i tillhandahållen information från värnpliktsverket budgetera för ett resande mellan förbandet och hemmet.
5. Ansvar för anvisningar och avtal bör ligga på en och samma myndighet, nämligen civilförvaltningen.

FCF kan, med hänsyn till den korta remisstid som har stått till förfogande, inte exakt beräkna hur stora besparingar som de olika förslagen individuellt kan ge. Civilförvaltningen gör dock den bedömningen att de föreslagna åtgärderna, t. ex. begränsning av rätten till flygresor, införande av lokal budgetering och kostnadsredovisning, totalt sett torde ge en besparing om ca 10 procent.

Försvarets rationaliseringsinstitut (FRI):

FRI biträder kommitténs förslag vad gäller hemresor och s. k. vpl 10-resor och föreslår att det av kommittén föreslagna provet med att fakturera de verkliga kostnaderna för varje resa snarast prövas på någon lämplig myndighet. Förhoppningsvis kan detta öka förbandens och stabernas insikt om betalningsmedelsutfallet.

FRI anser i likhet med kommittén att en myndighet bör behandla resefrågorna. Institutet vill för sin del ifrågasätta om inte en sådan ensning kan göras utan särskild ytterligare utredning.

Socialstyrelsen:

Nuvarande system med ett flertal olika reseförmåner torde enligt socialstyrelsens mening kunna förenklas genom att den tjänstepliktige erhåller ett identitetskort som anger inkallelseperiod samt tjänstgörings- och hemort.

Riksrevisionsverket (RRV):

Kostnaderna för resor har ökat snabbare än nettoprisindex. Den största posten är flygresor, vilken svarar mot ca 40 % av utfallet. Mot bakgrund härav kan ifrågasättas om flygvapnets transportflyg i någon utsträckning kan användas för transport av värnpliktiga.

RRV stöder i princip utredningens förslag att försvaret skall övergå till ett resesystem. Den gjorda utredningen måste emellertid fördjupas, innan slutlig ställning kan tas till det framlagda förslaget. Underlaget bör kompletteras med

- ett alternativ som innebär att enbart vpl 10-resorna behålls,
- åtgärder för repetitionsövade värnpliktigas resor om vpl 10-resorna avvecklas,
- alternativa antal fria resor/månad,
- kalkyler.

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS):

Ett flertal utbildningsmyndigheter genomför en inledande central utbildning av de vapenfria, vilka sedan fortsätter med den tillämpade utbildningen så nära sina hemorter som möjligt. Nuvarande förmånssystem med ett förtida uttag av fria hemresor gör det möjligt för de vapenfria att besöka hemmet varje vecka även under det inledande utbildningsskedet. AMS delar kommitténs uppfattning att fria hemresor med flyg generellt inte får göras i större utsträckning än nu är fallet. För de vapenfria som nu nämnts innebär dock ett slopande av förskottsresorna en begränsning av möjligheterna att komma hem varje veckoslut.

Kammarrätten i Göteborg:

Kammarrätten har inte något principiellt att erinra mot kommitténs förslag under avsnittet resor.

Försvarets personalvårdsnämnd (FPVN):

FPVN delar utredningens förslag att de s. k. vpl 10-resorna slopas och att en fri ledighetsresa per tjänstgöringsvecka införs.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO):

TCO tillstyrker de föreslagna förändringarna av reseförmåner.

Centralorganisationen SACO/SR:

Då många värnpliktiga blir förlagda på annan ort än hemorten är resorna viktiga för den värnpliktiges trivsel och därigenom hans möjlighet att tillgodogöra sig utbildningen. Kommitténs förslag på den punkten är tillfredsställande. Resorna till hemorten varje veckoslut bör vara kostnadsfria. Utöver dessa gratisresor hem finns det ingen anledning att speciellt gynna de värnpliktiga med speciella rabatter eller billiga resor.

Landsorganisationen i Sverige (LO):

LO kan acceptera förslaget beträffande de förändrade reseförmånerna.

Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund (SSU):

SSU anser det angeläget att snarast förändra reseförmånerna så att en fri resa mellan förbands- och hemorten kan införas per tjänstgöringsvecka, det måste i ett nytt resesystem också gå att byta ut fria resor mot lokala månadskort och s. k. länskort.

SSU delar kommitténs uppfattning om fria resor med flyg.

Utöver de fria resorna mellan förbands- och hemorten bör reseförmånerna kompletteras med ett förändrat vpl 10-system. Mot bakgrund av de värnpliktigas dåliga ekonomiska situation bör i dagsläget vpl 30-resor införas som komplement till de fria resorna. På sikt bör dock eftersträvas att de värnpliktiga får samma reseförmåner som exempelvis de studerande. Till ett sådant system skulle även de repetitionsvärnpliktiga kunna knytas.

Centerns ungdomsförbund (CUF):

CUF anser att de värnpliktiga bör beredas möjlighet till obegränsat antal fria resor på alla statliga och kommunala kollektiva färdmedel. Detta skulle inte medföra nämnvärda kostnadsökningar jämfört med vpl 10-systemet.

Det skulle knappast heller – av tjänstetidsskäl – öka resandet speciellt mycket, men bör rimligtvis innebära att resandet omstruktureras till kollektivt resande, vilket av energi- och samhällsekonomiska skäl måste anses som positivt.

Att värnpliktigas fria resor får företas till valfria resmål inom landet är enligt CUF självklart av sociala skäl, föräldrar, syskon, flickvän och andra bekanta lever ju inte alltid på samma plats.

Moderata ungdomsförbundet (MUF):

MUF accepterar ett avskaffande av vpl 10-systemet. Vi avvisar emellertid en fördubbling av antalet fria hemresor. Nuvarande system för hemresor bör av kostnadsskäl bibehållas oförändrade.

Folkpartiets ungdomsförbund:

Även då det gäller värnpliktigas resor motsätter vi oss kommitténs uppfattning. Vi anser det självklart att de värnpliktiga själva får bestämma när de vill utnyttja sina fria resor.

Kommunistisk Ungdom:

Kommunistisk Ungdom instämmer i kommitténs förslag om fyra fria resor i månaden, men anser att värnpliktiga måste ha rätt att själva bestämma när de vill resa, alltså att det ska finnas en möjlighet att spara sina resor till övningsuppehåll och liknande.

Värnpliktiga arbetsgruppen:

Värnpliktsrörelsen har under en längre tid krävt att de värnpliktiga skall vara berättigade till en form av militär färdbiljett som i obegränsad utsträckning skall gälla som färdbiljett vid resor med allmänna kommunikationsmedel, dock ej taxi och flyg.

Kommitténs förslag att utöka antalet fria resor anser vi vara ett steg i rätt riktning men de begränsningar som ingår i förslaget kan vi ej ställa oss bakom. Att de värnpliktiga ej skall kunna spara eller i förväg ta ut de fria resorna kan komma att få oanade konsekvenser för den enskilde. Förslaget innebär en kraftig begränsning jämfört med dagens system och det måste vi med kraft vända oss emot.

Vapenfria arbetsgruppen:

Att vpl 10-resorna ersätts med två fria resor anser vi vara bra. Det kan dock inte finnas någon anledning till att man inte ska få spara sina resor om man t. ex. tjänstgör en helg, det kan inte på något sätt bli billigare att införa en regel om att resorna är förverkade om man inte utnyttjar dem. Om ett liknande avtal som finns idag sluts mellan ÖB och t. ex. SJ innebär det inte någon besparing. Det får också påpekas att det är tvivelaktigt att kalla reseförmånerna för fria resor, då många tjänstepliktiga fortfarande måste betala för sina resor på lokaltrafiken, undantaget de inom Storstockholms eller Göteborgs lokaltrafik. Det vore positivt om det kunde slutas sådana avtal att även i lokaltrafiken berättigar viseringskortet till fria resor.

En regel om att det är tidsaspekten och inte avståndet som ger en rätt till flygresor finner vi vara riktigt. En lämplig tidsgräns vore t. ex. 8 timmar.

Vapenfriförbundet:

Att kommittén föreslår fler fria resor än i dag är bra. Men det är fel att man inte ska kunna "spara" resorna om man väljer att inte åka hem något

veckoslut. Vi har svårt att tro att kostnaderna skulle minska nämnvärt genom den här ändringen av reglerna.

Familjepenning

Försvarets civilförvaltning (FCF):

FCF tillstyrker med samma motivering som kommittén att familjepeningen för barn skall utgöra hälften av familjepenning för maka.

Socialstyrelsen:

Socialstyrelsen förordar att familjepeningen för barn utgör hälften av familjepeningen för maka.

Kammarrätten i Göteborg:

Vad gäller familjepeningen delar kammarrätten kommitténs uppfattning.

Kammarrätten vill av skäl som kommittén anger särskilt understryka vikten av att gifta eller sammanboende värnpliktiga med barn blir tillgodosedda, vilket lämpligen kan ske på sätt kommittén föreslår.

Svenska kommunförbundet:

Svenska kommunförbundets styrelse tillstyrker kommitténs förslag om en uppräknig av familjepeningen för barn. I detta sammanhang vill styrelsen särskilt framhålla angelägenheten av att också familjepeningen för såväl maka som barn beloppsmässigt bör vara så stor att komplettering i form av socialbidrag normalt ej skall behöva komma i fråga.

Vetlanda kommun:

Bidragsnivån i angivna familjesociala hänseenden ansluter i huvudsak till socialbidragsstandard i Stockholms kommun. Enligt förslaget sker en förstärkning av familjepeningen gällande barn till 720 kr./mån. Utredningen har funnit ett visst stöd härför bl. a. i konsumentverkets beräkningar gällande levnadskostnader.

I förhållande till den standardnivå som tillhandahålles i flertalet kommuner såsom en följd av 6 § socialtjänstlagens bestämmelser om "skälig levnadsnivå" innebär familjebidragsstandard en högre nivå, vilket i och för sig kan vara motiverat. Det torde emellertid finnas klart statistiskt belägg för att flertlet kommuner för närvarande inte når upp till de stan-

dardnivåer som konsumentverket beräknar. Konflikter kan härav uppstå i förhållande till den civilt arbetande befolkningen i låglönebranscher.

Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund (SSU):

SSU delar de uppfattningar och förslag som kommittén för fram om familjesocialt stöd. SSU menar att det är viktigt att prioritera förbättringar för de värnpliktiga som är i behov av dessa stöd.

Moderata ungdomsförbundet (MUF):

MUF tillstyrker i stort avsnittet familjesocialt stöd. Principiellt menar MUF att de familjesociala stöden bör prioriteras framför de generella bidragen.

Värnpliktiga arbetsgruppen:

Värnpliktsrörelsen har inget att erinra mot kommitténs förslag till höjning av familjepennningen. Det är dock värt att notera att kommittén inte har kommit fram till en lösning som ersätter den värnpliktige till 100 % vid de fall då han är skyldig att betala underhåll.

Värnpliktsrörelsen kräver att om värnpliktig är skyldig att betala underhåll skall hela beloppet täckas.

Vi konstaterar att kommittén har prioriterat den grupp som har det sämst ställt idag, nämligen värnpliktig med fru/fästmö och barn.

Vi ser mycket positivt på att kommittén vill höja bidraget för barn till halva bidraget för maka.

Vapenfria arbetsgruppen:

Vi har inget att erinra mot förslaget om familjebidrag och hyresbidrag.

Vapenfriförbundet:

Vi är helt överens med kommittén i fråga om familjebidrag.

Bostadsbidrag, tillägg till bostadsbidrag

Överbefälhavaren (ÖB):

Tillägget till bostadsbidrag som avses täcka "kringkostnaderna" runt bostaden för ensamboende värnpliktiga innebär, om det införs, en stor lättnad i rådgivningssituationen på förbandens personalvårdsdetaljer. ÖB biträder följaktligen kommitténs förslag om ett sådant bidrag.

Försvarets civilförvaltning (FCF):

FCF delar kommitténs uppfattning att med normal hyra skall avses hyra för en nyproducerad lägenhet i allmännyttiga bostadsföretag (motsvarande). Genom förslaget kan administrativa förenklingar uppnås för tillämparna. Gällande praxis har, när det gäller bostadsbidragets storlek, i viss mån kommit att närma sig den faktiska hyreskostnaden.

FCF har intet att invända mot den föreslagna ändringen av 10 § familjebidragslagen vad avser de lägenhetsstorlekar som skall läggas till grund för beräkningen av bostadsbidrag.

Införande av ett nytt bidrag – tillägg till bostadsbidrag – synes välmotiverat. Bidraget är avsett att täcka vissa kostnader som inte inräknas i bostadskostnaden, men som är en följd av boendet, t. ex. el- och teleräkningar. Genom detta förfarande kan de bidrag som i många fall utgår genom den särskilda ekonomiska hjälpen och denna hjälpform användas till det enligt bestämmelserna åsyftade – till skillnad mot vad som sker i dag – nämligen särskilda behov som inte kunnat förutses och som rimligen inte kan tillgodoseas i annan ordning.

Socialstyrelsen:

Socialstyrelsen förordar att bostadsbidraget utgår med sådant belopp att det täcker den tjänstepliktiges kostnad för bostaden såvida inte denna är oskäligt hög och att tillägg till bostadsbidraget uppräknas med telefon, hushållsel och hemförsäkring.

Riksrevisionsverket (RRV):

RRV avstyrker att en ny bidragsform – tillägg till bostadsbidrag – inför. Förslaget är, enligt verkets mening, ägnat att ytterligare fördyra och komplicera förmånssystemets administration. De nämnda utgifterna bör täckas av den värnpliktiges dag ersättning.

Kammarrätten i Göteborg:

Kammarrätten kan i huvudsak ansluta sig till vad kommittén anför och föreslår beträffande bostadsbidrag.

Det är kammarrättens uppfattning att man med användning av 1 § familjebidragslagen endast i få fall kan förhindra att bostadsbidrag beviljas med belopp, som kan upplevas som orättvisa. Härtill kommer att den av kommittén förordade tillämpningen kan ge upphov till tröskeeffekter. Om det avsedda syftet skall uppnås bör i vart fall orden "det är uppenbart att" utgå ur lagtexten. Vidare bör paragrafen ge utrymme för att bevilja ett jämkat familjebidrag. Om paragrafen – med eller utan ändring – skall

tillämpas i här avsedda fall är det av vikt att försvarets civilförvaltning meddelar detaljerade anvisningar för att få en likformig tillämpning.

Kammarrätten har i princip intet att erinra mot att även ensamstående värnpliktiga medges ersättning för kostnader för telefon, hemförsäkring, hushållsel och dylikt.

Länsstyrelsen i Stockholms län:

Förhoppningsvis kommer den föreslagna ändringen av hur "normal hyra" skall fastställas att innebära att en större andel av de tjänstepliktiga än f. n. skall kunna erhålla bidrag till de faktiska hyreskostnaderna i den mån de inte är oskäligt höga. Det nuvarande systemet med såväl "normal hyra" som "genomsnittshyra" är dessutom svårbegripligt och administrativt betungande. Länsstyrelsen vill dock påpeka att, åtminstone i Stockholms län, de flesta ungdomar i den ålder varom här oftast är fråga om inte kan erhålla mindre och billigare lägenheter än två rum och kök i nyproduktion.

Värnpliktiga arbetsgruppen:

I utbildningens och rättvisans namn borde bidrag utgå också till bostad anskaffad under värnpliktstjänstgöringen. Värnpliktsrörelsen kräver att bostadsbidrag skall utgå för boendekostnad för lägenhet som anskaffats före eller under värnpliktstjänstgöringstiden.

Bidrag skall naturligtvis inte utgå om behov ej föreligger varför vi stödjer kommitténs förslag om att 1 § familjebidragslagen görs tillämplig beträffande bostadsbidrag även för makas synnerligen höga inkomster.

Värnpliktsrörelsen stödjer helt kommitténs förslag om tillägg till bostadsbidrag. Det ligger helt i linje med våra krav.

Näringsbidrag

Försvarets civilförvaltning (FCF):

Kommittén föreslår förbättrade möjligheter till näringsbidrag. FCF delar kommitténs uppfattning att möjligheterna bör vidgas. När ansökningar om näringsbidrag behandlas framkommer ofta att rörelsen under tjänstgöringstiden drivs i mindre omfattning utan att ersättare anställs. Med hänsyn till dagens utformning av 19 § familjebidragslagen avslås sådana ansökningar. Det förefaller lämpligt att som kommittén förordar lagtekniskt betrakta sådan rörelse som nedlagd och vid beräkning av behov av näringsbidrag reducera detta med rörelsens beräknade intäkter under tjänstgöringstiden. Kommittén förordar att alla rörelser som lämnar bidrag till värnpliktiga

försörjning skall grunda rätt till näringsbidrag. Civilförvaltningen bedömer att gränsdragningen mellan bidragsberättigad och icke bidragsberättigad rörelse kommer att bli komplicerad och kommer att kräva kvalificerade bedömningar av företagens ekonomiska förhållanden, vilka ämbetsverket anser sig kunna utföra.

Kammarrätten i Göteborg:

Kammarrätten tillstyrker kommitténs förslag om utvidgning av rätten till näringsbidrag. Kammarrätten har vid sin handläggning av mål om näringsbidrag kunnat konstatera att nuvarande gränser är väl snäva.

Kommitténs förslag om utvidgning av rätten till näringsbidrag föranleder ändring av 19 §. I den nya lydelsen förutsätts för rätten till näringsbidrag att den värnpliktige har inkomst från näringen medan förutsättningen i nuvarande lydelse är att han har sin huvudsakliga försörjning från näringen. Kammarrätten finner den äldre formuleringen vara att föredra i denna del.

Centralorganisationen SACO/SR:

SACO/SR förklarar genom tandläkarförbundet att man ser det som positivt att kommittén bedömt angeläget att höja näringsbidragets storlek och mjuka upp de villkor som gäller för att bidraget skall utgå. Förbundet måste emellertid konstatera att den föreslagna höjningen av högsta beloppsgräns för näringsbidrag från 200 till 400 kr. per dag, är otillräcklig för kategorien privatpraktiserande tandläkare.

Tandläkarförbundet finner angeläget att högsta beloppsgräns för näringsbidrag bör fastställas till 600 kr. per dag.

Svenska arbetsgivareföreningen:

Vi begränsar vårt yttrande till att gälla näringsbidraget. För närvarande gäller att den tjänstepliktige har "sin huvudsakliga försörjning" från näring för att bidrag skall kunna utgå. Kommittén föreslår att denna begränsning slopas och att som villkor skall gälla att näringen ger inkomst som "bedöms vara av vikt" för den tjänstepliktiges försörjning. Vidare föreslås att näringsbidragets maximibelopp höjs från nuvarande 200 till 400 kr. per dag. Vi tillstyrker dessa förslag.

Värnpliktiga arbetsgruppen:

Värnpliktsrörelsen stödjer helt kommitténs förslag som ligger helt i linje med våra krav. Vårt att notera är också att man föreslår en förändring av reglerna så att värnpliktig som vill fortsätta och driva sin rörelse under värnpliktstiden också får ekonomiska möjligheter till detta genom att bidraget görs tillgängligt för honom också.

Lantbrukarnas riksförbund (LRF):

LRF ser det mot denna bakgrund som tillfredsställande att näringsbidraget räknas upp till ett högre belopp, 400 kr. per dag.

LRF vill emellertid framhålla att det redan vid inryckning till grundutbildning finns ett inte ringa antal värnpliktiga som driver eget jordbruksföretag. Bakgrunden kan t. ex. vara sjukdom eller dödsfall i familjen. För dessa kan näringsbidraget även vid det högre beloppet vara otillräckligt.

LRF kan således konstatera att det finns fall där även det högsta näringsbidraget inte räcker till för att täcka kostnaden för en fullvärdig ersättare. Som jämförelse kan nämnas att Lantbrukets Avbyttjänst, som erbjuder avbytare till främst djurproducenter, debiterar 470 – 550 kr./dag (vardag). Därutöver krävs köp av tjänst från maskinstation o. d. för att fylla ut den arbetstid den värnpliktige normalt fullgör.

LRF anser därför att möjligheter bör skapas för ett särskilt tillägg till näringsbidraget när synnerliga skäl föreligger. LRF är berett att t. ex. vid ett sammanträffande med företrädare för försvarsdepartementet närmare precisera vad som här krävs.

LRF konstaterar slutligen med tillfredsställelse kommitténs uppfattning att näringsbidrag bör kunna utgå även till de lantbrukare som driver lantbruksföretaget vid sidan om ordinarie anställning. Också i dessa fall är det angeläget att skapa ekonomiska förutsättningar för att anlita en ersättare.

Familjebidragsadministration**Överbefälhavaren (ÖB):**

ÖB har inledningsvis tillstyrkt kommitténs förslag om decentralisering av familjebidragsärendena. Samtidigt har föreslagits att samtliga ärenden om näringsbidrag skall avgöras hos FCF, vilket kräver ett observandum med hänsyn till det förslag som nyss lagts om ersättning i krig, dvs. att näringsbidragen skall, om landet befinner sig i krig, handläggas av familjebidragsnämnderna. Detta kräver följaktligen en beredskap från FCF i form av anvisningar (motsvarande) och utbildning.

Kommittén har vidare hört RFV i frågan om administrering av familjebidragen och har därvid kommit fram till att sifferuppgifterna om antalet ärenden m. m. f. n. är mycket osäkra och att det är tveksamt huruvida någon rationaliseringsvinst över huvud taget kommer att uppstå om familjebidragsadministrationen överförs till försäkringskassorna. "Kommittén utesluter dock inte att en sådan överföring i framtiden kan visa sig vara rationell".

ÖB anser att frågan skall fortsättningsvis utredas och förutsätter att FCF i sin föreslagna utvidgade roll som tillsynsmyndighet kan ta fram tillförlitligt sifferunderlag.

Försvarets civilförvaltning (FCF):

Kommittén har valt att föreslå en kompetensfördelning som innebär att familjebidragsnämnderna skall avgöra huvuddelen av samtliga familjebidragsärenden. FCF skall avgöra ärenden som avser boende i villa, näringsbidrag, beslut om återbetalningsskyldighet av för mycket erhållet bidrag samt eftergift av återbetalningsskyldighet. Förslaget överensstämmer i stort med FCF:s uppfattning om behovet av ändrad kompetensfördelning. Däremot anser FCF att den grupp av ärenden som inryms under 8 § 4 familjebidragslagen och som avser bostadsanskaffning under tjänstgöringstiden inte skall överflyttas till familjebidragsnämndernas kompetensområde.

Den ändrade kompetensfördelningen medför emellertid inte att det, på sätt som utredningen utgår ifrån, frigör arbetskraft motsvarande det antal personår som f. n. handlägger de 8000 – 9000 ärenden som föreslås bli föremål för decentralisering.

FCF har från våren 1979 bedrivit omfattande utbildningsverksamhet. Ämbetsverkets uppfattning är att behovet av fortlöpande utbildningsinsatser är stort. Den dagliga kontakten med familjebidragsnämnderna, en under hösten 1982 genomförd enkät angående behov av utbildning samt den f. n. pågående utbildningsomgången bekräftar läget.

Den ändring av arbetsuppgifternas inriktning i enlighet med vad nu angetts medför att FCF inte delar kommitténs uppfattning att en besparing motsvarande fyra personår kan göras (fyra personår utgår från en bemanning på elva personår). FCF bedömer att arbetsuppgifterna blir av den omfattningen att fler personår än f. n. kommer att tas i anspråk helt eller delvis för utbildnings- och tillsynsverksamhet på värnpliktsförmånsområdet i dess helhet. Därigenom kan inte av kommittén föreslagen besparing genomföras med bibehållen målsättning att svara upp mot lagstiftningens krav på tillsyn och utbildning.

Försvarets rationaliseringsinstitut (FRI):

FRI har intet att erinra vad gäller delegering och förändringar av familjebidragsärenden. Institutet vill framhålla att ca 50 % av ärendebelastningen på FCF försvinner om föreslagna bidragsdelegeringar genomförs. Det är dock viktigt att FCF tillgodogör sig personalbesparingarna.

Riksförsäkringsverket (RFV):

Under hand har RFV till kommittén lämnat vissa uppgifter beträffande beräknat resursbehov vid en överflyttning av familjebidragshandläggningen till socialförsäkringsadministrationen. Även dessa beräkningar inrymmer en betydande osäkerhet. Med hänsyn till de tidigare nämnda svårighe-

terna att få adekvata beräkningsunderlag har vid beräkningen endast gjorts antagandet att tyngdpunkten i handläggningen ligger på bostadsbidragssidan. Därför har beräkningarna utgått från den handläggningstid som f. n. tillämpas hos försäkringskassorna vid handläggning av kommunalt bostadstillägg till folkpensionärer. Hur rättvisande för det verkliga resursbehovet som en sådan jämförelse är kan inte avgöras utan närmare studie. Allmänt beträffande en överföring av familjebidragshandläggningen till socialförsäkringsadministrationen kan dock följande nämnas. Om administrationen överförs till försäkringskassorna skulle förslagsvis den del av handläggningen som kommittén anser skall ligga på kommunerna hanteras på kassornas lokalkontor medan rutinerna som enligt kommittén skall ligga på försvarets civilförvaltning kan hanteras av centralkontoren. Sistnämnda rutiner berör bl. a. återkrav och eftergift, vilket ju sedan länge är arbetsområden som centralkontoren hanterar i bidragsförskotts- och pensionsverksamheten. En sådan administrativ ordning som nu nämnts skulle medföra betydande servicefördelar för allmänheten. En och samma försäkringskassa skulle härigenom hantera samtliga i ett ärende förekommande rutiner, vilket underlättar för allmänheten.

F. n. utreds en eventuell överföring av bostadsbidragsadministrationen till RFV och försäkringskassorna. Skulle en sådan överföring beslutas talar ytterligare skäl för en överföring även av familjebidragsadministrationen. Både bedömningsmässigt och rutinmässigt torde samordningsvinster kunna uppnås vid hantering i en och samma administration av samtliga förekommande bostadsstöd.

Det bärande skälet till att kommittén inte föreslagit att familjebidragshandläggningen överförs till socialförsäkringsadministrationen är att kommittén bedömer det tveksamt huruvida någon rationaliseringsvinst därmed överhuvudtaget uppstår. Med hänsyn till vad RFV anfört och med hänsyn till det synnerligen osäkra beräkningsunderlag för rationaliseringsberäkningar som kommittén presenterat anser RFV att beslut i frågan om den framtida familjebidragsadministrationen inte bör fattas i enlighet med kommitténs förslag. En överföring av familjebidragshandläggningen till RFV och försäkringskassorna bör i stället övervägas. Om så bedöms lämpligt kan som underlag för sådant övervägande en särskild begränsad utredningsinsats beträffande serviceaspekter och rationaliseringseffekter göras av RFV i samråd med representanter för försäkringskassorna.

Riksrevisionsverket (RRV):

RRV anser att FCF:s roll som tillsynsorgan och i beslutsprocessen, samt de administrativa rutinerna som är förbundna med familjebidragssystemet ytterligare bör analyseras. Bl. a. bör härvid övervägas att centralisera betalningsadministrationen.

Kammarrätten i Göteborg:

Enligt kammarrättens uppfattning kan det ifrågasättas om inte avgörandet av samtliga bidragsärenden bör ankomma på familjebidragsnämnderna. Den omständigheten att vissa typer av ärenden är särskilt svåra och mindre vanligt förekommande utgör enligt kammarrättens mening inte tillräckliga skäl för att beslutanderätten skall vara centraliserad till civilförvaltningen. Svårigheterna i dessa ärenden ligger ofta på kontroll- och utredningsplanet, något som talar för att inte bara dessa funktioner utan även beslutsfunktionen läggs på lokal nivå. Det är då naturligt att även avgörandet av ärendena ankommer på familjebidragsnämnderna. Dessa handlägger för övrigt redan i nuläget frågor om näringsbidrag åt värnpliktiga under repetitionsutbildning m. fl. Vidare vill kammarrätten erinra om att enligt förslag i betänkandet Ersättningar till personal i krigsorganisationen (Ds Fö 1982: 1) skall vid krig eller krigsfara alla ärenden om näringsbidrag avgöras av familjebidragsnämnderna.

Förslaget att alla ärenden om återbetalningsskyldighet skall avgöras av civilförvaltningen tillstyrks.

Familjebidragsnämnds beslut i fråga om återbetalningsskyldighet överprövas enligt nu gällande bestämmelser – 40 § familjebidragslagen – av länsstyrelsen. Enligt 41 § samma lag förs talan mot länsstyrelsens beslut i sådan fråga hos kammarrätten. Enligt den av kommittén föreslagna lydelsen av 42 § familjebidragslagen skall talan mot FCF:s beslut i fråga om återbetalningsskyldighet föras hos regeringen genom besvär. Såvitt kammarrätten kan bedöma gäller det här frågor av klart rättslig karaktär. Sådana bör överprövas av domstol. Kammarrätten bör därför vara besvärinstans över civilförvaltningen. Enligt kammarrättens uppfattning bör även frågor om eftergift av återbetalningsskyldighet överprövas av kammarrätten. En sådan ordning torde bl. a. innebära en viss förenkling i förhållande till nuläget, eftersom frågor om återbetalningsskyldighet och eftergift då kan handläggas samtidigt.

Länsstyrelsen i Stockholms län:

Kommittén föreslår att en centralisering av vissa svårare och mindre vanligt förekommande ärenden från familjebidragsnämnderna till FCF kombineras med en decentralisering av främst "skälighetsärenden" från FCF till nämnderna. Länsstyrelsen finner den föreslagna förändringen ändamålsenlig. En förutsättning för att en decentralisering av "skälighetsärenden" till familjebidragsnämnderna inte skall få oacceptabla konsekvenser i form av oenhetlig rättstillämpning är dock att FCF:s anvisningar rörande bedömningen av dessa ärenden utformas tillräckligt klart och entydigt. Så kan inte alltid sägas vara fallet beträffande nu gällande anvisningar.

Försäkringskassförbundet:

När det gäller familjebidragen anser förbundet att dessa mycket väl kan överföras från kommunerna och försvarets civilförvaltning till försäkringskassorna med riksförsäkringsverket som tillsynsmöjlighet. Förbundet anser att en sådan omläggning skulle medföra en rad administrativa fördelar.

- Ett överförande av familjebidragen till den allmänna försäkringen är ett första steg mot ett genomförande av socialpolitiska samordningsutredningens förslag i detta avseende.
- Lägre administrationskostnad än vid administrationen enligt nuvarande ordning. Möjligheter till ytterligare sänkt administrationskostnad då en enhetlig handläggning vid kassorna möjliggör framtida förenklingar av familjebidragssystemet.
- Kassorna har tillgång till ett datasystem som är uppbyggt med tanke på en eventuell integration. Systemet innehåller redan nu uppgifter som kommunernas familjebidragshandläggare tvingas vända sig till andra myndigheter (bl. a. försäkringskassan) för att få reda på. (Exempelvis uppgifter om arbetsinkomst och sjukpenningplacering. Enligt vad förbundet erfarit kommer en utredning inom kort att föreslå att bostadsbidrag till barnfamiljer överförs till försäkringskassorna, varvid även dessa uppgifter kommer att innefattas i det centrala datasystemet).
- Enhetligare handläggning på grund av gemensamma arbetsrutiner och ett gemensamt datasystem.
- Varje lokalkontor har tillgång till terminalutrustning med direkt åtkomst av registreringsuppgifter och direkt uppdatering av registret.
- Kassorna har vana att handlägga inkomstprövade förmåner.
- Kassorna har gott renommé hos allmänheten.
- Den enskilde kan lättare ta del av information om de förmåner som gäller och vilka bidrag han har rätt till.
- Den enskilde kan vända sig till ett och samma ställe beträffande olika former av familjestöd.

Förbundet anser att kommitténs överväganden om att i huvudsak bibehålla nuvarande administration bygger på ett utredningsmaterial som tyvärr inte uppfyller rimliga krav vad gäller undersökningsmetodik och statistisk bearbetning. Endast ett fåtal av de aspekter som kan anses relevanta för överväganden om framtida administration har beaktats av kommittén. Trots detta har kommittén tagit ställning i denna fråga.

Förbundet anser därför att frågan om familjebidragens administration bör tas upp till förnyad prövning. Även om familjebidragen endast utgör en ringa del av de förmåner som samhället svarar för är det väl motiverat att ta tillvara de förenklingsmöjligheter och rationaliseringsvinster som finns att hämta inom detta område.

Svenska kommunförbundet:

Enligt direktiven bör särskild uppmärksamhet ägnas möjligheterna till förenklingar och kostnadsminskningar i administrationen av värnpliktsförmånerna. Kommittén har i detta syfte diskuterat alternativet med en överföring av administrationen av familjebidragen till försäkringskassorna. Kommittén anser dock att det är tveksamt om någon rationaliseringsvinst överhuvudtaget kommer att uppstå vid en sådan förändring och föreslår därför att en överföring till försäkringskassorna av familjebidragsadministrationen inte sker nu. Kommunförbundets styrelse delar denna uppfattning.

Styrelsen anser det välmotiverat att försvarets civilförvaltning avgör svårare ärenden som dessutom inte är vanligen förekommande i varje kommun bl. a. ärenden om återbetalningsskyldighet, bostadsbidrag för villafastigheter samt näringsbidrag.

Stockholms kommun:

Vad gäller kommunernas administration av och kostnader för familjebidrag anförde sociala centralnämnden i sitt yttrande över rapporten "Värnpliktigas sociala och ekonomiska situation" "att bidragsgivningen till värnpliktiga och deras familjer är en statlig angelägenhet, som i sin helhet bör administreras och finansieras av statliga organ".

Kommunstyrelsen har tidigare enligt beslut våren 1981 i framställning till regeringen hemställt om åtgärder för överförande av de kommunala arbetsuppgifterna med avseende på familjebidragsverksamheten till försäkringskassan eller annat statligt organ.

Enligt socialförvaltningens uppfattning bör denna ståndpunkt ligga fast.

Göteborgs kommun:

Socialförvaltningen har tidigare bl. a. med anledning av att ÖB förordat att egenförmånerna skulle belasta försvaret och familjeförmånerna kommunen, uttalat att staten bör stå för samtliga kostnader i samband med värnpliktstjänstgöringen och att administrationen då borde ligga vid försäkringskassorna. Så länge kommunerna har kvar ett visst ekonomiskt ansvar och några påtagliga rationaliseringsvinster inte kan förutses vid en förändrad administration finner inte heller socialförvaltningen skäl att flytta administrationen från kommunerna.

Socialförvaltningen vill vidare framhålla att alla ärenden som i dag handläggs av FCF mycket väl skulle kunna decentraliseras till kommunerna under förutsättning av viss resursförstärkning. Möjligen bör undantag göras för beslut om eftergift av återbetalningsskyldighet där intressekonflikter kan uppstå.

De skäl som anförts för att låta prövning av och beslut i vissa ärendetyper vara centraliserade till FCF, nämligen för att upprätthålla kompetensen och kunskaper om lagens tillämpning är i och för sig riktiga men systemet förefaller orationellt.

Vetlanda kommun:

Kommunen är för en decentraliserad handläggning av familjebidragsadministrationen och ser här främst fördelar i form av kortare handläggningstider. Ifrågasätts kan om inte administrationen skulle kunna decentraliseras mer än vad utredningen föreslår. Bostadsbidragen gällande villa samt näringsbidragen torde vara lämpliga exempel härpå. Med rimliga anvisningar och rekommendationer av rådgivande myndigheter skulle kommunen med fördel kunna svara för handläggning och beslut i dessa ärenden.

Klara svårigheter synes inom det socialpolitiska fältet föreligga att finna parallelliteter till en centraliserad administration av så långtgående slag som familjebidragen svarar för i nuläget.

Centralorganisationen SACO/SR:

Vad gäller FCF:s handläggning av familjebidragen anser SACO/SR:s studeranderåd det önskvärt att beslutsprocessen decentraliseras till de kommunala myndigheterna i största möjliga utsträckning. På det sättet kan handläggningstiden avkortas och lokalkännedom kan få spela en större roll vid bidragsbeslutet.

Landsorganisationen i Sverige (LO):

Så länge nuvarande system för värnpliktigas förmåner bibehålls ser LO det som en fördel att utredningar rörande dessa frågor behandlas av de kommunala myndigheterna som därvid har möjlighet till ett samband med andra insatser av socialpolitisk karaktär.

Övrigt

Överbefälhavaren (ÖB):

Flyttningsbidraget föreslås att framledes regleras i förordningen om särskild ekonomisk hjälp till värnpliktiga. Samtidigt föreslås att de nuvarande reglerna i den senare förordningen i övrigt bör gälla även i fortsättningen. Detta biträder ÖB.

Anslaget särskild ekonomisk hjälp till värnpliktiga är till sin avsikt och

konstruktion inte att jämföra med schabloniserade bidrag enligt värnpliktsförmånsförordningen och familjebidragslagen. Det är avsett att möta akuta och oförutsedda behov. För att fylla sitt syfte är det nödvändigt med snabb och obyråkratisk handläggning. ÖB förutsätter därför att anslaget, som kommittén föreslår, även i fortsättningen regleras i särskild ordning och handläggs på förbanden, nära den värnpliktige och hans behov. Dock bör en justering ske av 1 § i förordningen. ÖB anser att samtliga, som uppstår värnpliktsförmåner enligt värnpliktsförmånsförordningen bör kunna få lån eller bidrag enligt nämnda förordning. Detta för att vid behov kunna hjälpa de som fortsätter på förberedande officerskurs m. m. Naturligtvis bör en viss restriktivitet finnas – som i dag – för värnpliktiga under repetitionsutbildning, men detta kan regleras i ÖB:s verkställighetsföreskrifter.

Försvarets civilförvaltning (FCF):

Av förarbetena till 11 § familjebidragslagen framgår att värnpliktigas semesterlön inte skall beaktas vid fastställande av familjebidragets storlek. FCF anser i likhet med kommittén att semesterlön som utgår till värnpliktig under tjänstgöringen skall betraktas som inkomst vid beräkning av behovet av familjebidrag. Förslaget torde i huvudsak drabba de frivilligt tjänstgörande, vilka i allmänhet tjänstgör under begränsad tid, varför konsekvensen av uteblivet familjebidrag sett mot den erhållna semesterlönen inte kan vara särskilt besvärande. I den mån bidrag ändock bör utgå får detta regleras i särskild ordning.

Överföringen av flyttningsbidrag från familjebidragslagen till den särskilda ekonomiska hjälpen tillstyrks.

FCF anser det lämpligt att de bestämmelser som reglerar den särskilda ekonomiska hjälpen (FFS 1979:31) skrivs in i värnpliktsförmånsförordningen. Civilförvaltningen har erfarit att den särskilda ekonomiska hjälpen i stor utsträckning tillämpas på ett sätt som inte åsyftas i bestämmelserna, varför behov av omarbetade föreskrifter föreligger.

Kammarrätten i Göteborg:

Även förslaget beträffande flyttningsbidrag kan tillstyrkas av kammarrätten, om förslaget, som kommittén anser, innebär fördelar. Kammarrätten anser emellertid att reglerna om flyttningsbidrag i och för sig naturligen hör hemma i familjebidragslagstiftningen.

Riksförbundet för sexuellt likaberättigande:

Utredningen om de homosexuellas situation i samhället har i en diskussionspromemoria diskuterat den rättsliga regleringen av homosexuella

samboendeförhållanden. Förbundets remissyttrande över denna promemoria bifogas.

Om något av de alternativ som diskuterats av nämnda utredning kommer att genomföras, innebär det att frågan om homosexuella samboendes rättigheter enligt familjebidragslagen kommer att få sin lösning. Enligt förbundets uppfattning borde dock denna relativt enkla – och från annan lagstiftning fristående fråga – kunna lösas redan nu genom mindre ändringar i gällande bestämmelser i familjebidragslagen.

*Bilaga 3***Värnpliktsförmånsutredningens sammanfattning av sitt betänkande (Ds Fö 1982: 1) Ersättningar till personal i krigsorganisationen**

Värnpliktsförmånsutredningen (VFU) har haft i uppdrag att utreda frågan om värnpliktsförmåner m. m. under beredskap och krig.

I kapitel 2 redovisas och granskas nuvarande förhållanden beträffande ersättningar m. m. till personal som under krig eller krigsfara skall tjänstgöra i krigsorganisationen.

Enligt utredningens bedömning finns inte något för förhållanden i krig anpassat system för att betala ut ersättning till personal i försvarsmaktens och civilförsvarets krigsorganisation. Detta gäller både för dem som tjänstgör som värnpliktiga eller civilförsvarspliktiga och för dem som tas i anspråk på annan grund, frivilligt eller med tvång. Frånvaron av ett för krig anpassat system för ersättning är en brist i vår beredskap.

Kapitel 3 behandlar allmänna förutsättningar för att utforma ett ersättningssystem för krigsorganisationens personal.

Med hänvisning till uttalanden av 1978 års försvarskommitté hävdar utredningen att ett system för ersättning till krigsorganisationens personal i första hand bör utformas för att möta de krav som uppstår vid ett oväntat krigsutbrott. En sådan situation innebär också stränga krav på att beredskapsåtgärder vidtas i fredstid.

Ett ersättningssystem kan inte byggas upp på förtjänstnivån på den civila arbetsmarknaden i krig. Fredsavtalen på arbetsmarknaden anses nämligen inte kunna tillämpas i krig. Sannolikt kan inte heller i fred tillämpade rutiner för beräkning och utbetalning av löner användas efter ett krigsutbrott. Avsaknaden av en för krig eller andra utomordentliga förhållanden avpassad reglering på arbetsrättens område innebär att arbetsmarknadens parter inte heller har förutsättningar att träffa speciella avtal för krig eller därmed jämförbara förhållanden.

Ersättningen till personal som tjänstgör i krigsorganisationen anser utredningen bör avvägas så att de inkallade får möjlighet att fullfölja sina betalningsåtaganden. Ett generellt betalningsanstånd (generalmoratorium) för inkallad personal anses inte lämpligt.

Statsfinansiella synpunkter bör inte bestämma ersättningsnivån för inkallad personal i krig. Alla måste vara beredda till uppoffringar och sänkt standard. Problemen löses inte genom åtgärder som bara berör några grupper av medborgare.

Reglerna för beskattning i krig är utformade så att preliminär skatt måste dras enligt skattsedel. Jämningsbeslut kan förekomma. Att ålägga inkallade deklarationsplikt syns däremot inte rimligt. Då behövs inte heller kontrolluppgifter.

I kapitel 4 redovisas huvuddragen i ett nytt ersättningssystem för krig.

Inledningsvis konstaterar utredningen att grunderna för ersättningen måste vara bestämda i fred. Endast därigenom kan tillräcklig beredskap erhållas vid ett överraskande inlett angrepp.

Utredningen diskuterar tre principiellt olika grunder för utformning av ersättningar till personal i krigsorganisationen, nämligen ersättning efter behov, prestation eller inkomstbortfall.

Utredningen förordar att ersättningarna grundas på inkomstbortfall. Den komplicerade bild som familjernas sammansättning och inkomstförhållanden numera visar gör det inte praktiskt möjligt att utforma ett behovsprövat system som är enkelt att administrera. Från rättvisesynpunkt kan också invändningar riktas mot ett sådant system. Det är inte heller lämpligt att införa ett ersättningssystem som bygger på utförd prestation i krigsorganisationen. Om gängse principer för lönesättning tillämpas blir ersättningsnivån orimligt kostsam. En schabloniserad enhetslön på lägre nivå medför icke önskvärda inkomstomfördelningar. Ersättning grundad på inkomstbortfall anses bäst uppfylla de krav som ställts på systemet. Ersättningsnivån är vid krigsutbrottet densamma som de har som är kvar i sitt civila arbete. De inkallade ges möjligheter att oförändrat bidra till familjens uppehälle.

Den lämpligaste grunden för ett system som bygger på ersättning enligt inkomstbortfall är att på sätt som f. n. tillämpas vid repetitionsutbildning knyta an till sjukförsäkringen. Liksom vid repetitionsutbildning bör alltså dagpenning utgå i princip motsvarande sjukpenning. Dagpenning som beskattas utbetalas som regel till anhörig. Vissa smärre ersättningsbelopp, fälttraktamente och befattningspenning, utbetalas på tjänstgöringsplatsen. De beskattas inte. Fälttraktamente bör motsvara det för fri kost reducerade traktamente som utgår till anställd personal i fred. Befattningspenningen — 4 — 12 kr. — utgår till personal i befälsbefattningar.

Dagpenningen bör bestämmas av de allmänna försäkringskassorna. Utredningen har prövat möjligheterna att låta andra organ administrera dagpenningssystemet. Eftersom risken för kommunikationsavbrott är stor i krig bör systemet administreras lokalt. Utredningen ser inga fördelar att inrätta nya organ eller lägga nya arbetsuppgifter på befintliga lokala organ. De allmänna försäkringskassorna administrerar dagpenningssystemet i fred. Utredningen anser det vara naturligt att försäkringskassorna bibehåller denna uppgift i krig.

Utbetalningarna skall kunna fungera utan datorstöd. Utredningen föreslår att krigsplaceringsordern förses med en talong som den inkallade kan överlämna till anhörig före inställelsen. Talongen utgör bevis för att den inkallade är krigsplacerad och innehåller utrymme för fullmakt. Den anhörige uppsöker allmän försäkringskassa vilken utfärdar s. k. dagpenningbok. Dagpenningboken ger anhörig rätt att tills vidare ta ut dagpenning på valfri penningmedelsinrättning.

Ersättningssystemet bör omfatta all personal som tjänstgör i försvarsmaktens (exkl. hemvärnets) och civilförsvarets (exkl. verkskyddets) krigsorganisation. Undantag från ersättningsbestämmelserna kan dock göras i den mån avtalsberättigade personalkategorier i fred träffat avtal som uttryckligen reglerar förmåner i krig eller vid krigsfara.

Det för krig avpassade ersättningssystemet bör tillämpas då värnpliktiga tjänstgör enligt 28 § värnpliktslagen. Regeringen skall också kunna bestämma att systemet skall användas då värnpliktiga tjänstgör enligt 27 § 2 mom. värnpliktslagen eller motsvarande lagrum för civilförsvarspliktiga. Utredningen anser att resultaten av pågående försök med särskilt avtal vid förhöjd beredskap inom fredsorganisationens ram bör avvaktas innan ställning tas till om krigssystemet skall tillämpas när värnpliktiga eljest inkallas.

Kapitel 5 behandlar bl. a. frågorna om näringsbidrag, särskilda tillägg och reseförmåner samt ersättningar till hemvärnsmän.

Bestämmelserna i familjebidragslagen om rätt till näringsbidrag i vissa fall anses i huvudsak kunna användas även under krigsförhållanden. Ansökningsförfarandet bör emellertid anpassas härtill. Ombud för den inkallade bör kunna ansöka om bidrag. Familjebidragsnämnderna bör pröva alla ansökningar. Retroaktiv ersättning bör kunna betalas ut fr. o. m. dagen för inryckningen.

De särskilda tillägg som enligt gällande regler utgår vid viss flyg- och sjötjänstgöring föreslås upphöra att utgå under beredskap och krig.

De inkallade föreslås få fri resa under förutsättning att ledighet är beviljad för enskild angelägenhet.

Personal i det allmänna hemvärdet bör enligt utredningen få ersättning enligt samma principer som värnpliktiga m. fl. Ett förenklat utbetalningsförfarande föreslås dock mot bakgrund av de i allmänhet korta tjänstgöringsperioderna. Beloppen betalas ut i anslutning till tjänstgöringsplatsen och bör vara skattefria. Ersättningsnivån har fastställts med hänsyn till detta.

I kapitel 6 redovisas de åtgärder som krävs för att förslaget skall kunna genomföras.

Utredningen föreslår att bestämmelser om ersättning till personal i försvarsmaktens och civilförsvarets krigsorganisation skrivs in i lag. De närmare förutsättningarna för olika typer av ersättningar samlas in en särskild förordning. De speciella bestämmelserna om näringsbidrag i krig tas likaså in i en särskild förordning. Utkast till författningar bifogas.

Berörda myndigheter bör ge information till krigsplacerade om systemets utformning. Vidare måste system och arbetsrutiner detaljutformas inom försvarsmakten och civilförsvaret samt för civila organ, främst försäkringskassorna och penningmedelsinrättningarna.

Kapitel 7 innehåller ekonomiska beräkningar över kostnader för freds- förberedelser och kostnad i krig.

De sammantagna kostnaderna för förberedelser i fred begränsas till en engångskostnad på drygt 1 milj. kr. när systemet införs.

De totala kostnader som under en krigsmånad belastar försvarsanslagen uppgår till drygt 6000 milj. kr. Ersättningar till personal i försvarsmakten uppgår till ca 4600 milj. kr. enligt utredningens förslag. Nu gällande ersättningsystem ger en kostnad på ca 4800 milj. kr. Större delen av ersättningarna är skattepliktig inkomst. Nettobelastningen på statsbudgeten blir således mindre.

I kapitel 8 pekar utredningen avslutningsvis på möjligheten att tillämpa föreslaget krigsersättningssystem inom andra delar av totalförsvaret. Som exempel anges hälso- och sjukvården, polisväsendet och civila krigsorganiserade myndigheter.

Sammanställning av remissyttrandena över värnpliktsförmånsutredningens betänkande (Ds Fö 1982: 1) Ersättningar till personal i krigsorganisationen

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av överbefälhavaren, chefen för marinen, försvarets civilförvaltning, värnpliktsverket, civilförsvarsstyrelsen, socialstyrelsen, riks försäkringsverket, postverket, riksrevisionsverket, riksskatteverket, statens arbetsgivarverk, statens löne- och pensionsverk, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, arbetsmarknadsstyrelsen, riksnämnden för kommunal beredskap, kammarrätten i Göteborg, länsstyrelserna i Stockholms, Blekinge och Norrbottens län, civilbefälhavaren i Nedre Norrlands civilområde, hemvärnets centrala förtroendenämnd, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, Svenska Blå Stjärnan, Frivilliga Radioorganisationen, Sveriges Kvinnliga Bilkärrers Riksförbund, föreningen Svenska röda korset, Riksförbundet Sveriges lottakärer, Hemvärnsbefällets Riksförbund, försäkringskasseförbundet, Svenska kommunförbundet, landstingsförbundet, Tjänstemännens centralorganisation, Centralorganisationen SACO/SR, Landsorganisationen i Sverige, Svenska arbetsgivareföreningen och värnpliktiga arbetsgruppen.

Överbefälhavaren har berett ärendet även för chefen för armén och för chefen för flygvapnet. Överbefälhavaren har bifogat yttrande från rikshemvärnschefen. Försäkringskasseförbundet har bifogat inkomna yttranden från de allmänna försäkringskassorna.

I följande sammanställning återges yttrandena i redigerat skick. För överskådlighetens skull redovisas de under olika avsnitt som motsvarar propositionens allmänna motivering (punkt 2.2).

Allmänt

Överbefälhavaren (ÖB):

ÖB biträder i princip de förslag och synpunkter som anförts. I valet mellan en låg ersättning till i krig tjänstgörande personal kopplat till omfattande moratorium – med de negativa följder som utredaren påpekat att detta innebär – och en högre ersättning, som bygger på inkomstbortfallsprincipen och följaktligen möjliggör för den inkallade och dennes familj att fullgöra sina ekonomiska åtaganden m. m. är det riktigt att välja inkomstbortfallsprincipen. Därmed skapas även större förutsättningar för att samhällsekonomin i övrigt skall ha vissa möjligheter att fungera.

Det föreslagna krigsavlöningsystemet får också anses som relativt rättvist samt har även fördelen att det för huvudparten av de berörda nära

anknyter till det redan invanda systemet för ersättning under repetitionsutbildning. Vidare framstår det föreslagna systemet för utbetalning som möjligt att fungera även under pressade och besvärliga lägen.

Förslaget om en övre gräns sammanfallande med den nu gällande för sjukpenning biträds. Såsom utredaren påpekar bör minimibeloppet där emot justeras. Detta bör ligga över den högsta utgående dagersättningen vid grundutbildning – f. n. 47 kr. per dag (skattefria).

Härvid bör de erfarenheter man fick i samband med beredskapsinkallelsen i december 1981 beaktas. De värnpliktiga som inte var sjukpenningsplacerade eller hade en låg sjukpenning fick då dels en mindre summa i ersättning per dag än de haft en vecka tidigare under grundutbildningen, dels är den senare ersättningen skattebelagd, dels bortfaller rätten till familjebidrag.

Dessutom uppkom problem med försäkringskassans nuvarande regler att ett högre ersättningsbelopp betalas först 30 dagar efter det att anmälan gjorts om högre inkomst. En anmälan som kanske framför allt statstjänstemän med arbetsgivarinträde inte alltid har i åtanke i rätt tid.

Med nuvarande utformning av sjukpenning med maximibelopp om 90 % av 7,5 gånger basbeloppet och liten spännvidd på befattningsspenningen uppstår mindre önskvärda effekter. Högre militära chefer kommer genom förslaget att få kraftigt sänkt lön och kommer i praktiken att ha i stort lika lön som många av sina underlydande. En koppling mellan ansvar och ersättning bör genomföras och kan relativt enkelt regleras genom att befattningsspenningen ses över och ges en större spännvidd.

ÖB delar utredarens uppfattning om ett fälttraktamente.

Chefen för marinen (CM):

CM anser det angeläget att ett nytt system införs för ersättning av personal i krigsorganisationen och tillstyrker i stort utredningsförslaget. Nackdelar med det föreslagna systemet är att det i längden kan uppfattas som orättvist då värnpliktiga som utför samma arbete erhåller olika ersättning med hänsyn till den inkomst de har i fred och att befäl, framför allt stam och reserv, inte anser att deras kunskaper och ansvar kompenseras tillräckligt ekonomiskt.

Beträffande fälttraktamente och befattningsspenning är CM inte villig att för närvarande uttala sig om storleken på dessa. Dock kan sägas att befattningsspenningen bör avsevärt höjas och differentieras för att därmed i någon mån kompensera befälet för deras ansvarsfulla uppgifter och speciella kunskaper.

Försvarets civilförvaltning (FCF):

FCF, som anser det vara angeläget att ett nytt ersättningssystem beslutas och införs, tillstyrker i allt väsentligt utredningens förslag.

FCF anser att den föreslagna ersättningsnivån är lämplig, i vart fall under en begränsad tidsperiod. Skulle en konflikt bli mera långvarig, föreligger det en risk för att det uppfattas som orättvist med olika stor ersättning till befattningshavare som har likartade uppgifter eller samma grad. En viss beredskap bör därför enligt verkets uppfattning finnas för att vid ett längre krigsförlopp kunna övergå till en ersättningsmodell av den art som finns planlagd i Norge. Civilförvaltningen vill dock framhålla att verket, i likhet med utredaren, anser det vara väsentligt att hemmavaran- des ekonomiska situation tryggas och att verket bedömer att förslaget i denna del är lämpligt och bör ha goda förutsättningar att fungera.

Civilförsvarsstyrelsen (Cfs):

Cfs anser det vara positivt att frågan om ersättningar till personal i krigsorganisationen utretts och utmynnat i förslag till åtgärder. För civilförsvarspliktiga bör dock ett annat system för utbetalning av ersättningar- na tillämpas.

I övrigt har Cfs intet att erinra mot i utredningen framförda förslag.

Riksförsäkringsverket (RFV):

Genom expertmedverkan och samråd under arbetets gång har RFV getts möjligheter att framföra sina synpunkter till utredningen, vars utgångs- punkter och förslag verket i allt väsentligt biträder.

Utredningen föreslår att ersättningarna skall baseras på den s. k. in- komstbortfallsprincipen. Enligt verkets mening torde med denna utgångs- punkt en anknytning till det fredstida systemet för dagpenning vid repeti- tionsutbildning vara den enda realistiska möjligheten att nå ett enkelt system såväl vad gäller utformning av regler som för administrativa ruti- ner. Det bör även från beredskapssynpunkt vara en fördel att planeringen för krigsförhållanden anknyter till fredstida regler och administration. Om det därvid även går att bibehålla berörda myndigheters arbetsuppgifter och ansvarsområden uppnås ytterligare fördelar. RFV anser mot denna bak- grund att det är naturligt och rimligt att verket och försäkringskassorna skall administrera ersättningssystemet i enlighet med utredningens förslag.

Beträffande de materiella reglerna föreslår utredningen att en minimi- nivå motsvarande garantinivån för dagpenning vid repetitionsutbildning skall gälla. Utredningen föreslår att minimibeloppet i krigsersättningssy- stemet anpassas till eventuella ändringar av garantinivån vid repetitionsut- bildning. RFV delar utredningens uppfattning att miniminivån i krig skall motsvara den som gäller vid repetitionsutbildning. Om detta belopp skall anses utgöra rimlig minimilön är det dock angeläget att detta garantibelopp förändras i förhållande till pris- och löneutvecklingen.

Postverket:

Mot utredningens principiella resonemang och därav följande slutsatser finns inga invändningar från postverket som kan tillstyrka det förslag som framlagts.

Riksrevisionsverket (RRV):

RRV anser att det förslag som läggs i betänkandet är rimligt och anpassat till de förutsättningar som finns i dag. Betänkandet ger också en god bild av den osäkerhet och oklarhet, som råder på flera områden. Det gäller t. ex. ersättningsregler till personal inom olika delar av den civila sektorn, beskattning och uppbörd i krig samt reglering av arbetsrättens område. Dessa problem påverkar möjligheterna att tillämpa förslaget i verkligheten. RRV anser det inte möjligt att ta slutlig ställning till förslaget förrän de problem, som påtalas i betänkandet blivit lösta.

Riksskatteverket (RSV):

Enligt RSV bör skattskyldighet föreligga för samtliga ersättningar som utgår enligt inkomstbortfallsprincipen. Undantag bör endast göras för smärre ersättningar där beskattning skulle medföra en oproportionerlig administrativ omgång.

Övriga föreslagna ersättningar, fältraktamente och befattningspenning, är avsedda att betalas på tjänstgöringsplatsen. Traktamente är till sin natur inte skattepliktigt och befattningspenning, som utgår vid repetitionstjänstgöring, har i tidigare yttrande av RSV (1976-01-15) ansetts inte böra beskattas. Eftersom ersättningarna endast utgörs av smärre belopp och likartad ersättning från skattesynpunkt bör behandlas efter samma principer, saknas anledning att beskatta dem i förevarande hänseende. Detsamma gäller fria hemresor.

Utredningen har vidare föreslagit att hemvärnsmän som inte ingår i driftvärn skall erhålla ersättning för arbete eller för förlorad arbetsinkomst och att denna bör vara skattefri. Det anförs att de praktiska förutsättningarna att bestämma skatten får anses dåliga. RSV kan av administrativa skäl dela uppfattningen att ersättningen skall vara skattefri under förutsättning att den endast avser smärre belopp.

Beträffande hemvärnsmännens tjänstgöringsförhållanden anför utredningen att de avses skola tjänstgöra vid mobilisering och sedan återgå till sin civila sysselsättning. Tjänstgöringen skulle i så fall endast omfatta ett fåtal dagar och ersättningen skulle bli av begränsad storlek.

Det har emellertid under hand upplysts att hemvärdet förutom vid mobilisering kan komma att tjänstgöra vid kuppöversök omfattande beräknade 1 - 3 dagar vid varje tillfälle och därutöver enstaka dagar. Dessutom kan

hemvärnet komma att ligga i beredskap på platser där fältförband saknas. Sådan beredskapstjänstgöring kan omfatta långa perioder och ske i omgångar. Antalet tjänstgöringsdagar kan inte anges på förhand. Om emellertid ersättningen grundar sig på förlorad arbetsinkomst och avser ett större antal dagar, kan den komma att uppgå till beaktansvärda belopp. I så fall kan det föreligga stora likheter med skattepliktig dagpenning. Enligt RSV:s mening saknas skäl att under sådana omständigheter inte beskatta ersättningen till hemvärnsmän.

Statens arbetsgivarverk (SAV):

SAV har inget att erinra mot utredningens förslag att ersättning till värnpliktiga m. fl. under beredskap och krig skall utgå med – förutom fälttraktamente och eventuell befattningspenning – dagpenning enligt de regler som gäller vid repetitionsutbildning m. m. i fred.

Statens löne- och pensionsverk (SPV):

SPV delar utredningens bedömning av läget beträffande regler och anvisningar för att betala ut ersättning till personal som under krig eller krigsfara skall tjänstgöra i krigsorganisationen. Det är angeläget att sådana regler och anvisningar tas fram redan i fred.

SPV anser att förslaget om ersättning till personal i krigsorganisationen är bra och bör införas.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF):

ÖEF delar utredarens principiella uppfattning att ersättningsnivån för militär personal m. fl. bör fastställas enligt alternativet ersättning för förlorad arbetsinkomst.

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS):

Utredningen konstaterar att det inte finns något förhållanden i krig anpassat system för att betala ut ersättningar till personal i försvarsmaktens och civilförsvarets krigsorganisation samt att detsamma gäller för totalförsvaret och samhället i övrigt. Man anser att detta innebär stora brister i vår beredskap. AMS instämmer till fullo i detta. Det är viktigt att denna fråga förbereds i fred, speciellt mot bakgrund av att krigsplanläggningen nu skall bygga på förutsättningen "överraskande inlett angrepp".

Liksom utredningen förordar AMS att ersättningarna för de inkallade grundas på inkomstbortfall. Detta garanterar belopp som närmast anknyter till vederbörandes senaste civila inkomst och systemet blir enkelt att administrera.

Riksnämnden för kommunal beredskap:

Riksnämnden anser det angeläget att reglering av ersättning till personal i krigsorganisationen upptages i lagstiftningen. Enligt föreliggande förslag syftar ersättningssystemet till förenkling och enhetlighet. Riksnämnden anser detta positivt.

Riksnämnden finner utredningens förslag att krigsersättningssystemet kan gälla även i andra fall väl värt att prövas.

Kammarrätten i Göteborg:

Utredarens förslag att ersättning skall utgå i form av dagpenning enligt i fred gällande regler förefaller kammarrätten välgrundat. Det måste vara en stor fördel om förmånerna så långt som möjligt kan följa de fredstida reglerna, bl. a. med tanke på att man då kan tillvarata den kunskap om och erfarenhet av förmånerna och dess administration som finns redan i fred hos olika personalkategorier.

Kammarrätten vill förorda att skatteproblematiken löses enligt starkt schabloniserade metoder, t.ex. av den typ som förekommer vid sjömansbeskattningen.

Länsstyrelsen i Stockholms län:

Länsstyrelsen instämmer i allt väsentligt i utredningens förslag till system för beräkning och utbetalning av ekonomisk ersättning till personal i krigsorganisationen. Det föreslagna systemet verkar enkelt och administrativt lätthanterligt. Vikten av att det skall kunna sättas i gång med kort varsel och fungera utan datorstöd kan inte nog understrykas.

Länsstyrelsen i Blekinge län:

Länsstyrelsen delar utredningens uppfattning att det till synes rättvisaste systemet är ersättning för inkomstbortfall. Därigenom får den inkallade inte väsentligt sämre ekonomiska villkor än de som har förmånen att få fortsätta sitt ordinarie arbete i en beredskaps- eller krigssituation. Det är av mycket stor betydelse, att ersättningssystemet är enkelt att administrera och snabbt kan fungera vid ett hastigt uppkommet beredskaps- eller krigsskede.

Länsstyrelsen ansluter sig alltså helt till det föreslagna ersättningsalternativet och formerna för utbetalning av detsamma.

Länsstyrelsen i Norrbottens län:

Länsstyrelsen biträder utredningens förslag i sin helhet.

Utredaren har föreslagit att ersättning skall utgå med dagpenning, fälttraktamente och befattningspenning. Förslaget angående befattningspenning kan vara kontroversiellt och av många betraktas som en odemokratisk förmån eftersom berörd personal även erhåller högre dagpenning än det stora flertalet i krigsorganisationen. Utredarens argument för att trots detta bibehålla befattningspenningen är dock väl underbyggda.

Hemvärnets centrala förtroendenämnd:

Nämnden tillstyrker utredningens förslag beträffande ersättningar till hemvärnsmän m. fl.

Statens järnvägar (SJ):

SJ har ingen erinran mot betänkandet, men vill särskilt instämma i vad som anförs om vikten av att brister i den administrativa beredskapen snarast elimineras.

Statens vattenfallsverk:

Verket anser att utredningens förslag är tillfredsställande från verkets synpunkt, men efterlyser åtgärder beträffande den generella frågan om ersättning till personal inom den civila statliga sektorn under krigsförhållanden.

Svenska Blå Stjärnan:

Svenska Blå Stjärnan har beträffande betänkandet Ersättningar till personal i krigsorganisationen inget att erinra.

Vi anser det dock ytterst viktigt att personalen inom den civila sektorn av totalförsvaret blir föremål för fortsatt utredning.

Sveriges Kvinnliga Bilkårens Riksförbund:

Riksförbundet anser att frågan om ersättningens storlek, utbetalningsansvarig instans m. m. beträffande B-personalen bör utredas.

Riksförbundet, vars avtalsbundna medlemmar till ca 50 % är krigsplacerade inom den civila delen av totalförsvaret, anser det som synnerligen angeläget att frågorna rörande ersättning till denna frivilligpersonal blir klarlagda.

I övrigt har riksförbundet intet att erinra.

Frivilliga Radioorganisationen (FRO):

FRO anser att pågående diskussioner om en förändring och utökning av hemvärnets uppgifter tyder på att även B-personal ur FRO i hemvärnets staber kommer att få en tidsmässigt längre tjänstgöring än enstaka dagar eller veckor. Med utgångspunkt i denna bedömning, anser FRO att ersättningen till B-personalen kommer att utgöra en väsentlig del av deras försörjning. Därför anser FRO att samma regler ska tillämpas för hemvärnets B-personal, som föreslagits för värnpliktig och annan personal i krigsorganisationen, dvs. ersättningen ska vara lika med sjukpenning. Motiven för ett sådant förfarande har utredaren själv framfört. FRO vill understryka att det under inga omständigheter får bli en diskriminering i ekonomiskt hänseende av personal med avtal, därför att personalen redan i fred frivilligt ställt sig till förfogande.

Föreningen Svenska röda korset (SRK):

Huvuddelen av den personal som SRK utbildar utgörs av frivillig personal med B-avtal för såväl den militära som civila delen av totalförsvaret. För denna grupp saknas i betänkandet bestämmelser om ersättningsstorlek, utbetalningsansvarig instans m. m.

Av denna personal tjänstgör ca 70 % som samariter inom hemvärnets och har därvid med hemvärnsmännen likartade tjänstgöringsförhållanden. SRK anser att samma regler skall gälla för personal med B-avtal som för hemvärnsmän.

Övrig SRK-personal med B-avtal, ca 30 %, är krigsplacerad inom den civila delen av totalförsvarets krigssjukvård. För att undvika diskriminering av olika grupper med B-avtal bör enhetliga bestämmelser gälla för all avtalsbunden personal.

Personal som i fred frivilligt ställer sig till förfogande kan lika litet som andra i betänkandet angivna grupper häva sina avtal om i avtalet angivna förutsättningar inträffar, dvs. de har därvid tjänstgöringsskyldighet.

Samma normer för ersättning, dvs. sjukpenning, bör därför i krig gälla för värnpliktiga och annan personal inom krigsorganisationen.

SRK föreslår att betänkandet kompletteras med en utredning om ersättning m. m. till frivillig personal med avtal för tjänstgöring inom totalförsvarets såväl militära som civila delar.

Försäkringskassförbundet:

Förbundet tillstyrker utredningens förslag utom när det gäller administrationen av familjebidragen.

Förbundet anser att det bör prövas att redan i dag överföra de uppgifter som de kommunala familjebidragsnämnderna handhar till försäkringskas-

sorna. Detta skulle medföra en bättre samlad administration av stödet till värnpliktiga och underlätta den värnpliktiges överblick över samhällets ersättningsystem – såväl i fredstid som i ett krigstillstånd.

Svenska kommunförbundet:

Kommunförbundets styrelse delar i princip utredarens bedömning att ersättningen till krigsorganisationens personal bör grundas på förlorad arbetsinkomst.

Styrelsen anser att den garanterade minimiersättningen på 40 kr. per dag blir alltför låg för ett stort antal värnpliktiga. Bl. a. studerande av olika slag – t. ex. universitets- och högskolestuderande – har i många fall inte blivit sjukpenningklassplacerade, eftersom de inte har haft sjukpenninggrundande inkomst. Sin egen och familjens försörjning har de kanske klarat med exempelvis studiemedel som dock upphört att utges när vederbörande blivit inkallad. När de värnpliktiga i fredstid inkallas till repetitionsutbildning blir det under mycket korta tjänstgöringsperioder. De har då för denna korta tid kunnat klara ekonomin med minimiersättningen på 40 kr. per dag. De som inkallas till tjänstgöring i krig kan däremot bli inkallade under mycket långa perioder. Den värnpliktiges familj – t. ex. hustru och barn – kan då inte klara försörjningen på en inkomst om 40 kr. per dag. Minimibeloppet för ersättning måste därför – enligt styrelsens mening – göras flexibelt med möjlighet att utge högre ersättning än 40 kr. per dag där så är påkallat och att ersättningen därvid bör grundas på familjens behov och familjestorlek.

Landstingsförbundet:

Förbundets styrelse anser i likhet med utredningsmannen att det bör finnas ett för krigsförhållanden anpassat system för att beräkna och betala ut ersättning till personal i försvarsmaktens och civilförsvarets krigsorganisation.

Styrelsen tillstyrker förslaget att ersättning till personal i försvarsmaktens och civilförsvarets krigsorganisation grundas på nuvarande dagpenningssystem och administreras av försäkringskassorna.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO):

TCO delar utredningens uppfattning att nuvarande ersättningsregler inte är tillfredsställande i dessa hänseenden. Ett nytt system behöver skapas. TCO delar också utredningens uppfattning att nuvarande avtal och arbetsrättsliga lagstiftning, som av naturliga skäl är avsedda för fredsförhållanden, endast i begränsad utsträckning är tillämpbara under krig. Enligt TCOs mening gör dock utredningen en alltför negativ bedömning av de fredstida reglernas anpassbarhet.

Framför allt underskattar utredningen arbetsmarknadsparternas möjligheter att då så behövs medverka till att utforma regler för ekonomisk ersättning m. m. vid krig för personal i krigsorganisationen och på arbetsmarknaden.

Utredningen föreslår att ersättningen till den enskilde skall bestämmas med hänsyn till sjukpenningen samt kompletteras med smärre ersättningar i form av fälttraktamente och befattningspenning.

Enligt TCO:s mening är detta en rimlig ersättningsprincip under det inledande skedet av ett krigs- eller beredskapstillstånd. Vid en mera varaktig tillämpning är dock detta system behäftat med successivt växande nackdelar, som utredningen inte nämnvärt uppmärksammat.

Den föreslagna ersättningen bygger på den inkomst var och en har vid tidpunkten för inkallelsen. Ersättningen blir låg för den som vid just det tillfället exempelvis studerat eller arbetat deltid, högre för den som just då råkat heltidsarbeta. Tillåts sådana skillnader bestå under en längre tid kommer de i åtskilliga fall med rätta att upplevas som alltmer orättvisa, bl. a. av dem som efter avslutade studier just stod i begrepp att gå ut på arbetsmarknaden, men också av andra kategorier. Denna effekt förstärks av att det föreslagna minimibeloppet är lågt, endast 40 kr. per dag. Rimligare hade varit att sätta minimibeloppet i relation till exempelvis sjukpenningen vid lägsta avtalade ungdomslön.

Det ersättningssystem utredningen föreslår kan således accepteras under en kortare tid. Dess kanske främsta förtjänst ligger i att det är förhållandevis enkelt att snabbt tillämpa.

Vid krigstillstånd som råder under en längre tid bör det föreslagna ersättningssystemet ersättas med ett nytt. Det är inte meningsfullt och knappast ens möjligt att i förväg ange huvuddragen i ett sådant nytt system. Det måste anpassas till de vid tillfället rådande förhållandena. Vid utarbetande av ett sådant nytt ersättningssystem bör de förhandlande arbetsmarknadsorganisationernas erfarenheter tas till vara.

Vad gäller en så kallad fredskris instämmer TCO i utredningens uppfattning att en därför avpassad reglering på arbetsrättens område snarast bör ske:

För statligt anställd och annan civil personal, som vid en fredskris – med frångående av sina ordinarie arbetsuppgifter – överförs till en krisorganisation bör löne- och anställningsvillkor snarast regleras genom avtal mellan arbetsmarknadens parter på sedvanligt sätt.

Centralorganisationen SACO/SR (SACO/SR):

SACO/SR ställer sig tveksamt till förslaget.

För det första kan den valda ersättningsprincipen – ersättning för inkomstbortfall – accepteras endast vid en relativt kort tjänstgöring såsom en normal krigsförbandsövning. Ju längre tiden går desto mer kommer

systemet att upplevas som orättvist och ett mer rättvisande system byggt på ersättning efter uppgifter, ansvar och prestationer behöva åstadkommas. Här kunde utredningsmannen t. ex. ha studerat möjligheterna till en över tiden successivt minskande dagpenning och i stället en ökning och ytterligare differentiering av befattningspenningen.

För det andra har utredningsmannen begränsat undersökningarna till ett fåtal länder och deras nuvarande system. Någon redovisning av vilka erfarenheter man dragit från beredskapstjänstgöringen på 40-talet och från de många årens svenska FN-tjänst under olika förhållanden har ej närmare redovisats. Vidare borde man ha redovisat hur andra stater som i närtid verkligen upplevt krig och undantagstillstånd, t. ex. Israel, har ordnat ersättningsfrågorna.

Som huvudalternativ för att fastlägga anställningsförmånerna för stampersonal i krig vill SACO/SR föreslå att ett särskilt avtal tecknas i fred för hur personalen skall avlönas under krig.

Som ett alternativ, om särskilt avtal ej träffas, anser vi det naturligt att försvarsmakten fortsättningsvis för stampersonalen utbetalar den i fred avtalade löneförmånen genom att man betalar ut ett genomsnitt av under senaste 12-månadersperioden uppburen lön.

Om statsmakterna inte vill teckna särskilt avtal utan väljer att följa utredningsmannens förslag att helt anpassa stampersonalens avlöningsförhållanden till den värnpliktiga personalen, anser vi att utredningens förslag måste ändras i följande avseenden.

Dagpenningen beräknas till 90 % av sjukpenninggrundande inkomst dock utan övre gräns. Vi anser att en begränsning av ersättningsnivån i likhet med vad som gäller för den värnpliktiga personalen skulle för stampersonalen som bestrider befattningar på nivå 4 och högre innebära en nivellering som ej tar hänsyn till graden av kompetens och ansvar för krigsuppgiften. Vidare skulle eljest den differentierade risk- och obekvämlighetsersättningen för de olika försvarsgrenarna som uttrycks genom skilda lönetillägg och som ger olika inkomstnivåer för personal med samma grad, ej längre bestå i högre lönelägen.

Befattningspenningen differentieras ytterligare med beaktande av att den övre gränsen 12 kr. bestämts med hänsyn till de befattningar värnpliktigt befäl bestrider.

När det gäller fälttraktamentet har vi inga erinringar, dock förutsätts brigadchefer (motsvarande) och högre chefer kunna besluta om måltidsförstärkningar vid besök och inspektioner och således ersättas för de utgifter som de i fred erhåller särskilda representationsmedel för.

Landsorganisationen i Sverige (LO):

Enligt LO:s mening bör ersättningar till personal i krigsorganisationen ansluta i så stor utsträckning som möjligt till lösningar som tillämpas också

i fredstid. Därmed kan man tillgodogöra sig väsentliga delar av redan existerande kunskaper och rutiner, även om krigsförhållandena kan göra situationen i övrigt ganska annorlunda. Vi menar att det system som idag används när det gäller ersättningar vid repetitionsövningar är det som bör användas. I och med att försäkringskassan redan i dag drar skatt på de utbetalade beloppen är systemet lätt att anpassa t. ex. till införande av särskild krigsskatt eller andra generella förändringar av löner eller skatter.

Försäkringskassorna administrerar nästan hela det svenska socialförsäkringssystemet och beräknas göra så också i krigstid. Kassorna har dessutom en väl utbyggd organisation, med nära kontakter med allmänheten. Allt talar därför för att försäkringskassorna är de lämpligaste organen att administrera även andra ersättningar.

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF):

SAF ansluter sig till principen att de värnpliktiga skall ersättas för bortfallen arbetsinkomst. Det bör anges som grund för beräkningen av ersättningen till de värnpliktiga i krigsorganisationen att ersättningen skall vara marknadsmässig. Denna princip kan dock bli svår att upprätthålla under hela den tid som den värnpliktige är inkallad på grund av många faktorer. Två kan nämnas. Dels har det utsagts från beredskapsplanläggande myndigheter att den ordinarie arbetstiden kommer att utsträckas och dels är det sannolikt att löneglidning uppstår i smala, okontrollerade zoner. Arbetsinkomsterna för de hemmavarande kan således komma att stiga. Ett system för ersättning till de värnpliktiga i krigsorganisationen bör därför utformas så att de utgående ersättningarna kan anpassas efter utvecklingen i det civila samhället. Det föreslagna systemet med en dagpenning beräknad efter sjukpenninggrundande inkomst synes vara en god grund om justeringar måste vidtagas.

Den ersättningsnivå som föreslås i utredningen, 90 %, synes i ett inledande skede vara välavvägd. Med hänsyn till vad som ovan sagts kan ändringar vara motiverade. Även statsfinansiella skäl kan tänkas för en ändring av ersättningsnivån. Utrymme synes därför böra beredas regeringen att genomföra ändringar av ersättningsnivån.

I betänkandet föreslås att ersättningen till de värnpliktiga i krigsorganisationen såväl maximeras som minimeras. Maximiersättningen föreslås för inkomster uppgående till 7,5 gånger basbeloppet eller mer. En maximering av den inkomst som ersätts är ett avsteg från ersättningsprincipen. Reducerad ersättning kan antagligen bäras för den som har högre inkomst än 7,5 gånger basbeloppet under kortare tid, exempelvis en krigsförbandsövning. Det här föreslagna ersättningssystemet avses emellertid att tillämpas för fall där inkallelsetiden kan vara avsevärt längre. Inkallelse enligt 27 § 2 mom. värnpliktslagen kan vara upp till 180 dagar och för inkallelse enligt 28 § finns ingen tidsgräns satt. Föreningen ifrågasätter om det för så långa

sådan personal under beredskap och krig. Vad gäller möjligheten att sluta sådana kollektivavtal får SAV hänvisa till sitt yttrande den 10 mars 1982 över departementspromemorian (Ds A 1982: 3) Administrativ beredskap på arbetsrättens område. I detta yttrande anför SAV bl. a. att det under alla förhållanden skulle medföra stora svårigheter att under fredstid få till stånd kollektivavtal om anställningsförhållandena under krig eller krigsfara. Vid förhandlingar om sådana avtal måste parterna ta ställning till vilka begränsningar av avtalade förmåner och vilka ytterligare skyldigheter som bör gälla. Det är uppenbart att det är tvivelaktigt om parterna kommer att kunna uppnå enighet i dessa förhandlingar. Om detta emellertid skulle lyckas måste ändå förhandlingar om en översyn sannolikt ske vid varje avtalsrörelse. Det är vidare knappast troligt att avtalsparterna på förhand kan utforma avtal som verkligen kan tillämpas under de svåra och sannolikt ej förutsebara förhållanden som föranleds av kriget eller krigsfaran. Med hänsyn till nu angivna synpunkter bör anställningsvillkoren under krig eller krigsfara enligt SAV:s mening inte regleras genom kollektivavtal utan genom beslut av regeringen efter i förväg lämnat bemyndigande av riksdagen och efter samråd med arbetsmarknadens parter.

Statens löne- och pensionsverk (SLPV):

Med hänsyn till att personal i civila statsförvaltningens krigsorganisation kan komma att tjänstgöra på särskild krigsuppehållsplats eller att anhöriga på tjänstgöringsorten evakueras på grund av befarade eller inträffade krigshandlingar, skulle ett mot utredningens förslag svarande ersättningssystem för civila statstjänstemän vara till stor fördel.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF):

Utredningen konstaterar att det inte finns något för krigsförhållanden anpassat system för att betala ut ersättningar till personal i försvarsmaktens och civilförsvarets krigsorganisation och att detta gäller även för totalförsvaret och samhället i övrigt. Man anser att detta innebär en brist i vår beredskap. Överstyrelsen instämmer i detta. Beträffande förslaget att betala ut ersättningen till anhörig förutsätter ÖEF att detta endast skall gälla i krigsfallet och efter flyttning till krigsuppehållsplats. I andra fall bör ersättningen betalas ut till den krigsplacerade.

ÖEF bedömer det möjligt att tillämpa samma system för alla krigsplacerade efter krigsorganisering. Det måste vara lämpligt att i ett krigsläge ha ett gemensamt system för löner och ersättningar till alla som tjänstgör i totalförsvaret. Däremot torde det inte vara möjligt att använda detta system vid fredskriser som inte leder till krig eller i beredskaps-/skymningslägen, bl. a. eftersom löneskillnaderna mellan dem som är kvar i sina fredsbefattningar och dem som går över i krigsorganisationen då blir stora.

Sammanfattningsvis anser överstyrelsen att delar av det föreslagna ersättningssystemet bör kunna tillämpas även inom den civila sektorn av totalförsvaret. De i utredningen påtalade bristerna i beredskapen kan bara bestyrkas. Behovet av en kompletterande utredning om ersättning till den privatanställda personal som ingår i myndighets kris- eller krigsorganisation bestyrkes.

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS):

Vad gäller fast anställd personal så är de i författningsförslagen lämnade öppningarna för hänsynstaganden till eventuella mellan parterna träffade avtal lämpliga.

Vad gäller ersättning till den frivilliga A- och B-personalen från de olika avtalslutande frivilligorganisationerna inom totalförsvarets civila del berör utredningen den problematiken i mycket ringa utsträckning. Det är dock angeläget att även frågorna rörande ersättning till denna frivilligpersonal blir klarlagda.

Det av utredningen föreslagna krigssystemet kan kanske vara tillämpligt på den frivilligpersonal som arbetar inom områden där jämförelser med "fredspersonalens" ersättning ej går att göra. Denna fråga bör ytterligare utredas för att belysa konsekvenserna.

AMS har den uppfattningen att vissa delar av det föreslagna ersättningssystemet även bör kunna tillämpas inom den civila sektorn av vårt totalförsvaret. De av utredningsmannen påtalade bristerna i beredskapen kan bara bestyrkas. Behovet av en kompletterande utredning som berör hela krigsekonomi och sättet att handskas med de f. n. ofta starkt datoriserade och centraliserade avlönings- och ersättningsfrågorna inom såväl den offentliga som privata sektorn är uppenbart.

Kammarrätten i Göteborg:

Kammarrätten har inget att erinra mot utredarens förslag, vad gäller de personalgrupper som skall omfattas av ersättningssystemet. Förslaget att i princip alla – således även fast anställda – som tjänstgör i försvarsmaktens och civilförsvarets krigsorganisation skall omfattas av systemet synes bl. a. av rättviseskäl vara riktigt och rimligt. Som utredaren anført är det inte osannolikt att systemets principer kan tillämpas även på personal inom den civila statliga sektorns krigsorganisation, vilket dock kräver ytterligare undersökningar och överväganden.

Länsstyrelsen i Stockholms län:

Länsstyrelsen anser det nödvändigt att i första hand skapa ett enhetligt system för all personal som tjänstgör inom försvarsmakten och civilförsva-

ret. Kraven på administrativ enkelhet och god beredskap väger så tungt att länsstyrelsen föreslår att möjligheterna att även inordna hemvärns- och all frivilligpersonal i systemet ytterligare övervägs. Undantag för personalgrupper med särskilda avtal för ersättning under beredskap och krig bör enligt länsstyrelsens mening undvikas.

Länsstyrelsen anser att det från beredskapssynpunkt är angeläget att förutsättningarna prövas för en vidgad tillämpning av det föreslagna systemet för försvarsmaktens och civilförsvarets personal.

Länsstyrelsen i Blekinge län:

Länsstyrelsen anser i likhet med utredningen, att avsaknaden av entydiga och klara regler för vilken ersättning som skall utgå till personal i de civila myndigheternas krigsorganisation inte är acceptabelt ur beredskapssynpunkt.

Civilbefälhavaren i Nedre Norrlands civilområde:

Betänkandet tar i princip endast upp ersättning till personal, som genom plikter eller frivilligt ingår i försvarsmaktens och civilförsvarets krigsorganisation.

Däremot övervägs inte eller lämnas inga förslag för den personal som t. ex. ingår i civilbefälhavarnas och länsstyrelsernas krigsorganisation. Personal som rekryteras från statliga och kommunala myndigheter, från privata näringslivet samt från andra offentliga och privata organisationer. Tills annat föreskrivs utgår civilbefälhavaren från att ersättning till dessa kategorier skall utgå enligt principen "förlorad arbetsförtjänst".

Riksförbundet Sveriges lottakärer:

Beträffande frivillig personal med B-avtal som tjänstgör i hemvärdet anser riksförbundet att principen om lika ersättning som för värnpliktiga m. fl. bör gälla om pågående utredning om hemvärdets framtida uppgifter medför att B-personalen kommer att ianspråkta i ökad omfattning.

Riksförbundet ser det som mycket angeläget att frågorna rörande ersättning till B-personalen samt till den avtalsbundna frivilligpersonalen med uppgifter inom organisationen också utreds.

Hemvärnsbefällets Riksförbund:

Riksförbundet påpekar att hemvärnsförband f. n. planeras in för långvarig tjänstgöring och att allt fler personer i värnpliktsåldern nu krigsplaceras i hemvärdet. Riksförbundet anser därför att hemvärnsmännen vid längre tjänstgöringsperioder skall ersättas enligt det system som föreslås för värnpliktiga m. fl.

Landstingsförbundet:

Förbundsstyrelsen anser, att det i krig är viktigt, inte minst av psykologiska skäl, att all personal i totalförsvaret säkert kan erhålla ersättning på ett sätt som uppfattas som rättvist trots de förenklingar och schabloniseringar som då måste accepteras. För den civila hälso- och sjukvården och annan landstingskommunal verksamhet bör därför närmare utredas om här föreslaget system eller mellan arbetsmarknadens parter träffade kollektivavtal för en krigssituation är den lämpligaste ordningen.

Centralorganisationen SACO/SR (SACO/SR):

Som huvudalternativ för att fastlägga anställningsförmånerna för stampersonal i krig vill SACO/SR föreslå att ett särskilt avtal tecknas i fred för hur personalen skall avlönas under krig.

Utbetalningssystemet**Överbefälhavaren (ÖB):**

ÖB biträder förslaget att dagpenningen i princip utbetalas till de anhöriga medan fältraktamente och befattningspenning utbetalas vid förbandet.

Förslaget om behörighetshandling med fullmakt synes lämpligt. Trots eventuella risker för missbruk synes det lämpligt att sända ut den tillsammans med krigsplaceringsordern.

Det synes lämpligt att försäkringskassans lokalkontor på den inkallades hemort utfärdar dagpenningbok på det sätt som föreslagits beträffande den som har familj samt att giltighetstiden begränsas. Att utbetalning därefter även skall kunna ske på valfritt post- och bankkontor är nödvändigt.

Påpekas skall här att försäkringskassorna numera frångått systemet med kontant utbetalning.

När det gäller utfärdande av dagpenningbok för ensamstående så är ÖB tveksam till utredarens förslag.

ÖB föreslår därför att dagpenningboken sänds till den ensamstående inkallade sedan han till försäkringskassan insänt behörighetshandlingen.

Försvarets civilförvaltning (FCF):

Enligt direktiven bör utbetalningarna i förmånssystemet ordnas så att det kan fungera utan datorstöd. Enligt FCF:s uppfattning borde utredaren i större omfattning än vad som är fallet även ha lämnat förslag till planering för utbetalningar med stöd av datorrutiner.

Ett ersättningssystem som är kopplat till sjukpenningen kan i vissa fall innebära, att en ersättningsberättigad med nuvarande regler inte får den

ersättning han är berättigad till. Detta inträffar om den ersättningsberättigade anmält ändrad inkomst mindre än 30 dagar före den dag då ersättningssystemet börjar tillämpas.

Civilförvarsstyrelsen (Cfs):

Vad gäller civilförvarets personal är denna i regel lokalrekryterad för civilförvarsverksamhet inom det civilförvarsområde vari vederbörande är bosatt. Kommunikationssvårigheter torde därför inte ha samma störande effekt för civilförvarets personal som för personal inom försvarsmakten beträffande utbetalning av dagpenning via lokal försäkringskassa.

På grund härav torde följande system uppfylla ställda krav:

a) Blankett behörighetsbevis/fullmakt tillhandahålls den inkallade vid inmönstringen till krigstjänstgöring. Att tillställa vederbörande blankett i fredstid i samband med krigsplaceringsorder synes ej vara meningsfullt. Krigsplaceringen kan bestå upp till 30 – 35 år i civilförsvaret.

b) Behörigheten attesteras av mobiliseringsenhetschefen. Inställestedag anges.

c) Behörighetsbevis jämte skattekort inlämnas till lokal försäkringskassa för registrering och återställs därefter till fullmaktsinnehavaren.

d) Försäkringskassan underrättas av mobiliseringsenhetschef när tjänstgöringen upphör.

Socialstyrelsen:

Socialstyrelsen delar in den personal som under beredskap och krig skulle tjänstgöra i den civila hälso- och sjukvården i sex grupper. För de grupper som närmast berörs av utredningens förslag – 2, 4, 5 och 6 – yttrar styrelsen följande:

2. I fred anställd, värnpliktig personal, till vilken dispositionsrätt för civil krigsplacering tidigare erhållits (motsvarar inom andra områden värnpliktiga med krigsuppskov).

Grupp 2 är att jämställa med sådan personal som är fredsanställd vid en krigsviktig industri och som har krigsuppskov och därför vid mobilisering kommer att kvarstanna på fredsarbetsplatsen. En sådan befattningshavare torde komma att åtnjuta samma lön som sina inte värnpliktiga arbetskamrater. Enligt socialstyrelsens mening bör därför ersättning till personal i grupp 2 utgå enligt samma grunder som i fred. Dock torde vissa specialbestämmelser rörande övertidersättningar, kost- och logikostnader etc. behöva utfärdas med hänsyn till de speciella arbetsförhållandena under beredskap och krig.

4. Vapenfria tjänstepliktiga med vårdyrkesutbildning och i fred i många fall anställda vid samma tjänstgöringsplats.

Grupp 4 omfattar olika kategorier av sjukvårdsutbildad personal, som

t. ex. läkare, tandläkare, legitimerade sjukskötare, underskötare. F. n. tillämpade principer för deras krigsplacering innebär att de vid beredskap och krig skall tjänstgöra på sin fredsbefattning. Socialstyrelsen anser det vara lämpligt att förmånerna till dessa vapenfria tjänstepliktiga utbetalas genom försäkringskassorna på det sätt som utredningsmannen föreslagit för andra vapenfria tjänstepliktiga.

5. Övriga vapenfria tjänstepliktiga som inte har sådan utbildning men som tilldelats socialstyrelsen och under fred utbildats för krigsplacering inom den civila hälso- och sjukvården.

Beträffande grupp 5 bör deras förmåner utbetalas genom försäkringskassorna på det sätt utredningen föreslagit.

6. Frivilligpersonal från Svenska röda korset och Sveriges Kvinnliga Bilkårens Riksförbund.

För grupp 6 gäller särskilda bestämmelser.

Riksförsäkringsverket (RFV):

De av utredningen skisserade rutinerna ansluter i sina huvuddrag till de som planeras för utbetalning inom socialförsäkringsväsendet. Trots överensstämmelsen med planeringen inom socialförsäkringssektorn kommer omfattande åtgärder att fordras för ett genomförande av utredningens förslag. Förberedelsearbetet för ett genomförande bedöms ta en tvåårsperiod i anspråk. Den bristande beredskapen på detta område kvarstår således ca två år efter att beslut har fattats. Det är därför angeläget att beslut i de frågor utredningen behandlar fattas snarast möjligt.

RFV bedömer det möjligt att utföra de uppgifter som föreslås av utredningen utan personella förstärkningar. Inom socialförsäkringsområdet pågår dock en omfattande rationaliseringsverksamhet. Då dessa rationaliseringar i huvudsak kan förväntas genomföras genom införande av ökat ADB-användande kommer personalbehovet i ett datorlöst tillstånd att öka. Rationaliseringarna bedöms dessutom till övervägande del komma att beröra försäkringskassornas lokalkontor vilka skall utföra de arbetsuppgifter som föreslås i betänkandet. Den bedömning som redovisats ovan kan därför komma att ändras.

Postverket:

Postverkets medverkan vid utbetalning av värnpliktsförmåner torde ej komma att medföra några större problem – fränsett den ökade belastning på postkassorna som tillfälligt möjligen kan komma att uppstå.

Det är angeläget, att värnpliktsförmånerna – som föreslagits – utbetalas till angiven person (anhörig) på hemorten. De fältpostkontor som inrättats vid försvarsmaktens mobiliserade förband har nämligen ej sådan kapacitet att de skulle kunna svara för utbetalning av värnpliktsförmånerna vid den värnpliktiges tjänstgöringsplats.

Riksrevisionsverket (RRV):

Dagpenning skall normalt betalas ut till anhörig. RRV ansluter sig visserligen till grundtanken i systemet men anser inte att utredningen i full utsträckning beaktat omfattningen av de avvikelser som kan förväntas.

Många saknar anhöriga på orten. Ett ökande antal kvinnor kan väntas bli inkallade samtidigt med männen på grund av frivilliga avtal eller anställning och den kommunala barnomsorgen få karaktären av dygnet-runtvård. Dessa och även andra utvecklingstendenser inom samhället kan komma att ställa ökade krav på information till den enskilde om hur behörighets/fullmaktshandlingen skall behandlas och på kontroll från försäkringskassornas sida.

RRV bedömer att förslaget om administration genom försäkringskassorna väl ansluter till redan tillämpade former för sjukpenning/dagpenning. Detta är en klar fördel. Förslaget bygger dock på att riksförsäkringsverkets planering för verksamheten i krig kan avslutas under 1982.

RRV förutsätter att de planerade rutinerna visar en så tillfredsställande grad av säkerhet beträffande administrationen av socialförsäkringsförmåner att även de föreslagna ersättningarna kan hanteras utan datorstöd.

Kammarrätten i Göteborg:

Kammarrätten kan inte finna annat än att de system för utbetalning, som utredaren har föreslagit, i princip bör kunna fungera tillfredsställande.

Försäkringskasseförbundet:

Försäkringskasseförbundet anser liksom utredningen att försäkringskassorna bör administrera dagpenningen i krig eftersom dagpenningssystemet bygger på fakta som försäkringskassan registrerar och med hänsyn till att dagpenningssystemet för värnpliktiga under repetitionsövningar redan nu administreras av försäkringskassorna.

Eftersom nuvarande arbetsuppgifter med dagpenning under fred så gott som helt utförs med datorstöd finns anledning för försäkringskassorna att i fred få utbilda personalen på de manuella arbetsuppgifter som föreslås gälla i krig. Försäkringskassorna bör därför få ytterligare medel till behövliga personalförstärkningar.

Svenska kommunförbundet:

I betänkandet diskuteras frågan om inrättandet av speciella försvarsavlöningskontor – uppskattningsvis 500 kontor – för utbetalning av värnpliktsersättningar i krig. Ca 1000 personer skulle behöva specialutbildas för dessa arbetsuppgifter. Kommunförbundets styrelse vill för sin del

framhålla att behov knappast kan anses föreligga av att inrätta sådana kontor. Utbetalningen av ersättningen bör med fördel kunna ske genom försäkringskassornas lokalkontor eller genom post- och bankkontor.

Tidpunkt för ikraftträdande

Överbefälhavaren (ÖB):

ÖB har tidigare kopplat kravet på reglering i lag till krig eller krigsfara. Det är bara mycket allvarliga situationer som motiverar kravet på särskild reglering och undantagande från fredsregler. Svårigheten att definiera skymningslägen gör att fredsreglerna bör behållas så länge som möjligt. Detta också för att undvika att man samtidigt tillämpar både freds- och krigsrutiner.

Enligt ÖB:s mening bör ikraftträdandet av krigsersättningsystemet kopplas till 28 § värnpliktslagen.

Chefen för marinen (CM):

Systemet bör i sin helhet träda i kraft då beredskapstillstånd enligt beredskapskungörelsen 1 § förordnas. För värnpliktig bör den även tillämpas då inkallelse sker enligt 28 § värnpliktslagen. Vid inkallelse enligt 27 § 2 mom. värnpliktslagen bör fredsrutiner användas då det inte är lämpligt att två ersättningsystem är igång samtidigt.

Innan beslut fattas om tidpunkt för tillämpning av systemet bör resultatet avvaktas av den försöksverksamhet som beslutats i avtal mellan statens arbetsgivarverk och de statsanställdas organisationer vad gäller verksamhet som föranleds av höjd försvarsberedskap, beredskapskontroll och incidentberedskap.

Försvarets civilförvaltning (FCF):

I direktiven anges att den naturliga utgångspunkten borde vara den tidpunkt när värnpliktiga inkallas till beredskapsövningar eller, om det finns behov för detta, ännu tidigare. När beredskapsövningar enligt 27 § 2 mom. värnpliktslagen anbefalls övergår försvarsmakten inte till krigsorganisation, vilket bland annat innebär att värnpliktiga fortfarande grundutbildas. En tillämpning av det nya förmånssystemet på de värnpliktiga som fullgör beredskapsövningar skulle således innebära att man samtidigt tillämpade såväl freds- som krigsrutiner.

Enligt FCF:s mening bör krigsrutinerna införas först sedan värnpliktiga inkallats till tjänstgöring enligt 28 § värnpliktslagen. Skulle ett behov ändå föreligga att tillämpa det nya förmånssystemet på värnpliktiga som fullgör

beredskapsövningar, bör detta regleras särskilt av regeringen och inte så generellt som görs i förslaget till ersättningsförordning.

Länsstyrelsen i Stockholms län:

Tidpunkten då systemet skall träda i funktion bör i princip vara då beredskapstillstånd inträder. För de civila myndigheter, som kan komma att omfattas av systemet, bör igångsättning ske vid utflyttning till krigsuppehållsplats.

Centralorganisationen SACO/SR:

Vi är tveksamma till om regeringen skall ha möjlighet att bestämma att systemet skall användas då värnpliktiga tjänstgör enligt 27 § 2 mom. värnpliktslagen. Under en sådan beredskap kan skiljaktigheter uppstå mellan olika befäl då viss verksamhet bedrivs inom ramen för ordinarie fredsorganisation. Enligt vår uppfattning är det enklast att göra en total övergång i samband med att man stänger fredsverksamheten dvs. då de värnpliktiga inkallas enligt 28 § värnpliktslagen och mobilisering sker. Den tveksamhet som även utredningsmannen ger uttryck för är i sig ett starkt argument för att ersättningen för stampersonalen bestäms enligt särskilt i fred tecknat avtal eller med den särskilt beräknade krigsmånadslönen som kan sägas utgöra en prolongering av gällande avtal. Självklart måste ett sådant avtal utformas så att förhandlingsverksamhet ej blir nödvändig under kriget.

Näringsbidrag

Överbefälhavaren (ÖB):

ÖB delar utredarens uppfattning att i krig bör ärenden om näringsbidrag handläggas på lokal nivå.

Detta kräver dock en förberedelse i fred i form av kapacitet och kunskap. Värnpliktsförmånskommittén har föreslagit att samtliga ärenden om näringsbidrag i fred skall handläggas centralt på försvarets civilförvaltning.

Näringsbidrag utgår i dag inte till frivilligpersonal, som uppstår dagpenning. Denna personalkategori måste därför särskilt tas in i den nu föreslagna förordningen om näringsbidrag vid krig.

Försvarets civilförvaltning (FCF):

FCF tillstyrker att ärenden om näringsbidrag handläggs på lokal nivå, detta dock under förutsättning att den erforderliga kapaciteten finns hos kommunerna. Verket vill emellertid erinra om behovet av närmare före-

skrifter på området. Utredaren förutsätter också att sådana kommer att meddelas. Det är dock tveksamt om FCF, med stöd av nu gällande och föreslagna författningar på området, kan utfärda erforderliga föreskrifter. Den föreslagna förordningen bör därför kompletteras med behörighetsregler för FCF.

Av familjebidragslagen i dess nuvarande lydelse framgår att om en frivillig uppbär dagpenning kan han inte samtidigt få näringsbidrag. En bestämmelse som medger att näringsbidrag kan medges även för den frivilliga personalen bör tas in i lagen. Det kan även av tydlighetsskäl vara lämpligt att i lagen ange att förmånssystemet även gäller för den frivilliga personalen i krigsorganisationen.

Kammarrätten i Göteborg:

Kammarrätten kan i huvudsak ansluta sig till vad utredaren anfört och föreslagit i denna fråga. Svårigheterna att bedöma om rätt till näringsbidrag föreligger eller om nedgången i förvärvsverksamheten har sin grund i t. ex. krigshändelser inom området, där näringen bedrivs, blir sannolikt i många fall mycket stora. Härtill kommer att frågorna om näringsbidrag redan i fred ofta är ganska komplicerade och för att kunna lösas kräver att tämligen omfattande uppgifter lämnas av den bidragssökande. Kammarrätten anser att man i en krigssituation i många fall måste ge avkall på kravet vad gäller dessa uppgifter. Bestämmelserna måste tillämpas generöst. Det är möjligt att vissa schabloner för beräkning av bidraget kan förenkla förarbetet. Sådana schabloner skulle kunna innefattas i de föreskrifter och anvisningar, som försvarets civilförvaltning meddelar.

Hemvärn befällets Riksförbund:

Riksförbundet anser att hemvärmän skall jämföras med värnpliktiga när det gäller rätten att erhålla näringsbidrag samt andra bidrag eller förmåner. Dessa senare bidrag utgår redan nu vid fredstjänstgöring om minst en vecka.

Svenska kommunförbundet:

Kommunförbundets styrelse har inget att erinra mot att ärenden om näringsbidrag handläggs av kommunernas familjebidragsnämnder. Samma regler för handläggningen av ärenden om näringsbidrag bör – så långt möjligt – gälla såväl i fredstid som vid en krigssituation.

Styrelsen biträder också utredarens förslag om att även frivilliga som tjänstgör i krigsorganisationen skall omfattas av förmånssystemet. Enligt familjebidragslagen kan en frivillig som uppbär dagpenning inte samtidigt få näringsbidrag. En bestämmelse som gör det möjligt att utge näringsbidrag

även för frivilligpersonal bör därför – enligt styrelsens mening – tas in i lagen.

Resor

Överbefälhavaren (ÖB):

I likhet med utredaren anser ÖB att den som tjänstgör under beredskaps-tillstånd och krig skall ha fria resor. Utredaren föreslår att fri resa skall erhållas vid "ledighet för enskild angelägenhet". Fria resor skall inte bara erhållas för enskild angelägenhet, som idag finns förklarad i tjänstereglementet för försvarsmakten (TjRF). Detta är heller inte utredarens avsikt vad ÖB förstår, utan fri resa vid tjänstgöring enligt 28 § värnpliktslagen bör utgå vid permission, krigspermission, tjänstledighet och hempermittering.

Särskilda ersättningar vid vissa slags tjänstgöring

Överbefälhavaren (ÖB):

ÖB biträder – med de motiv utredaren anfört – att de olika typerna av särskilda tillägg för t. ex. flyg- och sjötjänst, dykeriarbeten m. m. slopas i krig, dvs. när krigsersättningssystemet gäller.

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	2
Protokoll från regeringsammanträde 1983-02-23	10
1 Inledning	10
2 Allmän motivering	11
2.1 Värnpliktsförmåner under grundutbildning	11
2.1.1 Allmänt	11
2.1.2 Generella förmåner	14
2.1.3 Behovsprövade förmåner	22
2.1.4 Övriga frågor	30
2.2 Ersättningar till personal i krigsorganisationen	31
2.2.1 Allmänt	31
2.2.2 Personalgrupper	34
2.2.3 Utbetalningssystemet	36
2.2.4 Tidpunkt för ikraftträdande	37
2.2.5 Vissa övriga frågor	39
3 Upprättade lagförslag	40
4 Specialmotivering	41
4.1 Förslaget till lag om ändring i familjebidragslagen (1978: 520)	41
4.2 Förslaget till lag om ändring i värnpliktslagen (1941: 967)	44
4.3 Förslaget till lag om ändring i civilförsvarslagen (1960: 74)	45
4.4 Förslaget till lag om upphävande av krigsavlöningsregle- mentet (1945: 833)	45
4.5 Förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370)	45
5 Hemställan	46
6 Beslut	46
 <i>Bilagor</i>	
1 1982 års värnpliktsförmånskommittés förslag	47
2 Sammanställning av remissyttrandena över 1982 års värnpliktsför- månskommittés betänkande (Ds Fö 1982: 4) Förmåner till värnplik- tiga m. fl. under grundutbildning	51
3 Värnpliktsförmånsutredningens sammanfattning av sitt betänkande (Ds Fö 1982: 1) Ersättningar till personal i krigsorganisa- tionen	84
4 Sammanställning av remissyttrandena över värnpliktsförmåns- utredningens betänkande (Ds Fö 1982: 1) Ersättningar till personal i krigsorganisationen	88

